

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ГЛУХІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ,
ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»**

(за матеріалами III Всеукраїнського науково-методичного семінару
«Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика»)

ВИПУСК 4

Частина 1 (здобувачі освіти)

Глухів 2025

Рекомендовано рішенням Вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 4 від 17 листопада 2025 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Шерудило Андрій Васильович, кандидат педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології.

Відповідальний секретар:

Литвинов Андрій Сергійович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти.

Члени редакційної колегії:

Бірюк Людмила Яківна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Біліченко Павло Геннадійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту.

Зенченко Тетяна Федорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти,

Пінчук Ірина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Собко Валентина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Кухарчук Ірина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Н 34

Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами III Всеукраїнського науково-методичного семінару «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», м. Глухів, 13 листопада 2025 року). Випуск 4. Част. 1-3. Глухів, 2025. Ч. 1, 173 с.

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками III Всеукраїнського науково-методичного семінару «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика» (13 листопада 2025 року, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка).

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

УДК 373.3:001.891(082)

ЗМІСТ

Безкоровайний Іван Вікторович ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ СПІВПРАЦІ З УЧНЯМИ ПІД ЧАС ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ: ВІД СПІЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ	9
Бершадська Катерина Юрїївна РОЗВИТОК УМІНЬ КОНСТРУКТИВНОГО КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	13
Бірюк Олег Анатолійович ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	18
Буюн Наталія Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	24
Буднікова Євгенія Олександрівна МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	27
Голов'їйова Ганна Сергїївна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ	29
Григоренко Дар'я Максимівна МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	32
Грицаєнко Ірина Миколаївна СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	35
Дорога Анна Олександрівна МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	38

Дутка Олександр Валерійович ГРАФІЧНИЙ РЕДАКТОР SCRATCH ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	40
Джусупова Ірина Володимирівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ МОТИВАЦІЇ.....	43
Журенко Микита Анатолійович АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	48
Забіла Марія Сергіївна РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ І СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.....	52
Іноземцев Сергій Анатолійович ІНТЕГРАЦІЯ НОВІТНІХ ФОРМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ.....	56
Іржавська Аміна Юріївна ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	59
Ковальчук Олександр Михайлович ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	62
Копитько Ірина Володимирівна ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	65
Костікова Олександра Вячеславівна ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ.....	68
Кмець Дмитро Ігорович ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДІАГНОСТУВАННЯ ПОЧАТКОВОГО (ВИХІДНОГО) РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	71

Кравцова Катерина Олександрівна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЧИННИК НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ	74
Креніда Анна Володимирівна ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	77
Креніда Анна Володимирівна ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	80
Кулик Світлана Ігорівна ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	84
Луценко Максим Миколайович ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	87
Мазур Ольга Андріївна МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПРАЦЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	91
Маковський Владислав Васильович ВПЛИВ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОГО ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	96
Пальгуй Інна Вікторівна РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ.....	99
Панченко Анна Сергіївна ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МЕДІА НА УРОКАХ ЧИТАННЯ	102
Півовар Сергій Петрович РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ЕМОЦІЙНОГО МОДЕРАТОРА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	106

Покотило Альона Михайлівна РИТОРИЧНИЙ І КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	108
Редька Катерина Володимирівна ПРОБЛЕМНИЙ ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	112
Сай Марія Ігорівна ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЕФЕКТИВНА ФОРМА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	114
Свірнюк Катерина Олегівна МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	117
Сергеєнко Діана Ігорівна ОПАНУВАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ НОРМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ	120
Сердюк Валерія Олексіївна МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ.....	123
Скрипка Олександр Леонідович ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	126
Струтинська Дар'я Сергіївна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ	130
Таран Валерія Віталіївна АРТТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	133
Терещенко Юрій Миколайович ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	137

Ткачов Олег Іванович ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ НА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	140
Толкачов Дмитро Вікторович СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	143
Федоренко Андрій Андрійович ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ.....	146
Флорія Іван Сергійович ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	150
Цебринський Сергій Володимирович ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ.....	154
Циганов Юрій Олександрович ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ...	158
Чжан Фей ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	162
Шакотько Анастасія Віталіївна ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	165
Шакотько Євген Вікторович ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ І СЕРВІСІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	168
Швяцкус Олександр Євгенович ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ	171

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ СПІВПРАЦІ З УЧНЯМИ ПІД ЧАС ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ: ВІД СПІЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ

Безкоровайний Іван Вікторович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: початкова школа, дистанційна освіта, цифрові платформи, електронні освітні ресурси.

Сучасна початкова школа неможлива без активної взаємодії учнів у процесі навчання, особливо в умовах дистанційної освіти. Нова українська школа наголошує на розвитку в школярів навичок XXI століття – критичного мислення, співпраці, творчості, володіння цифровими технологіями. Зокрема, дослідження показують, що імерсивні технології (віртуальна і доповнена реальність) дозволяють зробити навчання наочним і захопливим, а віртуальні лабораторії та симулятори сприяють глибшому розумінню навчальних предметів. Такий інтерактивний підхід підвищує мотивацію учнів і результативність засвоєння матеріалу, що є важливим завданням дистанційного навчання [3].

В основі ефективного онлайн-навчання лежить групова та парна робота учнів із використанням сучасних цифрових інструментів. Для взаємодії у реальному часі зазвичай застосовують чати, відеоконференції (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams) та соціальні мережі, а також спільні документи. Такі платформи дають змогу учням синхронно спілкуватися і вирішувати завдання

спільно: наприклад, під час відеоуроку діти можуть обговорювати завдання у чаті або у групах, а потім разом доповнювати спільну електронну таблицю чи створювати презентацію. За необхідності асинхронної роботи вчителі широко використовують хмарні сервіси (наприклад, Google Workspace чи Microsoft 365), де електронні документи з вільним доступом можуть редагувати одночасно кілька учнів. У документах учні пишуть тексти, пояснювальні нотатки або розв'язують задачі разом, обмінюючись коментарями. Досвід роботи вчителів свідчить, що спільні онлайн-документи економлять час уроку, вдосконалюють навички групової роботи та сприяють систематизації навчального матеріалу. Наприклад, під час тематичного проєкту з ЯДС учні можуть колективно заповнювати таблицю спостережень чи писати звіт про дослід у Google Docs, що стимулює їх обговорювати ідеї та доповнювати одне одного [6].

Поряд зі спільними документами широко використовуються й інші цифрові платформи для колективної творчості й самоперевірки. У вчителя виникає можливість організувати інтерактивні вправи (вікторини, кросворди, інтерактивні завдання) через онлайн-сервіси на зразок LearningApps, Kahoot! чи Quizizz. Ці інструменти зазвичай не потребують глибоких наукових досліджень, але практичні спостереження свідчать: елементи гейміфікації і миттєвий зворотний зв'язок від таких сервісів підвищують зацікавленість учнів та допомагають закріпити матеріал. Також педагоги часто використовують віртуальні дошки (Jamboard, Miro тощо) і спільні карти думок, де учні малюють схеми або розв'язують задачі разом у реальному часі. Усі ці інструменти забезпечують інтерактивну комунікацію і підтримують соціальний складник навчання навіть на відстані [4].

Найсучаснішим елементом інтерактивної співпраці стали віртуальні лабораторії та симуляції – це онлайн-додатки, що імітують наукові експерименти. Науковці зазначають, що такі лабораторії мотивують школярів до дослідження і дозволяють моделювати складні явища без ризику та необхідності фізичних приладів. Зокрема, в системі STEAM-освіти

рекомендується включати віртуальні експерименти вже у початковій школі. Наприклад, за проектною моделлю «5E» учні можуть спочатку ставити запитання (Engage), а потім на практиці в ігровій формі досліджувати явища у віртуальних лабораторіях (Explore та Explain). У таких умовах учень сам складає гіпотези, проводить експеримент в інтерактивному симуляторі і робить висновки, що розвиває навички наукового мислення і формує уявлення про дослідницький метод [2, 5].

Однією з відомих платформ є Go-Lab, що містить сотні освітніх лабораторій і навчальних просторів (Inquiry Learning Spaces). Сервіс пропонує понад 600 онлайн-лабораторій та близько 940 інтерактивних навчальних проєктів на 30 мовах. Учителі можуть комбінувати різні лабораторії та електронні інструменти в єдине навчальне середовище, де учні у будь-якому віці вивчають природничі явища, спільно обговорюють результати і створюють власні гіпотези. Наприклад, лабораторія «Geodesics» допомагає зрозуміти, що таке геодезична крива – найкоротший шлях між двома точками на поверхні. Учні фактично «прокладають» лінії на карті сфери або складній поверхні, вчать порівнювати різні маршрути і бачать, який є найкоротшим (якби птах летів без вітру між точками на земній кулі). Ще один цікавий інструмент – «Collaborative Seesaw Lab», який імітує справжню гойдалку: двоє учнів, під'єднані через інтернет, спільно працюють з однією віртуальною гойдалкою, кожен відповідає лише за одну сторону. Вони можуть класти різні вантажі на свій бік гойдалки та передавати їх одне одному, щоб разом зрозуміти умови рівноваги. Такий досвід онлайн-співпраці формує в дітей навички спільного прийняття рішень і комунікації – вони вчать домовлятися, розв'язуючи фізичну задачу разом у цифровому середовищі [1].

Отже, інтерактивні форми співпраці – від спільних документів до віртуальних лабораторій – створюють динамічне й стимулювальне середовище дистанційного навчання, що відповідає цілям Нової української школи, допомагають не лише мотивувати учнів і урізноманітнити уроки, але й розвивати цифрову та інформаційну компетентності, вміння працювати в

команді та самостійно здобувати знання. Використання таких інструментів у початковій школі значно підвищує якість освітнього процесу й здійснює підготовку учнів до активної участі в цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Воротникова І. П. Використання додатків go-lab для організації дослідження в умовах електронної співпраці вчителів та учнів. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. 2019. С.405-417
2. Іваницька Н. А. «Використання цифрової лабораторії Vernier як складника взаємодії вчителів початкової та базової школи». Імідж сучасного педагога, № 2(215), 2024, с. 51-58. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2\(215\)-51-58](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2(215)-51-58)
3. Рашевська Н. В. «Імерсивне навчання як педагогічна проблема». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Київ. 2025. №217, С.168-174. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-168-174>
4. Солошенко-Задніпровська Н. К. Гейміфікація у викладанні іноземної мови: застосування Quizlet, Kahoot, Wordwall. *Цифрова трансформація в освіті: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (квіт. 15-16, 2025) / УДУ ім. М. Драгоманова. Київ, 2025. С.85-88
5. Технологія 5E на уроках. 2024. URL: <https://surl.li/iungrh> (дата звернення 28.10.2025).
6. Чи можливо організувати дистанційне навчання у звичайній початковій школі. 2021. URL: <https://surl.li/bdrpyt> (дата звернення 28.10.2025).

РОЗВИТОК УМІНЬ КОНСТРУКТИВНОГО КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Бершадська Катерина Юріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Пінчук Ірина Олександрівна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *емоційний інтелект, емоції, розвиток молодших школярів, іношомовна компетентність*

У сучасній вітчизняній освіті розвиток умінь володіти емоціями посідає одне з провідних місць у системі формування особистісних компетентностей. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти уміння конструктивно керувати емоціями визначено одним із ключових наскрізних умінь здобувачів початкової освіти. Сучасні реформи, що реалізується через концепцію Нової української школи, передбачають володіння ключовими компетентностями, що мають на меті формування емоційного інтелекту, уміння співпрацювати, бути стійким до стресів, здатним до саморегуляції та відповідального прийняття рішень.

Згідно з положеннями НУШ, освітній процес має забезпечувати цілісний розвиток молодших школярів, де емоційна сфера відіграє не менш важливу роль, ніж когнітивна. У цьому контексті особливе місце займає урок англійської мови як середовище розвитку комунікативної компетентності учнів, емоційних реакцій, ситуацій взаємодії, в ході яких здобувачі початкової освіти можуть тренувати вміння усвідомлювати, виражати і контролювати власні почуття. Комунікативна спрямованість навчання створює унікальні можливості для розвитку емоційної компетентності, оскільки оволодіння іноземною мовою

нерозривно пов'язане з культурними кодами, емпатією, розумінням невербальної комунікації та здатністю враховувати стан іншої людини.

Зосібна, І. Гуменюк зазначає, що урок англійської мови, побудований із врахуванням емоційного складника, стає простором саморефлексії дитини, де кожне слово, інтонація, ситуація діалогу є засобом розвитку самоконтролю і доброзичливості.

Ефективність освітньої роботи з розвитку емоційного самоконтролю зумовлюється створенням емоційно безпечного середовища на уроці. Учитель виступає не лише джерелом знань, а й фасилітатором емоційного досвіду учнів. Практика доводить, що атмосфера довіри, позитивна підтримка та гнучкий стиль спілкування вчителя сприяють підвищенню емоційної стабільності учнів.

Доцільним вбачаємо застосування елементів програми соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН), адаптованої в Україні завдяки співпраці МОН із CASEL (Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning), що має на меті розвиток п'яти основних якостей: самоусвідомлення, самоконтролю, соціальної свідомості, навичок взаємодії та відповідального прийняття рішень. Уроки англійської мови надають ідеальне поле для інтеграції цих компонентів через лінгвістичні ігри, групові проєкти, інтерв'ю, сторітелінг та творчі завдання. Наприклад, учні можуть створити «емоційний словник» англійською мовою, у якому збиратимуть слова для опису почуттів (happy, nervous, proud, excited) і приклади ситуацій, у яких вони проявляються. Така діяльність допомагає збагачувати лексику, розвиває емоційне усвідомлення та мовну гнучкість.

Серед практичних вправ, що довели ефективність у розвитку конструктивного керування емоціями, можна назвати гру «Emotional Thermometer», у ході якої учні початкових класів оцінюють власний настрій до і після уроку, обираючи колір або символ (blue – tired, yellow – calm, red – excited). Інша вправа «My Emotion Mirror» спрямована на те вираження емоційності учнів, під час якої учні дивляться у дзеркало, показують емоцію обличчям і називають її англійською, а потім разом з учителем обговорюють,

коли вони почуваються так само. Ігри типу «Guess the Feeling» розвивають емпатію, оскільки молодші школярі показують певну емоцію мімікою або інтонацією, а інші відгадують. Усі ці вправи формують здатність розпізнавати емоційні стани, регулювати поведінку, а також забезпечують доброзичливу атмосферу в класі.

Зарубіжні моделі також пропонують ефективні методики для початкової школи. Американська програма PATHS (*Promoting Alternative Thinking Strategies*) передбачає використання карток емоцій, коміксів та коротких історій, у яких учні початкових класів обговорюють учинки персонажів та їхні емоційні наслідки. Наприклад, після читання короткої історії англійською мовою здобувачі початкової освіти відповідають на запитання: «Why did the boy feel sad?», «What could he do instead?», що тренує одночасно мовлення і емоційну рефлексію. Програма *Second Step*, поширена у США та Канаді, акцентує увагу на розвитку емпатії та співпраці через ігри-симуляції, в яких учні навчаються приймати різні точки зору. Європейська практика (Велика Британія, Фінляндія) демонструє, що інтеграція соціально-емоційного навчання у вивчення англійської мови сприяє підвищенню якості засвоєння матеріалу, оскільки емоційне залучення підсилює запам'ятовування і сприяє глибшому розумінню контексту. Корисним досвідом можна вважати також емоційний куточок у класі, де учні можуть висловити свої почуття англійською мовою, використовуючи піктограми або стікери. Це сприяє формуванню відкритої комунікації та довіри в колективі. Важливим є й використання технологій казкотерапії та сторітелінгу. Під час роботи з казками англійською мовою учні аналізують дії персонажів, розмірковують, які емоції ті переживають, і пропонують власні варіанти розв'язання конфліктних ситуацій. Наприклад, після читання казки «The Lion and the Mouse» можна провести обговорення: «Was the lion angry or surprised?», «Why did he change his behaviour?», «What would you do if you were the mouse?» Такі завдання формують уміння емоційного аналізу, сприяють розвитку емпатії та вмінню конструктивно виражати почуття.

Важливу роль відіграють вправи на тілесне усвідомлення, що допомагають знімати напруження. Наприклад, вправа «Balloon Breathing», під час проведення якої молодші школярі уявляють, що їхній живіт – це повітряна кулька, і повільно вдихають і видихають, розслабляючи тіло. Або вправа «Shake it out», де учні «струшують» негативні емоції через рух. Такі практики не лише покращують концентрацію, а й допомагають запобігати афективним вибухам і стресу під час навчання. Вправи з арттерапії, наприклад, малювання емоцій або створення «емоційного колажу» англійськими словами, формують уміння візуалізувати внутрішні стани і розвивають креативне мислення.

Важливо, щоб робота над розвитком емоційного самоконтролю відбувалася послідовно й системно. Учитель може вести з учнями «щоденник емоцій», де учні англійською мовою записують свої почуття та ситуації, що їх викликали: «Today I felt proud because...», «I was nervous when...». Це сприяє розвитку мовлення, самоусвідомлення і відповідальності. Поступово формується звичка аналізувати свої реакції, робити висновки та знаходити конструктивні способи реагування.

Отже, досвід українських і зарубіжних педагогів переконливо доводить, що розвиток умінь конструктивного керування емоціями молодших школярів на уроках англійської мови є невід'ємним складником сучасного освітнього процесу. Формування емоційного інтелекту через комунікативну діяльність, ігрові методи, сторітелінг, кооперативні форми роботи забезпечує гармонійний розвиток особистості молодшого школяра. Учні стають більш упевненими, доброзичливими, здатними до співпраці та подолання стресових ситуацій. Таким чином, урок англійської мови стає не лише простором вивчення англійської лексики, а й середовищем розвитку внутрішнього світу дитини. Системна інтеграція соціально-емоційного навчання у практику початкової освіти формує в учнів підґрунтя для подальшого успішного навчання й життя в суспільстві, що постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. Бершадська К. Ю., Горбач А. А. Формування емоційного інтелекту молодших школярів. *Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика* : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 22 лютого 2024 року) / за наук. ред. д-ра пед. наук, професора Бірюк Л. Я. Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2024. 295 (173-176). URL: <https://surl.li/nofusu> (дата звернення 04.11.2025).
2. Пінчук. І. О. Сучасні технології навчання іноземних мов: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 Початкова освіта. 2024. 58 с. URL: <https://surl.li/wtfapl> (дата звернення 04.11.2025).
3. Gonzales, M. Emotional Intelligence for Students, Parents, Teachers and School Leaders: A Handbook for the Whole School Community. Singapore: Springer Nature. 2022, 401. URL: <https://surl.li/haithw> (дата звернення 05.11.2025).
4. Liaska O. P., Humeniuk I. I., Chynchyk I. O. Methodological aspects of social and psychological work with military men released from the armed forces, and members of their families. *Laplage in Journal*, 2021. Issue 7(3C). pp.413–423. URL: <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173C1643p.413-423> (дата звернення 04.11.2025).
5. Peng, Q., Li, S. (2025). Emotional factor matters in language learning? A meta-analysis of emotional intelligence on language achievement. *Frontiers in Psychology*, 16, Article 1502112. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg>. (дата звернення 04.11.2025).

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бірюк Олег Анатолійович, здобувач третього рівня (освітньо-наукового) вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Пінчук Ірина Олександрівна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: молодші школярі, емоції, емоційна сфера, емоційний інтелект, теоретичні основи.

Постановка проблеми. Кожна людина, орієнтуючись протягом життя в навколишньому середовищі, певним чином відображає своє ставлення до нього через призму власних емоцій. Інколи невміння стримувати власні емоції та керувати ними призводить до зміни оточення, цілей, діяльності тощо. Це має стати дієвою мотивацією для самопізнання й розвитку, зокрема й учнів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування емоційного інтелекту в освітньому процесі розглядають як закордонні (Р.Бар-Он, Дж.Мейер, Д.Гоулман [3], Г.Гарднер [2], П.Селовей та ін.), так вітчизняні дослідники (Є Носенко, Н.Коврига, С.Дерев'янка, С.Луців [5], Л.Колісник, О.Мельник [6], О.Саннікова та ін.) з огляду на сприйняття та усвідомлення емоцій, керування ними, формування та їх розвитку, самоконтролю, здатності протистояти тиску оточення тощо.

Мета публікації: розглянути теоретичні основи формування емоційного інтелекту у молодших школярів, схарактеризувати особливості психічного розвитку учнів молодшого шкільного віку (від 6 до 11 років), закцентувати увагу на особливостях емоційної сфери учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Внутрішній світ людини пов'язаний з емоціями як відображенням ставлення до тих чи тих явищ. Дослідники традиційно виокремлюють дві сфери психіки: когнітивну та емоційну і виокремлюють дві головні функції – пізнавальну та регулятивну.

Розвиток емоційної сфери особистості лежить в основі її психічного здоров'я, біологічне призначення якого – сигналізувати про задоволення або незадоволення біологічних потреб організму. Так закріплюється поведінка особистості з позитивним ефектом, регулюється її діяльність.

Емоції – це відносно короткочасні переживання, що мають чітко виражений ситуативний характер, тобто пов'язані зі ставленням людини до ситуацій, що виникають або можливих ситуацій, до своєї діяльності, до конкретних вчинків та людей. Зазначені характеристики людської психіки є продуктом суспільно-історичного розвитку й впливу соціального середовища, у якому вона розвивається [7].

Активно розвивати емоційну сферу людина починає вже після народження, з перших днів сигналізуючи про потреби задля повного задоволення матір'ю. Що старшою стає дитина, то різноманітнішими стають її потреби. Подальший онтогенез емоцій спрямований на формування стійких зв'язків дитини з культурою і приводить, зрештою, до формування почуттів.

Дослідниками теорії емоцій виокремлено основні прототипи емоційної поведінки та відповідні їм первинні емоції. Зазвичай більшість дослідників розглядають емоції *задоволення* і *незадоволення* як первинні. При цьому порядок їх прояву в перебігу формування емоційної сфери людини, як правило, розглядають так: спочатку проявляється *незадоволення*, а *задоволення* – як відповідь на погашення першої емоції [1].

На розвиток емоційної сфери особистості впливає рівень розвитку індивіда як суб'єкта діяльності. Загальновідомо, що освітній процес проходить успішніше, якщо педагог наповнює їх емоціями. Тому для розуміння розвитку емоційної сфери особистості, зокрема учнів початкових класів, звернемося до короткої характеристики цього етапу.

Учні молодшого шкільного віку (від 6 до 11 років) мають такі *особливості психічного розвитку*: перехід психічної саморегуляції від мимовільної до свідомо-рольової. У них з'являються такі *новоутворення*: довільність, психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія. У зв'язку зі *зміною соціальної ситуації* у молодших школярів: змінюється спосіб життя; перехід від ігрової до навчальної діяльності, змінюється соціальна роль дитини. Все вище зазначене актуалізує емоційний розвиток школяра, а саме: через появу рефлексії дитина здатна оцінювати власні емоції та емоції інших, за допомогою чого формуються сталі відносини з оточенням, вибудовується певна ієрархія емоційних рівнів. Дослідники наголошують і про урахування психофізіологічних особливостей у хлопчиків і дівчаток, що проявляються у *відмінностях емоційної сфери* [2].

У процесі формування емоційного інтелекту молодших школярів необхідно враховувати і етапи емоційного розвитку (за А.Ягелло): I етап – емоційну реакцію можуть викликати події, які відбуваються цієї миті; II етап – емоційної цінності набувають уявлення, а пропорційно до розвитку образного сприйняття світу виникає інтеріоризація (створення внутрішнього плану) емоцій; III етап – утворюються поняття й поняттєво-символічне сприйняття світу. На цьому етапі можна говорити не лише про емоції, а й про почуття; IV етап – свідоме формування власних почуттів.

Дослідники наголошують [4], що під час вивчення емоційної сфери складно розмежовувати норму і патологію, оскільки ті самі поведінкові явища можуть розглядатися як вікові особливості, як тимчасовий прояв, зумовлений конкретною ситуацією, як індивідуальна особливість: негативізм, тривожність, агресивність, імпульсивність, некоммунікбельність тощо.

Ученими доведено, що розвитку імпульсивної поведінки й слабкості самоконтролю сприяє сімейне виховання за типом гіпопротекції, коли дитиною мало опікуються, ігноруються її потреби. Встановлено, що це відбувається й тоді, коли учні початкових класів не мають жодних обов'язків, їм нічого не забороняють, від них нічого не вимагають, ними ніхто не цікавиться, їх ніхто не контролює.

Ієрархія мотивів у таких дітей у молодшому шкільному віці не вибудовується, тому вони не можуть відмовитися від бажаного задля чогось більш важливого. Інтереси в них дуже нестійкі, до активності їх, як правило, стимулюють ігрові, яскраво емоційно забарвлені стимули. Мотивація досягнення успіху виявляється зниженою, переважає прагнення уникнення невдач.

Іноді дитина такого віку завжди неспроможна організувати свою діяльність, визначити цілі, здійснювати орієнтацію, планувати, передбачати результати, контролювати відповідність проміжних цілей та кінцевої мети, не може долати щонайменші труднощі, докладати зусилля; може бути метушливою, неохайною.

Постійні життєві невдачі викликають у молодших школярів різку втрату інтересу. Тому у таких дітей відзначається виразне прагнення уникати труднощів, знімати з себе відповідальність за їх подолання. Перешкоди на шляху досягнення бажаного викликають негативні афективні реакції, призводять до відмови від мети й переключення на інший вид діяльності. Схильність таких дітей до енерговитрат зумовлює швидку виснажливість нервової системи й наростання втоми. Вони погано почуваються в умовах тривалої діяльності, яка має декілька етапів і вимагає зосередженості [6].

Діти з несформованим емоційним інтелектом в процесі освітньої діяльності не дослуховують інструкції до кінця, виконуючи завдання, відволікаються на сторонні справи, втрачають мету роботи, не завершують розпочату справу, переносять увагу на інші стимули. Через неорганізованість вони самі не можуть впоратися з доступними для них завданнями і тому іноді

справляють враження дітей з недостатнім рівнем інтелектуального (когнітивного) розвитку.

Загостренню й закріпленню негативних якостей у молодших школярів сприяє виховання в сім'ї за типом доміантної гіперпротекції, коли батьки приділяють дитині дуже багато сил та часу, дитина завжди перебуває в центрі уваги. Водночас самостійність дитини обмежують, а вимоги і заборони щодо неї висувають надмірні. Як правило, діти із сильним (стенічним) типом нервової системи активно протестують проти такого ставлення.

Дисгармонійному розвитку емоційного інтелекту сприяє також і потуральна гіперпротекція в родині, коли дитину опікають, усе дозволяють, не обмежують її поведінку заборонами та обов'язками. У разі порушення поведінкових норм відсутні методи покарання, сім'я прагне максимально задовольнити потреби дитини.

Поведінку дітей з несформованим емоційним інтелектом вирізняє прагнення задовольнити власні егоцентричні потреби, протистояти вимогам дорослих (вчителів, батьків), привертати увагу. Однак, слід зауважити, що такі діти виявляють інтерес до тих видів діяльності, які їм добре вдаються. Якщо дитина зацікавлена в досягненні мети, вона може проявляти високу цілеспрямованість і наполегливість, спроможна зорієнтуватися в умовах, спланувати свою роботу й довести розпочату роботу до кінця, долаючи труднощі й перешкоди. Часом перешкоди можуть провокувати бурхливі афективні реакції, вербальну або фізичну агресію [5; 6].

Діти з несформованим емоційним інтелектом є працездатними, але швидко виснажуються від однотипної діяльності, яка їм набридає й викликає бурхливий протест. Розвиток пізнавальної діяльності відповідає віковій нормі. Високий рівень вимогливості до оточення поєднується із завищеною самооцінкою.

Дуже часто у молодших школярів такого типу яскраво вираженим є негативне ставлення до навчання. Воно може проявлятися у відмові відвідувати школу, працювати на уроці, виконувати домашні завдання, у відсутності старанності, а також у прогулюванні шкільних уроків. Для виправдання своєї

поведінки такі діти можуть вдаватися до звинувачення інших, фантазування і, навіть, до брехні. Успішність молодших школярів з несформованим ЕІ з окремих предметів значною мірою залежить від їхніх здібностей, особливостей взаємин з учителем, від уваги батьків до освітньої діяльності дітей.

Висновок. Отже, розвиток емоційної сфери молодших школярів лежить в основі їхнього психічного здоров'я. Активно розвивати емоційний інтелект учнів мають і вчителі, і батьки. Це є запорукою успішного майбутнього сучасних дітей.

Список використаних джерел

1. Батурин М.А., Матвеева Л.Г. Соціальний і емоційний інтелект: міфи і реальність. Вісник ПУкрГУ, 2009. № 42. С. 4-7.
2. Гарднер Г. Множинні інтелекти. Теорія у практиці. Хрестоматія. Київ. Мегатайм, 2004. 288 с.
3. Голман Даніель. Емоційний інтелект. Чому він може значно більше, ніж IQ? Київ. 2013. 186 с.
4. Дьюї Д. Психологія і педагогіка мислення. Вінниця, 2016. 192 с.
5. Луців С. Формування емоційного інтелекту на уроках української мови в початковій школі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2022. №3. С. 284-291.
6. Мельник О.М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. №73. Т.1. С.128-133.
7. Нетрусова С. Нейрохімія емоцій. URL: <https://surl.lu/ljqozy> (дата звернення 21.09.2025).

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Буюн Наталія Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти ННІ Педагогіки і психології
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна
Федорівна**, кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри теорії і методики
початкової освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** початкова школа, комунікативна компетентність, мовленнєвий розвиток, інтерактивні технології, творча діяльність, Нова українська школа, дистанційне навчання.*

Актуальність дослідження зумовлена значними соціально-психологічними трансформаціями, що відбуваються в українському суспільстві в умовах воєнного стану. Юнацький вік є одним із найскладніших і водночас найважливіших періодів особистісного становлення, упродовж якого формується цілісне уявлення про себе, вибудовується система цінностей, життєвих орієнтирів та формується самооцінка як ключовий регулятор поведінки. Тривале перебування в умовах небезпеки, інформаційного перенавантаження, невизначеності майбутнього, втрати близьких, вимушеної міграції та соціальної нестабільності здійснює значний вплив на емоційну сферу юнацтва та може спричинити деформацію уявлень про власні можливості, здібності й значущість.

Самооцінка в юнацькому віці виступає центральним компонентом самосвідомості особистості, визначає рівень її впевненості в собі, характер міжособистісних взаємин, навчальну та професійну мотивацію, здатність до самореалізації. У період воєнного стану частина молоді зустрічається з психологічними труднощами, зокрема підвищена тривожність, знижений рівень життєвого оптимізму, почуття безпорадності, незахищеності та втрати соціальної підтримки, що безпосередньо позначається на формуванні адекватної самооцінки.

У процесі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури було з'ясовано, що становлення самооцінки в юнацькому віці залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, з-поміж яких особливу роль відіграють соціальне оточення, стиль спілкування в родині, підтримка з боку педагогів і ровесників, умови навчання та можливості самовираження. В умовах воєнного стану ці чинники зазнають значних трансформацій, що потребує створення спеціальних психологічних умов, спрямованих на збереження психоемоційної стабільності та позитивного образу «Я» у молоді.

У ході практичного дослідження було вивчено рівень самооцінки та особистісних переживань юнаків і дівчат, які перебувають у складних життєвих обставинах, пов'язаних із війною. Результати засвідчили наявність тенденції до заниженої або нестійкої самооцінки, підвищеного рівня тривожності та сумнівів у власних силах. На основі отриманих даних було визначено низку психологічних умов, що сприяють формуванню більш адекватної та стабільної самооцінки: створення безпечного психологічного простору, наявність підтримуючих міжособистісних стосунків, залучення до соціально значущої діяльності, розвиток навичок саморефлексії, позитивного мислення та емоційної саморегуляції.

У рамках формувального етапу було апробовано комплекс психокорекційних вправ і тренінгових занять, спрямованих на прийняття себе, усвідомлення власних сильних сторін, формування впевненості у майбутньому та підвищення рівня внутрішньої стійкості. Після впровадження

запропонованої програми зафіксовано позитивну динаміку в показниках самооцінки, зниження рівня тривожності та підвищення мотивації до особистісного розвитку.

Отже, результати дослідження підтверджують, що цілеспрямована психологічна підтримка, заснована на врахуванні вікових особливостей юнацтва та специфіки воєнного контексту, є необхідною умовою становлення адекватної самооцінки особистості. Отримані матеріали можуть бути використані в діяльності практичних психологів освітніх закладів, соціальних служб і молодіжних центрів для розроблення програм психологічної допомоги юнацтву в кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Самореалізація особистості як визначальний чинник її життєдіяльності. Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р.) / ред. колегія: С. Д. Максименко, М. І. Степаненко, С. М. Шевчук, Н. В. Сулаєва, К. В. Седих, В. Ф. Моргун (відп. за випуск). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. С. 31-36. URL: <http://dspace.pnpu.edu.Ua/bitstream/123456789/7947/1/10.pdf/> (дата звернення : 13.08.2023)

2. Зарицька В.В. Формування у старшокласників здатності до самореалізації: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія / Валентина Василівна Зарицька. Запоріжжя, 2006. 209 с.

3. Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді : монографія / В. Г. Панок, С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський, Л. І. Прохоренко, Н. В. Чепелева та ін. ; за заг. ред. В. Г. Кременя; Київ, 2024. 188 с.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Буднікова Євгенія Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** початкова школа, навчання, освітній процес, методика, формування, природознавчі поняття, учні початкових класів, молодші школярі, курс «Я досліджую світ», природнича освітня галузь.*

Формування природознавчих понять у початковій школі є важливим складником пізнавального розвитку молодших школярів, оскільки воно забезпечує осмислене сприймання навколишнього світу та створює основу для подальшого вивчення природничих наук. Основна мета методики полягає у створенні таких педагогічних умов, за яких учні не просто запам'ятовують факти, а розуміють сутність природних явищ, закономірностей і взаємозв'язків у природі [1].

Важливим принципом є наочність, що дає можливість перейти від безпосереднього спостереження предметів і явищ до узагальнення знань і

формування понять. Молодші школярі мислять переважно конкретно-образно, тому спочатку важливо забезпечити їхній досвід чуттєвого пізнання – через спостереження, експерименти, роботу з природними об'єктами [2]. Наприклад, під час ознайомлення з поняттям «рослина», учні вивчають її частини, спостерігають за ростом, порівнюють будову різних видів, роблять висновки.

Ефективним є поетапне формування понять, яке включає кілька кроків:

- 1) накопичення уявлень і життєвого досвіду (спостереження, практичні дії);
- 2) виділення суттєвих ознак (порівняння, групування, класифікація);
- 3) узагальнення і словесне оформлення поняття (визначення, пояснення, моделювання);
- 4) закріплення через різні види діяльності (ігри, досліди, творчі завдання, інтегровані вправи) [3].

Важливу роль відіграє інтеграція змісту в межах курсу «Я досліджую світ». Учитель пов'язує знання з природничої, громадянської, технологічної та здоров'язбережувальної галузей, що дає змогу учням бачити світ як єдину систему. Наприклад, під час вивчення теми «Вода» діти одночасно досліджують її властивості, значення для живих організмів, шляхи економного використання та роль у житті людини.

Доцільно застосовувати дослідницькі методи навчання: постановку проблемних запитань, міні-дослідження, навчальні проєкти, природничі експерименти. Такий підхід розвиває пізнавальний інтерес і критичне мислення, стимулює активну діяльність учнів.

Важливим є використання сучасних освітніх технологій: інтерактивних презентацій, цифрових лабораторій, віртуальних екскурсій, які допомагають відтворити процеси, недоступні безпосередньому спостереженню, та сприяють глибшому розумінню понять.

Отже, ефективне формування природознавчих понять у початкових класах можливе лише за умови системного поєднання наочності, практичної діяльності, інтеграції змісту, використання ігрових і дослідницьких методів.

Такий підхід забезпечує усвідомлене засвоєння знань і формує в учнів науковий світогляд, що є основою екологічної й природничої компетентності.

Список використаних джерел

1. Гузь К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу. Полтава : Довкілля-К., 2004. 472 с.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
3. Шульга Г.Б. Психологічні основи формування наукових понять в учнів початкової школи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Вип. 6 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2004. С. 93–99.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

Голов'їова Ганна Сергіївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: пізнавальний інтерес, навчальна мотивація, молодші школярі, початкова школа, пізнавальна активність, внутрішня мотивація.

Пізнавальний інтерес у дітей молодшого шкільного віку є одним з найважливіших внутрішніх мотивів, які визначають якість навчання. Саме він переводить навчальну діяльність із зовні мотивованої (через вимоги дорослих) у внутрішню значущу, коли дитина хоче вчитись тому, що навчання приносить радість відкриття, нові переживання і відчуття особистого зростання. В українських психолого-педагогічних дослідженнях стійко підкреслюється, що саме у початковій школі закладаються базові механізми того, чи буде дитина зацікавленою у пізнанні надалі.

Пізнавальний інтерес має природне коріння в емоційно-інтелектуальній сфері дитини. Він активізується тоді, коли матеріал викликає здивування, емоцію або створює проблему, яку хочеться розв'язати. Дослідження українських педагогів і психологів, зокрема О. Шукалової [2], свідчать, що потреба в нових знаннях у дитини формується значно успішніше, якщо у шкільному та домашньому середовищі вона відчуває інтелектуальну підтримку, довіру та заохочення до самостійної пізнавальної активності.

У педагогічній теорії пізнавальний інтерес розглядається як цілісне явище, яке включає емоційний компонент (здивування, радість від розуміння), інтелектуальний (прагнення знайти відповідь, бажання зрозуміти) та вольовий (готовність долати труднощі). Саме поєднання цих складових робить інтерес стабільним. Українська дослідниця Д. Щирова у своїй роботі акцентує, що молодші школярі найкраще реагують на навчання, де поєднані емоційність, образність та можливість діяти самостійно. Вона підкреслює, що педагог повинен пропонувати учням ситуації відкриття, де дитина не просто сприймає готову інформацію, а доходить до неї через власні дії [3].

Важливою умовою розвитку пізнавального інтересу є організація активної пізнавальної діяльності. Учні стають більш мотивованими, коли мають змогу працювати з різними джерелами, порівнювати, робити висновки й бачити значення отриманих знань. Вона показує, що навіть прості дослідницькі дії – вимірювання, спостереження, постановка запитання – різко підсилюють інтерес, бо дитина відчуває себе дослідником, а не виконавцем завдань.

Помітний вплив на формування пізнавального інтересу мають дидактичні ігри. У роботах А. Прозора [1] доведено, що під час використання ігрових форм діти активізують мислення, проявляють ініціативу, швидше включаються в навчальну діяльність. Ігрова ситуація усуває страх помилок і дає змогу дитині ризикувати інтелектуально, що є однією з головних умов зародження справжнього інтересу.

Не менш важливою є особистість учителя. Емоційна залученість учителя, його вміння ставити відкриті запитання й підтримувати ініціативу учнів без оцінювання кожного кроку значно підсилюють мотивацію дітей. Учитель фактично виступає посередником між навчальним змістом і внутрішнім світом дитини. Його завдання – не тільки пояснювати, а й створювати атмосферу, у якій дитина хоче думати, шукати, експериментувати.

Отже, формування пізнавального інтересу в учнів початкової школи – це процес, який спирається на поєднання емоційних, інтелектуальних і соціально-психологічних умов. Інтерес виникає тоді, коли дитина переживає навчання як особисто значущу діяльність, що приносить відкриття. Пізнавальний інтерес виступає не лише засобом активізації навчальної діяльності, але й умовою особистісного розвитку. Через інтерес дитина оволодіває новими способами мислення, вчиться долати труднощі та отримує досвід інтелектуального задоволення. У результаті навчальні мотиви переходять від зовнішніх (вимога, оцінка, контроль) до внутрішніх, що й забезпечує стійке бажання вчитися.

Сформований пізнавальний інтерес у молодших школярів є фундаментом для подальшого успішного навчання. Він визначає темп і якість інтелектуального розвитку, впливає на емоційний стан дитини та її готовність до самостійної пізнавальної діяльності. Тому робота з розвитку пізнавального інтересу має бути системною, продуманою та відповідати потребам і можливостям сучасного учня початкової школи.

Список використаних джерел

1. Прозор А. Практичні аспекти формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичних ігор. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: матеріали ІІ наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів другого (магістер.) рівня вищ. освіти другого року навчання ф-ту початк. навчання; [за заг. ред. В. В. Ушмарової]. Харків, 2022. С. 28.

2. Шукалова О. Шляхи та засоби формування пізнавального інтересу молодших школярів. 2009. URL: <https://surl.li/thac11> (дата звернення 30.10.2025).

3. Щирова Д. Особливості формування пізнавального інтересу молодших школярів. Сучасний стан та тенденції розвитку початкової освіти в Україні: матеріали VIII наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти другого року навчання: [за заг. ред. О. А. Мкртічян]. Харків, 2024. С. 11.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Григоренко Дар`я Максимівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: початкова школа, навчання, освітній процес, молодші школярі, учні початкових класів, екологічна компетентність, методика формування, урок, «Я досліджую світ».

Формування екологічної компетентності молодших школярів є важливим складником сучасної початкової освіти, оскільки саме в цьому віці закладаються основи екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи та розуміння взаємозв'язку людини і довкілля [1]. Інтегрований курс «Я досліджую світ» має великі можливості для розвитку екологічної компетентності, поєднуючи знання з природничої, громадянської, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей.

Екологічна компетентність передбачає сформованість у дитини таких компонентів:

- 1) когнітивного (знання про природу, екологічні проблеми, правила поведінки в довкіллі);
- 2) емоційно-ціннісного (емоційне ставлення до природи, усвідомлення власної відповідальності за неї);
- 3) діяльнісного (уміння і навички екологічно доцільної поведінки у повсякденному житті) [2].

Методика формування цієї компетентності передбачає комплекс дидактичних підходів:

- 1) інтеграцію змісту навчання – питання охорони природи розглядаються у контексті різних тем курсу: «Жива і нежива природа», «Вода і повітря», «Рослини і тварини», «Людина і довкілля», «Моє довкілля», що дозволяє здобувачам початкової освіти бачити взаємозв'язки між природними явищами і власною діяльністю.
- 2) Проблемно-пошуковий підхід – учитель ставить перед учнями проблемні запитання («Що буде, якщо зникнуть дерева?», «Як допомогти природі у своєму місті?»), стимулюючи самостійний пошук рішень і розвиток критичного мислення.
- 3) Дослідницьку діяльність – проведення простих дослідів, спостережень у природі, екскурсій сприяє формуванню практичного досвіду природоохоронної діяльності (наприклад, учні досліджують чистоту води, доглядають за кімнатними рослинами, ведуть спостереження за сезонними змінами).

4) Ігрові технології – екологічні ігри, рольові ситуації, квести допомагають молодшим школярам засвоювати правила поведінки у природі в цікавій, емоційно насиченій формі.

5) Проектну діяльність – мініпроекти «Посади дерево», «Друге життя пластикових речей», «Наш зелений клас» та ін. дають можливість застосувати знання на практиці та відчути результат спільної діяльності [3].

Важливою умовою є співпраця з родиною та громадою: участь у прибираннях, висадженні дерев, шкільних екологічних акціях, адже такі форми роботи поглиблюють усвідомлення соціальної значущості природоохоронної поведінки [4].

Отже, методика формування екологічної компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» базується на поєднанні пізнавальної, практичної та ціннісної діяльності. Вона спрямована на те, щоб дитина не лише знала про природу, а й дбала про неї, усвідомлювала власну роль у збереженні довкілля, що є важливою передумовою сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: поради для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко та ін. ; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

3. Скрипка Ю. М. Погляди В. О. Сухомлинського щодо екологічного виховання молодших школярів через навчання в природі. URL: aurok.com.ua/poglyadi-v-o-suhomlinskogo-schodo-ekologichnogo-vihovannya-molodshih-shkolyariv-cherez-navchannya-v-prirodi-35392.html (Дата звернення 05.11.2025)

4. Федій О., Макаренко Я., Мірошніченко Т. Формування екологічної компетентності молодших школярів засобами екологічної стежки. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2022. № 26. С. 216–230.

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Грицаєнко Ірина Миколаївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Решетняк Віктор Федорович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** екологічна свідомість, початкові класи, гурткова робота, еколого-натуралістичне спрямування, екологічна компетентність, позашкільна освіта.*

Сучасний стан навколишнього середовища та екологічні виклики, висувають перед позашкільною освітньою системою завдання формування екологічної свідомості з раннього віку. Саме у молодшому шкільному віці закладаються основи відповідального ставлення до природи, що зумовлює необхідність організації гурткової роботи еколого–натуралістичного спрямування. Проблема полягає у тому, як через позашкільну діяльність забезпечити розвиток у дітей екологічної компетентності, мотивації до природоохоронної діяльності та активної позиції.

Важливим аспектом освітньої діяльності в початковій школі вважаємо представлення системи формування екологічної свідомості учнів початкової школи на основі гурткової роботи еколога–натуралістичного спрямування позашкільного освітнього закладу та висвітлення ефективних методів і форм роботи, що сприяють розвитку екологічної компетентності та активної життєвої позиції.

Проведене дослідження мало на меті досягання таких завдань:

1. Охарактеризувати форми та методи роботи, які забезпечують ефективне формування екологічно обізнаної особистості учнів молодших класів.

2. Показати практичні результати та досягнення у розвитку екологічних компетентностей учнів через участь у проєктах, дослідженнях та природоохоронних акціях та конкурсах екологічного спрямування.

3. Визначити напрями застосування інноваційних підходів у процесі формування екологічної свідомості та поєднання екологічної освіти з позашкільною діяльністю.

Формування екологічної свідомості молодших школярів є актуальним завданням сучасної освіти, зумовленим сучасними екологічними проблемами та необхідністю виховання відповідального ставлення до природи з раннього віку. Позашкільна освіта, зокрема гурткова робота еколога-натуралістичного спрямування, дає змогу реалізувати практичну діяльність у природоохоронній сфері, поглиблює екологічні знання та сприяє розвитку активної громадянської позиції дітей.

Досвід педагогів свідчить, що діяльнісний підхід сприяє не лише засвоєнню знань, а й формуванню екологічних компетентностей завдяки участі у практичних проєктах, дослідженнях та екологічних акціях місцевого, обласного та Всеукраїнського спрямування. Під час планування гурткових занять рекомендується застосовувати: проєктну та дослідницьку діяльність, співробітництво між педагогом і дітьми, організацію екологічних проєктів, екскурсії, практичні та інтерактивні заняття.

Методи та форми роботи включають дослідницьку діяльність (пошукові екологічні екскурсії, фенологічні спостереження, визначення рідкісних видів), проектну діяльність (участь у конкурсах та розробка власних заходів), практичні заняття (виготовлення гербаріїв, догляд за рослинами та тваринами живого куточка), інтерактивні та ігрові форми (рольові ігри, вікторини, інтерактивні завдання на освітніх онлайн платформах), творчі завдання (створення поробок із природних матеріалів), а також роботу з батьками (спільні екологічні заходи).

Застосування сучасних технологій, зокрема мультимедійних презентацій, онлайн-екскурсій та електронних проєктів, підвищує ефективність гурткової роботи, сприяє розвитку екологічної освіченості, формує в учнів свідоме ставлення до довкілля та активну позицію.

Використання досвіду колег у роботі гуртків еколого-натуралістичного спрямування є важливим чинником формування екологічної свідомості молодших школярів. Гурткова робота поєднує теоретичне навчання, практичну та творчу діяльність, сприяючи розвитку екологічної культури та активної громадянської позиції. Спільна діяльність педагогів сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та впровадженню інноваційних підходів до екологічного виховання молодших школярів.

Подальші дослідження будуть спрямовані на створення методичних рекомендацій у вигляді освітньої програми, яка поєднує знання з природознавства, патріотичного та громадянського виховання, а також на застосування інноваційних педагогічних технологій. Перспективним є вивчення впливу обміну досвідом між педагогами та розширення участі батьків у практичних екологічних заходах на ефективність гурткової роботи з учнями молодших класів.

Список використаних джерел

1. Хлус Л. М., Кузьмінська В. В. Особливості екологічного виховання дітей та учнівської молоді в сучасних умовах // *Освітній фактор: всеукраїнський*

науково-педагогічний журнал. – 2024. – № 2(10). – Розд. I. Екологічна освіта. – С. 6.

2. Діяльнісний підхід у формуванні екологічних компетентностей вихованців гуртків еколого-натуралістичного напрямку (з досвіду роботи керівника гуртка закладу позашкільної освіти). URL: <https://surl.lu/oyslki> (дата звернення: 10.11.2025).

3. З досвіду роботи керівника гуртка еколого-натуралістичного напрямку. URL: <https://surl.li/zvjqkl> (дата звернення: 10.11.2025).

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Дорога Анна Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: початкова школа, навчання, освітній процес, молодші школярі, учні початкових класів, методика формування, активізація, пізнавальний інтерес, мотивація, природнича освітня галузь, інтегрований курс «Я досліджую світ».

Формування пізнавального інтересу в учнів початкової школи є одним із головних завдань сучасної освіти, адже саме інтерес спонукає дитину до активного пізнання, самостійного пошуку інформації, дослідницької діяльності. Особливо важливо розвивати цей інтерес під час вивчення природничої

освітньої галузі, адже вона формує уявлення про навколишній світ, сприяє становленню наукового світогляду та екологічної культури [1].

У межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» пізнавальний інтерес формується через різноманітні методи, прийоми і форми організації навчальної діяльності, які враховують вікові особливості молодших школярів, їхню природну допитливість і прагнення до діяльності.

Основними методичними підходами до формування пізнавального інтересу в здобувачів початкової освіти є:

1. Проблемно-пошуковий підхід – створення на уроці ситуацій пізнавального утруднення викликає потребу у відкритті нового. Наприклад, учитель ставить запитання: «Чому взимку дерева без листя не гинуть?» або «Чому веселка має саме такі кольори?». Відповіді учні шукають шляхом обговорення, дослідів або спостережень.

2. Ігрові технології – ігри, квести, вікторини, екологічні змагання допомагають зробити навчання емоційно привабливим і сприяють кращому засвоєнню знань. Наприклад, гра «Екологічний детектив» чи «Хто живе в лісі?» формує інтерес до пізнання природи через елемент змагання.

3. Дослідницька діяльність – молодші школярі із задоволенням виконують прості досліди, ведуть спостереження, створюють міні-проекти («Як росте квасоля», «Які птахи зимують у нашому місті»). Така діяльність формує навички наукового пізнання і розвиває відповідальність за результати своєї роботи.

4. Інтеграція знань і міжпредметні зв'язки, оскільки вивчення природничих тем у зв'язку з літературою, мистецтвом, математикою чи технологіями робить навчання більш змістовним і життєво орієнтованим (наприклад, під час теми «Вода — джерело життя» можна скласти вірші або малюнки на екологічну тематику).

5. Використання ІКТ і мультимедійних ресурсів – відеофрагменти, інтерактивні карти, віртуальні лабораторії, онлайн-вікторини створюють ефект

присутності і дозволяють учням спостерігати явища, які неможливо побачити безпосередньо (наприклад, рух планет чи мікросвіт).

6. Емоційно-ціннісний компонент навчання – учитель має створити атмосферу співпраці, підтримки й емоційного залучення. Захопленість самого педагога темою, його вміння дивувати й надихати дітей є потужним стимулом до пізнання [3; 2].

Важливо, щоб процес формування пізнавального інтересу мав системний характер: починався від елементарного зацікавлення і переходив у стійку потребу пізнавати світ. Для цього слід забезпечити наступність тем, різноманітність діяльності, можливість для учнів проявляти ініціативу [4].

Отже, методика формування пізнавального інтересу до вивчення природничої освітньої галузі в початковій школі базується на активній діяльності учнів, емоційному залученні, інтеграції знань та використанні інноваційних технологій. Такий підхід сприяє розвитку мислення, творчості, допитливості й формує основу для подальшого успішного навчання.

Список використаних джерел

1. Александров Ю. Психологія розвитку: навч. посіб. Харків, ФОП Панов А. М., 2015. 336 с.
2. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Коваленко Л. А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2020. № 2. С. 134–139.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

ГРАФІЧНИЙ РЕДАКТОР SCRATCH ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дутка Олександр Валерійович,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології Глухівського

національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: алгоритмічне мислення, Scratch, початкова школа, інформатична компетентність, візуальне програмування.

Графічний редактор Scratch посідає важливе місце у сучасній початковій освіті, оскільки створений спеціально для формування базових навичок програмування та розвитку алгоритмічного мислення в дітей. Його візуальна структура робить програмування доступним для молодших школярів, а система блоків дозволяє виконувати навіть складні алгоритмічні операції у зрозумілій, ігровій формі. Питання розвитку алгоритмічного мислення сьогодні є ключовим у межах НУШ, адже воно пов'язане з умінням аналізувати, планувати дії, передбачати результат, пропонувати рішення та працювати з інформацією.

Алгоритмічне мислення у початковій школі визначається як здатність дитини виокремлювати послідовність дій, встановлювати логічні зв'язки між етапами виконання завдання, прогнозувати результат і знаходити помилки. У дослідженні МОН України підкреслюється, що сучасний компетентнісний підхід вимагає включення елементів програмування вже на початковому рівні, адже це розвиває критичне мислення, уміння структурувати інформацію та планувати діяльність [3].

Scratch як навчальне середовище створює оптимальні умови для засвоєння цих умінь. Його візуальна мова програмування дозволяє дитині працювати з алгоритмами без складного текстового коду – замість цього учень маніпулює блоками, які поєднуються між собою за принципом пазлів. Такий підхід відповідає віковим особливостям дітей 6–10 років, які мислять конкретно-образно та легше сприймають інформацію, представлену у візуальній формі.

Згідно з рекомендаціями освітньої спільноти Scratch Foundation, візуальна форма програмування сприяє швидшому розумінню принципів алгоритмізації та дозволяє дітям більше зосереджуватися на логіці завдань, а не на написанні команд [4].

Наукові дослідження у сфері початкової інформатичної освіти підтверджують високу ефективність використання Scratch у формуванні алгоритмічних умінь. У роботі В. Вдовенко зазначено, що під час створення інтерактивних проєктів діти навчаються розкладати складне завдання на частини, визначати послідовність дій, шукати помилки в алгоритмах та аналізувати причини збою – процеси, які є основою алгоритмічного мислення [2].

Окрім формування технічних навичок, Scratch забезпечує розвиток творчості і комунікативних умінь, оскільки учні працюють над створенням власних історій, анімацій, ігор та можуть презентувати свої проєкти однокласникам. У методичних рекомендаціях Інституту модернізації змісту освіти зазначено, що проєктна діяльність у Scratch сприяє формуванню самостійності, навичок роботи в команді та здатності пояснювати власні рішення [1].

Особливої уваги заслуговує інтегративний потенціал Scratch. Редактор надає можливість поєднувати елементи інформатики, математики, мистецтва та мовно-літературної освіти. Під час створення сюжетних анімацій учні використовують засоби образотворчого мистецтва; у математичних проєктах працюють із координатами, циклами, повтореннями та умовами; під час створення озвучених історій формують навички усного і писемного мовлення. Такий підхід відповідає інтегративній парадигмі НУШ і дає змогу вчителю перетворити урок на гнучкий простір міжпредметних зв'язків.

Застосування Scratch у початковій школі змінює і роль учителя. Педагог стає не джерелом готових рішень, а наставником і фасилітатором, який допомагає учням знайти власний шлях до розв'язання задачі. Учитель організовує обговорення алгоритмів, аналіз проєктів, стимулює рефлексію та

заохочує дітей ставити питання. Такий спосіб роботи відповідає компетентнісно орієнтованій моделі освіти, у центрі якої – активність і самостійність учня.

Отже, Scratch є ефективним інструментом формування алгоритмічного мислення молодших школярів. Його візуальна мова робить програмування доступним, інтерактивний формат сприяє глибшому розумінню логіки алгоритмів. Інтеграційні можливості редактора дають можливість застосовувати його на різних предметах, проєктна діяльність – розвивати інформатичну, комунікативну, творчу та соціальну компетентності. З огляду на впровадження цифрових компетентностей як ключових у НУШ, Scratch можна вважати одним із найбільш універсальних і педагогічно обґрунтованих інструментів для початкової школи.

Список використаних джерел

1. ІТ для школярів: стартують нові освітні проєкти. 2023. URL: <https://surl.li/ggwbee> (дата звернення 28.10.2025).
2. Вдовенко В. Формування алгоритмічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. 2017. URL: <https://surl.li/odjxlz> (дата звернення 28.10.2025).
3. Караман С., Караман О., Ліпчевська І. Компетентнісний підхід до формування в учнів 1-2 класів усного мовлення на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин: методичний посібник для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин. Київ: Педагогічна думка, 2022. 94 с.
4. Середовище SCRATCH. URL: <https://scratch.mit.edu/> (дата звернення 28.10.2025).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ МОТИВАЦІЇ

Джусупова Ірина Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти 2 курсу Навчально-наукового

інституту педагогіки і психології
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мисник Світлана
Олексіївна**, старший викладач кафедри
педагогіки, психології, соціальної роботи та
менеджменту Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра
Довженка

Ключові слова: мотивація, гуманістичний підхід, потреби, мотив, когнітивна психологія.

Проблема мотивації завжди привертала особливу увагу як українських, так і зарубіжних вчених. Важливість мотивації полягає в аналізі джерел активності особистості, факторів, які спонукають до діяльності та визначають її поведінку. У психології мотивація розглядається як «... складний багаторівневий регулятор життєдіяльності особистості, свідомо-вольовий, вищий рівень цієї регуляції» [3].

Передумовами вивчення мотивації вважаються роботи філософів Демокріта, Аристотеля та Платона, які описували потребу в отриманні знань та досвіду й називали таку потребу рушійною силою. Дослідники тих часів намагалися зрозуміти та пояснити, що спонукає людину до здійснення тієї чи іншої діяльності, тобто вони намагалися визначити структуру мотивації, характер її розвитку та механізми дії.

Уперше поняття «мотивація» зустрічається у роботі А. Шопенгауера «Чотири принципи достатньої причини» (1910). Після цього цей термін увійшов у психологію для пояснення причин поведінки людини та тварин.

Дефініція «мотивації» включає всю сукупність факторів, механізмів та процесів, що забезпечують формування стимулів для досягнення життєвонеобхідних цілей. Загальний гуманістичний підхід американського психолога А. Маслоу, реалізований у класифікації мотивів, не залежно від поведінки, а залежно від того якою вона має бути. Він розробив ієрархічну

класифікацію мотивів (розуміючи під мотивом існуючу потребу), досліджуючи проблему ціннісних орієнтацій та сенсу життя. Місце мотивів в ієрархії визначається за принципом їх задоволення та незадоволення. А. Маслоу у своїх дослідженнях зробив висновок, що вся різноманітність стимулів людини може бути розподілена на п'ять груп потреб, які взаємодіють залежно від механізмів. На першому рівні знаходяться фізіологічні потреби, на другому – потреба в безпеці, на третьому – потреба прихильності та кохання, на четвертому – потреба у повазі, на п'ятому – потреба у самореалізації. Гуманістичний підхід до з'ясування сутності мотивів надав дослідженню А. Маслоу новизну, він виділив у класифікації мотивів здібності та схильності особистості (креативність, самостійність, відповідальність, самоактуалізацію).

У гуманістичній психології досить цікавим є підхід до поняття «мотив» Г. Олпорта, який вважав, що доросла людина є функціонально автономною, незалежною від потреб організму, свідомою, високо індивідуальною. З цієї точки зору вчений був переконаний, що мотиви у людини є лише свідомі, причини всіх її дій зрозумілі, поведінка є ретельно спланованою, а наслідки всіх дій є зрозумілими. В своїй диспозиційній теорії особистості Г. Олпорт наголошував, що саме диспозиції у своїй єдності активують та спрямовують діяльність людини протягом життя.

У когнітивній психології дослідження проблеми мотивації належить Л. Фестінгеру. Саме його теорія когнітивного дисонансу стала фундаментом багатьох досліджень активізації поведінки. Під когнітивним дисонансом вчений розумів різницю між двома або більше когнітивними елементами, які являють собою будь-які знання або переконання у найширшому значенні цих понять. Це можуть бути уявлення людини про себе та оточуючий світ. Внутрішній світ людини підпорядкований насамперед чітким законам логіки, а їх порушення викликає дисонанс, що переживається людиною як дискомфорт. Для зменшення цього дисонансу людина повинна за неможливості змінити поведінку, змінити власні когніції. Саме так пояснюється зміна переконань,

понять та уявлень внаслідок дії зовнішніх факторів або неузгодження когніцій, що дозволяє простежити зміну мотивів діяльності.

У сучасній психології більшість мотиви вивчаються з позиції феноменологічного підходу. Особливо це стосується таких складних мотивів, як мотиви самоповаги, самоствердження, визнання та ін. У психологічній енциклопедії зазначається, що мотив – це причина, яка спонукає до діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб. У мотиві конкретизуються потреби, які не тільки визначають його, а й самі змінюються та збагачуються внаслідок розширення обсягу об'єктів, які їх задовольняють. Якщо первинна форма існування мотиву охоплює реальні об'єкти, за допомогою яких людина задовольняє свої потреби, то на більш пізньому етапі ними можуть бути думки, почуття, мрії, ідеї, інтереси та інше [5].

Т. Білецька, В. Купчишина називають мотивацію «пусковим механізмом» людської діяльності, у тому числі пізнавальної діяльності. Саме покроковий, відчутний та реальний результат підтримує мотивацію особистості [1].

Мотивація розглядається як процес психічного регулювання певного виду діяльності, як механізм, який визначає виникнення та здійснення відповідних форм діяльності, як система процесів, відповідальних за мотивацію та пов'язану з нею діяльність.

Складність та багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює множинність підходів до розуміння її сутності, природи, структури, а також методів дослідження. Мотивація відіграє роль стимулу, який мотивує та спонукає людину до виконання певних дій, пов'язаних з цим мотивом й включених до відповідної діяльності. Вивчення мотивації спрямоване на визначення поточного рівня та потенційних перспектив, а також виявлення найближчих зон розвитку. Вчені виділяються три типи джерел мотивації: внутрішні, зовнішні та особисті.

Науковці виділяють такі ознаки формування внутрішньої мотивації до діяльності:

1. Прагнення до новизни. Розрізняються два види новизни: абсолютна, тобто те, що раніше не було відомо людині, й новизна у вигляді незвичайного поєднання знайомих елементів (має більшу привабливість).

2. Прагнення до ефективного, економічного дослідження навколишнього середовища. Почуття задоволення від якісного виконання певної діяльності є показником внутрішньо мотивованої активності. Найвищим ступенем прагнення до ефективного освоєння навколишнього середовища є тенденція до творчості, конструювання, вдосконалення та здатності створювати щось нове.

3. Прагнення до самодетермінації. Це одна із форм прояву внутрішньої мотивації, яка проявляється у прагненні особистості відчувати себе джерелом своєї діяльності та усвідомлювати її результати.

4. Самореалізація, самоактуалізація, творче та конструктивне особистісне «Я». Людина, яка здатна вільно реалізувати свою сутність є зрілою особистістю, продовжує своє зростання. Самореалізація здійснюється в різних сферах діяльності та є основною спонукальною силою особистості, в якій проявляється почуття компетентності та ефективність [4].

У психології види мотивів (мотивації) поведінки (діяльності) класифікують залежно від: 1) характеру участі в діяльності (ступінь розуміння, реально діючі мотиви); 2) часу (протяжності) обумовлення діяльності (далека – коротка мотивація); 3) соціальної значущості, включення до діяльності або перебування поза нею (соціальні – вузькоособисті); 4) виду діяльності.

Отже, мотиваційна сфера особистості є сукупністю доступних людині мотиваційних структур: диспозицій (мотивів), потреб та цілей, інтересів тощо. Мотивація - це сукупність зовнішніх і внутрішніх рушійних сил, що спонукають людину до певних дій, які ставлять під сумнів межі та форми діяльності й спрямовують цю діяльність на досягнення певних цілей. Учені розглядають мотивацію як внутрішню детермінанту поведінки та діяльності, яка обумовлена зовнішніми подразниками та впливами на особистість.

Список використаних джерел

1. Білецька Т, Купчишина В. Теоретичні аспекти дослідження мотиваційної сфери особистості у вітчизняній та зарубіжній психології. Габітус. 2022. Вип. 39. С. 59-63.
2. Конспект лекцій з курсу «Теорія мотивації» / укладач О. В. Прокопенко. Суми : Вид-во СумДУ, 2006. 171 с.
3. Отравенко О., Подибайло О. Формування особистісного іміджу та мотивації до рухової активності здобувачів вищої освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 4 (327), Ч. II*, 2019. С. 93-103.
4. Подшивайлов Ф., Сергєєнкова О. Мотиваційна сфера особистості: діагностично-розвивальний путівник: методичні рекомендації. К.: Інститут одарованої дитини. 2015. 55 с.
5. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. Степанов. К.: Академвидав, 2006. 424 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Журенко Микита Анатолійович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра
Довженка;

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового інституту
практичної культурології та артменеджменту
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

***Ключові слова:** академічна доброчесність, академічна культура, добросовісність, професійна компетентність педагога, Нова українська школа, критичне мислення, ціннісні орієнтири, штучний інтелект.*

Трансформаційні процеси сучасної української освіти, пов'язані з упровадженням концепції Нової української школи, зумовлюють переосмислення ролі вчителя в освітньому процесі. НУШ орієнтується на учня як активного та відповідального суб'єкта пізнання, здатного критично осмислювати інформацію й приймати самостійні рішення. У такому контексті педагог виступає не лише джерелом знань, а наставником, партнером і моральним взірцем, що задає ціннісні орієнтири освітньої взаємодії.

Саме тому професійна компетентність учителя Нової української школи передбачає не тільки володіння предметними та методичними знаннями, а й сформованість академічної доброчесності як ключового скла дника його професійної ідентичності. Доброчесність забезпечує довіру до результатів навчання, визначає етичні межі педагогічної діяльності та впливає на становлення відповідального ставлення учнів до знання й пізнання. Відтак, академічна доброчесність постає базовим складником професійної компетентності сучасного педагога і є необхідною умовою реалізації цілей реформи НУШ.

Означену проблему досліджували в наукових працях вітчизняні дослідники: Куліш А., Дуліба Є., Миргород-Карпова В., Аврамова О. [1], Лавренко С. [2], Саух В. [3], Хоружий Г. [4]. Огляд сучасних наукових публікацій свідчить, що питання академічної доброчесності дедалі частіше розглядається в контексті формування професійної компетентності педагога та розвитку академічної культури освітнього середовища. Науковці підкреслюють, що доброчесність постає не лише нормативною вимогою, а ціннісним орієнтиром і світоглядною основою педагогічної діяльності, яка визначає зміст і якість взаємодії між учителем, учнем та освітньою спільнотою.

У науковому дискурсі поняття **академічна доброчесність** визначається як *сукупність етичних принципів і норм, яких повинні дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчальної, викладацької та наукової діяльності, що забезпечують довіру до результатів освіти і науки*. Це не лише заборона на плагіат, списування чи фальсифікацію, а глибша внутрішня орієнтація на

чесність, відповідальність, повагу до інтелектуальної праці, прагнення до істини й справедливості.

Водночас у структурі підготовки педагога важливо враховувати, що академічна доброчесність має прямий зв'язок із поняттям **професійної компетентності**, під якою розуміють *інтегративну здатність спеціаліста діяти ефективно в професійних ситуаціях на основі знань, умінь, цінностей та досвіду*. З огляду на зазначене, доброчесність виступає не зовнішнім контролюючим фактором, а внутрішнім смисловим ядром компетентнісної моделі вчителя НУШ: вона визначає його ставлення до знання, до себе, до учня і до професійної спільноти.

В умовах НУШ важливим є формування активної та відповідальної особистості, здатної критично мислити й діяти етично. Це неможливо без відповідних якостей у самого педагога. Рівень академічної культури та доброчесності вчителя визначає реальне втілення принципів освітньої реформи. Педагог є не лише джерелом знань, а й моральним прикладом, оскільки учні переймають передусім його стиль мислення й поведінки. Тому доброчесність постає ключовим складником професійної компетентності вчителя, формуючи її ціннісну основу.

Формування академічної доброчесності безпосередньо залежить від університетського освітнього середовища, у якому відбувається становлення майбутнього педагога. Саме тут здобувач освіти вчиться відповідально ставитися до результатів власної праці, коректно працювати з джерелами та дотримуватися правил академічної культури. Якщо у закладі освіти толеруються формальність і списування, майбутній учитель засвоює викривлені професійні орієнтири і переносить їх у шкільну практику.

Цифровізація освіти надає нові можливості, водночас підвищуючи ризики порушення доброчесності. Відкриті електронні ресурси та інструменти штучного інтелекту здатні як сприяти розвитку компетентностей, так і підмінювати реальну пізнавальну діяльність. Тому педагог НУШ має володіти цифровою компетентністю доброчесного використання інформаційних ресурсів

і формувати цю здатність в учнів: навчати критично оцінювати джерела, розпізнавати маніпуляції, усвідомлювати межі дозволеного.

Внутрішньою основою академічної доброчесності є добросовісність як моральна риса. Доброчесність задає ціннісні орієнтири, а добросовісність проявляється у щоденних діях учителя: сумлінній підготовці до занять, об'єктивності в оцінюванні, відмові від маніпуляцій і повазі до учнів. Така професійна поведінка формує атмосферу довіри, що підтримує розвиток критичного мислення та самостійності здобувачів освіти. Доброчесність і добросовісність є важливими показниками професійної компетентності педагога НУШ.

Отже, академічна доброчесність є не зовнішнім атрибутом або нормативним обмеженням, а фундаментальною характеристикою професійної компетентності вчителя НУШ. Вона визначає здатність педагога бути джерелом чесного знання, моральним орієнтиром і партнером у навчанні. Реформа освіти набуває реального змісту тоді, коли цінності, задекларовані в концепції НУШ, стають внутрішніми переконаннями вчителя і щоденною практикою його професійного життя. Тільки за умови такої внутрішньої інтеграції можливо сформуванню в учнів відповідальне ставлення до навчання, культуру мислення, здатність до саморозвитку та морального самовизначення в складному цифровому світі.

Список використаних джерел

1. Куліш А., Дуліба Є., Миргород-Карпова В., Аврамова О. Академічна доброчесність в Україні: місце в освітньому процесі та законодавче регулювання. *Наукові записки*. Серія: Право. 2022. № 12. С. 258–265.

2. Лавренко С. Академічна доброчесність: від початкової школи – до закладу вищої освіти. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*: зб. наук. есе учасників дистанційного етапу наук. стажування для освітян. Варшава. 2019. С. 112–115.

3. Саух В. Академічна доброчесність як основа освітніх реформ в Україні. *Вища освіта України*. 2019. № 4. С. 83–90.
4. Хоружий Г. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. 2012. 320 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ І СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Забіла Марія Сергіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: емоційний інтелект, молодші школярі, почуття, компетентність, дистанційне навчання, стресостійкість.

Розвиток емоційного інтелекту є важливим складником сучасного життя. Враховуючи глобальні виклики, стрімкі зміни суспільства, великий потік інформації, стресові події, освіта ставить за мету не лише дати знання, навички і вміння, а й навчити розуміти та застосовувати емоційну грамотність у житті, у повсякденному житті, розвивати життєву і соціальну компетентність. Це особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку, адже саме в цей період формується ставлення до власних емоцій, до емоцій і почуттів інших людей. Здатність контролювати свій емоційний стан і реакцію на навколишній світ є ключовою ознакою сформованого емоційного інтелекту, що дає можливість до ефективної взаємодії з оточенням. Люди, які володіють цими якостями, реагують на життєві ситуації більш усвідомлено та врівноважено.

Актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту в Україні зростає в умовах війни та дистанційного навчання, оскільки відсутність чіткої концепції, нечіткість меж визначення цього поняття та нестача структурованих підходів ускладнюють ефективну підтримку емоційного стану здобувачів освіти.

Поняття емоційний інтелект активно досліджували зарубіжних науковці, зокрема П. Саловей, Дж. Майер, Д. Гоулман, К. Саарні. Серед українських науковців варто відзначити І. Ткаченка, Л. Бурлачука, С. Забаровську, Г. Брославську.

Варто відзначити, що поняття емоційного інтелекту було конкретизоване Д. Гоулманом. У своїх дослідженнях він зазначав, що здатність розуміти як власні емоції, почуття, та і емоції інших людей є ключовим чинником успішної взаємодії та особистісного розвитку. На його думку, емоційний інтелект є вмінням розпізнавати, усвідомлювати й керувати власними емоціями та діями [5].

Концепція Нової української школи передбачає взрощення та формування в учнях навичок самопізнання, самовдосконалення та розвитку емоційного інтелекту. Таким чином, розвиток емоційного інтелекту стає важливим складником сучасної освіти і основою для ефективної соціальної взаємодії та особистісного зростання дітей.

Широке поширення глобальної мережі, доступність комп'ютерної техніки та мобільних пристроїв створили технічні передумови для організації ефективного навчання на відстані, що стало запобіжним заходом, спрямованим на мінімізацію ризиків, пов'язаних із відвідуванням навчальних закладів під час війни. Проте в умовах дистанційного навчання однією з актуальних проблем розвитку дітей молодшого шкільного віку є дефіцит комунікативних навичок, що проявляється у труднощах встановлення та підтримки ефективної взаємодії як з дорослими, так і з однолітками. Наслідками цього є знижена емоційна чутливість, недостатнє розуміння власних емоційних станів та емоційного досвіду оточення[2].

Підгурська В. у своїй праці підкреслює, що освітній процес початкової школи спрямовується на розвиток емоцій учнів початкових класів, на формування умінь виражати власні емоції, керувати ними, розуміти емоційний стан інших людей [1].

За спостереженнями та дослідженнями науковців високий рівень емоційного інтелекту допомагає встановлювати стійкі міжособистісні відносини, сприяє внутрішній та зовнішній мотивації, збереженню ментальної і фізичної активності, творчості, високій працездатності, незважаючи на умови змін, на різноманітні виклики та навіть рівень стресу. З цього випливає, що сучасному українському суспільству надзвичайно важливим та актуальним є керування емоційним інтелектом не тільки для гармонійного розвитку особистості, але й для подолання стресу у сучасних викликах навколишнього світу [3].

Ефективність розвитку емоційного інтелекту молодших школярів залежить від використання системи методів виховання: методів пізнання власних емоцій та емоцій інших людей; методів формування навичок і моделей поведінки; методів саморегулювання власних емоцій і почуттів (ранкових зустрічей, правил і рутин класу, бесід, розповідей, роз'яснень, диспутів і дискусій, методу проєктів, ділових і ситуативних ігор, виховних ситуацій морального вибору, доручень, самозвіту, самооцінки, самозобов'язань) [4].

Отже, важливість розвинення емоційного інтелекту у молодших школярів є невід’ємним складником їхнього гармонійного становлення та розвитку. Уміння розпізнавати, розуміти і регулювати власні емоції, почуття, вміти співпереживати іншим, будувати якісні міжособистісні стосунки забезпечує психологічний комфорт у колективі. Це забезпечує легшу адаптацію до різних життєвих ситуацій і допомагає дитині гнучко реагувати на зміни соціального середовища. Створення умов для креативності та творчих рішень, розширює емоційно-пізнавальний досвід учнів і є важливим чинником їхньої успішної соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Т. 3, № 72. С. 269–275. DOI: 10.24919/2308-4863/72-3-40. URL: <https://surl.li/goeure> (дата покликання: 05.11.2025).

2. Півовар С. П. Емоційний інтелект як показник у формуванні стійкості до стресу в молодших школярів під час дистанційного навчання. *Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю*. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с. URL: <https://surl.lu/mldtgu> (дата покликання: 05.11.2025).

3. Одарчук Н. А., Хмельова І. І. Наукові актуалітети розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»: науковий журнал / Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради*. 2023. Вип. 3. С. 68-73. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/518/484> (дата покликання: 05.11.2025).

4. Мельник О.М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2020. №73. Т. 1. С. 128-133. URL: <https://surli.cc/qksuvw> (дата покликання: 04.11.2025).

5. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.

ІНТЕГРАЦІЯ НОВІТНІХ ФОРМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Іноземцев Сергій Анатолійович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Бірюк Людмила Яківна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: екологічна компетентність, молодші школярі, позашкільна освіта, новітні технології, інтеграція, STEM-освіта, цифровізація, екопроекти, ігрові технології, екологічне виховання.

Сучасний етап розвитку української освіти характеризується активними процесами цифровізації, модернізації змісту та методів навчання, що зумовлює потребу у впровадженні новітніх форм і технологій у виховний та освітній процес. Особливої актуальності набуває формування екологічної компетентності дітей молодшого шкільного віку, адже саме в цей період закладаються основи екологічної культури, екологічно відповідальної поведінки та ціннісного ставлення до природи [1].

Заклади позашкільної освіти є гнучким освітнім середовищем, яке дозволяє інтегрувати різноманітні інноваційні підходи. Використання цифрових ресурсів інтерактивних платформ, мобільних додатків, віртуальних лабораторій сприяє розширенню доступу учнів до пізнання довкілля у цікавій, ігровій і доступній формі. Це не лише стимулює пізнавальний інтерес, але й створює умови для розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок, а також уміння застосовувати екологічні знання у практичних ситуаціях.

Інтеграція STEM та STEAM технологій відкриває нові можливості для еколого-освітньої роботи. Наприклад, під час навчальних проєктів учні можуть моделювати природні процеси, створювати еко-пристрої, досліджувати проблеми довкілля через поєднання науки, технологій і мистецтва. Це сприяє не лише засвоєнню знань, але й формуванню ціннісних орієнтацій, адже діти вчаться бачити взаємозв'язок між наукою, технікою та природою [2].

Не менш значущими є методи ігрової та проєктної діяльності. Використання еко-квестів, інтерактивних завдань із QR-кодами, створення мультимедійних презентацій чи коротких відеороликів про природу дозволяє учням поєднувати творчість з пізнанням. У результаті формується активна позиція дитини щодо збереження довкілля, а навчання перетворюється на захопливий процес, у якому поєднуються знання, емоції та діяльність [3].

Важливо підкреслити, що ефективність інтеграції новітніх форм і технологій у позашкільній освіті залежить від педагогічної майстерності вчителя та здатності організувати освітній процес як діалогічну взаємодію. Педагог має виступати фасилітатором, наставником, який спрямовує діяльність дітей, допомагає усвідомити екологічну проблему та знайти способи її вирішення [4].

Отже, інтеграція новітніх форм і технологій у систему позашкільної освіти:

- 1) створює умови для активного залучення дітей до дослідницької та проектної діяльності;
- 2) стимулює пізнавальну активність і мотивацію молодших школярів;
- 3) забезпечує формування не лише знань, а й цінностей, умінь і практичних навичок, що визначають рівень екологічної компетентності;
- 4) сприяє поєднанню екологічної освіти з розвитком творчого мислення, комунікативних і цифрових навичок;
- 5) відповідає сучасним викликам та стратегічним завданням Нової української школи.

Новітні форми й технології не лише підсилюють ефективність екологічного виховання у позашкільних закладах освіти, але й формують у молодших школярів цілісну систему екологічних знань, умінь та переконань, що є основою майбутньої екологічно свідомої поведінки.

Список використаних джерел

1. Гончаренко Т. В. Інноваційні освітні технології у формуванні екологічної компетентності учнів. *Педагогічні науки*, 2022. № 3. С. 45.
2. Коберник Г. І., Ніколаєнко С. М. Екологічна освіта і виховання у сучасному освітньому просторі. *Екологічна педагогіка*, 2021. № 1. С. 7.
3. Курок В. П., Василенко О. О. Екологічна компетентність як вагомий складник професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Вісник Глухівського НПУ імені О. Довженка. Педагогічні науки*, 2021. № 3. С. 12.

4. Лук'яненко Н. І. Ігрові технології у розвитку екологічної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*, 2020. № 9. С. 25.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Іржавська Аміна Юріївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *інноваційні підходи, освітній процес, воєнний стан, дистанційне навчання, онлайн-платформи, інклюзивність.*

Зростання наукового інтересу до трансформації освітніх моделей у період воєнної агресії зумовлене потребою пошуку ефективних механізмів адаптації освітньої системи до кризових умов. Це зумовлено гострою необхідністю адаптації освітніх інституцій до нових реалій, коли забезпечення безперервності освітнього процесу, психологічної стабільності учасників навчання (учнів, студентів, педагогічних працівників) та збереження цілісності освітнього середовища стають пріоритетними завданнями державної освітньої політики.

Метою дослідження є аналіз сучасної освітньої практики в умовах воєнного стану, зокрема інноваційних підходів до організації освітнього процесу за умов дистанційного навчання, яке стало не лише тимчасовою альтернативою, а й стратегічним напрямом розвитку національної освіти в Україні.

Процес супроводжується пошуком інноваційних рішень, які виходять за межі простого перенесення класичного змісту навчання у цифровий простір. Особливої уваги заслуговує дослідження І. Савченко, де автор системно аналізує еволюцію освітніх практик в Україні з початку повномасштабного вторгнення [1]. Вона демонструє, як початково емпіричні та фрагментарні рішення поступово трансформувалися в цілісні моделі гібридного, адаптивного та травмоінформованого навчання.

Зокрема, І. Савченко доводить, що ефективність освіти в умовах війни прямо залежить від інтеграції психолого-педагогічної підтримки в саму структуру освітнього процесу – не як окремого компонента, а як його невід’ємної основи [1]. Такий підхід дозволяє не лише зберегти академічний складник, а й формувати соціально-емоційну стійкість учнів та вчителів.

Українські дослідники, зокрема Л. Барановська, вивчає роль цифрових освітніх екосистем як ключового інноваційного механізму забезпечення неперервності освіти [2]. Зазначений підхід підтримують Н. Білоус, Л. Гнатюк, О. Мартиненко та інші науковці, які наполягають на необхідності системної інфраструктурної модернізації – від забезпечення інтернет-доступності в зоні бойових дій до створення адаптованих цифрових підручників з режимом офлайн-використання та функцією синхронізації під час відновлення зв’язку.

У контексті педагогічної інноватики особливу увагу приділяють гнучким навчальним маршрутам та мікронауці. Наукові доробки Л. Морської демонструють ефективність модульного навчання, де зміст розбивається на короткі, мета-орієнтовані блоки (5–15 хв.), адаптовані до змінних умов – перебування в укритті, евакуації, ротації військових батьків тощо [2]. Такий підхід не лише забезпечує академічну мобільність, але й зменшує когнітивне навантаження, що критично важливо під час постійного стресу.

В. Ємець звертає увагу на травмоінформовану педагогіку як новий професійний стандарт для вчителів – підхід, що враховує вплив психотравматичних подій на когнітивні, емоційні та поведінкові реакції дітей [1]. Аналізуючи впровадження таких практик у школах Харківщини,

Луганщини та Донеччини, дослідник показує, що ефективність навчання значно зростає, коли педагог не лише викладає матеріал, а й «читає» невербальні сигнали учня, регулює темп уроку, усуває тригери та використовує «освітні ритуали безпеки» – короткі повторювані процедури, які відновлюють відчуття стабільності («Привітання-круг», «Щоденник маленьких перемог», «Слово-якір»).

Як доводить дослідження С. Шкарлета, виникнення «освіти як простору безпеки» стає новим парадигмальним зрушенням: школа перестає бути лише місцем передачі знань і стає соціально-психологічним хабом, де відбувається відновлення почуття контролю, передбачуваності й належності [4].

Так, у багатьох регіонах України започатковано практику інтегрованих заходів, що поєднують елементи громадянської освіти, арт-терапії та проєктної діяльності. Такі ініціативи демонструють перехід від реактивної до проактивної освітньої моделі, де учень не пасивний реципієнт, а активний суб'єкт власного розвитку навіть у надзвичайних умовах.

У світовій освітній історіографії також є численні дослідження, що аналізують досвід країн, які працювали в аналогічних умовах, зокрема, Ізраїлю, Лівану, Колумбії. Зарубіжні науковці розглядають модель «освітньої мережі стійкості», де кожна школа утворює локальний осередок підтримки, пов'язаний із сусідніми закладами для обміну ресурсами, педагогічними кадрами та психологічною допомогою.

Diana Milena Carvajalino Vargas (дослідниця, професорка кафедри освіти Університету Los Andes (Богота)) наводить приклад Колумбії, де під час внутрішнього конфлікту було розроблено мобільні навчальні модулі – контейнери, які можна швидко розгорнути в тимчасових поселеннях та укомплектувати автономною енергосистемою, сонячними батареями та офлайн-сервером з освітнім контентом [2]. Цей досвід стає важливим джерелом вдосконалення українських підходів, зокрема у функціонуванні тимчасових освітніх пунктів у центрах приймання біженців чи на базі військових госпіталів.

Отже, інноваційні підходи до організації освітнього процесу в умовах воєнного стану формують нову парадигму – освіту стійкості, де технології, педагогіка, психологія та громадянська відповідальність інтегруються в єдину систему, спрямовану не лише на «збереження освіти», а на її трансформаційний потенціал. Вона стає інструментом не лише індивідуального, а й колективного відновлення – фундаментом майбутньої держави.

Список використаних джерел

1. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матеріалів IV Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 27 жовт. 2022 р./ за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. 588 с.

2. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук». 2022. 341 с.

3. Наукові інновації та передові технології (*Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»*): журнал. 2024. № 8(36). 2024. С. 1711.

4. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проєктна діяльність*: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ковальчук Олександр Михайлович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально – наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

*Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.*

***Ключові слова:** психолог, сучасні умови, воєнний стан, правовий аспект, правова підтримка.*

Професійна діяльність психолога в сучасному українському суспільстві набуває особливої ваги в умовах воєнного стану, коли значна частина населення перебуває у стані тривалого стресу, тривоги, психологічної напруги та переживає втрати. Відповідно до чинного законодавства України кожна особа має право на охорону психічного здоров'я, отримання психологічної допомоги та захист від психологічного насильства. Реалізація зазначених прав покладає особливу відповідальність на психолога як фахівця, що здійснює професійну діяльність у надзвичайних соціальних обставинах.

У період воєнного стану психолог постає не лише як спеціаліст з надання консультаційної або корекційної допомоги, а й як суб'єкт кризового реагування, емоційної стабілізації та відновлення психологічного ресурсу особистості. Його діяльність спрямована на зниження рівня тривожності, попередження розвитку посттравматичних розладів, підтримку адаптаційних процесів, сприяння збереженню психічного здоров'я дітей, дорослих, військових, внутрішньо переміщених осіб та членів їхніх родин.

Особливістю професійної діяльності психолога в умовах війни є посилення не лише морально-етичної, а й правової відповідальності. Психолог повинен здійснювати свою роботу у відповідності до нормативно-правових документів, які регламентують питання захисту прав людини, професійної таємниці, академічної доброчесності, етичних норм взаємодії з клієнтом. Важливим є дотримання положень Загального декларативного права людини, законів України «Про освіту», «Про психіатричну допомогу», «Про соціальні послуги»,

а також міжнародних рекомендацій щодо надання психологічної допомоги у кризових та надзвичайних ситуаціях.

Складність діяльності психолога в умовах воєнного стану зумовлюється не лише високим рівнем психоемоційного навантаження, а й необхідністю швидкого прийняття рішень, мобільності, здатності діяти в умовах обмежених ресурсів та під впливом факторів небезпеки. Часто фахівець сам перебуває у зоні ризику, зазнає вторинної травматизації, переживає власні тривоги й страхи. У такій ситуації актуалізується потреба у правовій обізнаності психолога стосовно власних прав, обов'язків та професійних меж відповідальності.

Особливу увагу необхідно звернути на той факт, що робота з різними категоріями постраждалого населення передбачає використання спеціальних методик взаємодії, адаптованих до конкретних умов. Порушення правових норм або етичних принципів може призвести не лише до шкоди для клієнта, а й до юридичної відповідальності спеціаліста. Тому формування правової компетентності психолога сьогодні є важливим складником його професійної готовності. Дослідження показують що актуальною в сучасних умовах є проблема правової обізнаності психолога щодо нормативно-правових документів, які регулюють суспільні процеси та визначають правові межі надання психологічної допомоги.

Надання рекомендацій, проведення консультацій, здійснення психокорекційної та реабілітаційної роботи має ґрунтуватися на чинному законодавстві, оновлених інструктивно-методичних матеріалах, наказах профільних міністерств і відомств, а також на міжнародних правових стандартах у сфері захисту прав людини. Необізнаність або ігнорування правових норм може призвести до порушення прав осіб, яким надається допомога, та створити ризик юридичної відповідальності для самого фахівця. Саме тому систематичне оновлення правових знань і орієнтування в актуальній нормативній базі є важливою складовою професійної компетентності психолога в умовах воєнного стану.

Отже, діяльність психолога в умовах воєнного стану виходить за межі звичних професійних обов'язків та набуває системного, багатовимірного та суспільно значущого характеру. Вона поєднує в собі психопрофілактичну, корекційну, консультативну, реабілітаційну й правозахисну функції, що потребує глибокої фахової підготовки, стійкості та високого рівня правової культури.

Список використаних джерел

1. Безродна, В. І. (2025). Психологічна підтримка населення в умовах війни: внесок організацій громадянського суспільства. *Ментальне здоров'я*, DOI: 10.32782/30412005/20252.2.
2. Міністерство освіти і науки України. Наказ №509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України» (22.05.2018).
3. Dufynets V., Shcherban T. et al. Аналітичні матеріали щодо нормативних прогалин у сфері психологічної допомоги (Social and Legal Studios, 2024).
4. Сахарук І. Правове регулювання психосоціальної підтримки на робочому місці в умовах воєнного часу. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2023.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Копитько Ірина Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти ННІ Педагогіки і психології
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

*Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*

***Ключові слова:** початкова школа, комунікативна компетентність, мовленнєвий розвиток, інтерактивні технології, творча діяльність, Нова українська школа, дистанційне навчання.*

Актуальність дослідження зумовлена потребами сучасної початкової школи у формуванні всебічно розвиненої особистості учня, здатної до ефективного спілкування в різних життєвих і навчальних ситуаціях. В умовах дистанційного навчання як необхідної форми організації освітнього процесу в період пандемії та воєнного стану, істотно змінено традиційні способи взаємодії між учителем і учнями. Це зумовлює необхідність пошуку нових, адаптованих до онлайн-середовища, методів і прийомів формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Комунікативна компетентність є однією з ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти. Вона передбачає вміння слухати співрозмовника, чітко та логічно висловлювати власні думки, ставити запитання, вступати у діалог, дотримуватися правил мовленнєвого етикету, працювати в групі та співпрацювати з іншими. У дистанційному форматі навчання ці вміння формуються у складніших умовах через обмеження безпосереднього контакту, зменшення емоційної взаємодії, технічні труднощі та зниження мотивації учнів.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було проаналізовано психолого-педагогічні та методичні підходи до формування комунікативної компетентності молодших школярів, визначено особливості дистанційного навчання в початковій школі, окреслено основні труднощі, з якими стикаються як учні, так і вчителі. Встановлено, що найбільш ефективними засобами розвитку комунікативних умінь в онлайн-форматі є інтерактивні вправи,

мовленнєві ігри, робота в парах і малих групах у віртуальних кімнатах, використання відео-, аудіозавдань, спільне створення текстів, обговорення, творчі проєкти та рольові ігри.

У практичній частині дослідження було проведено констатувальний і формувальний експеримент, який підтвердив, що цілеспрямоване використання інтерактивних методів (онлайн-дискусії, мовленнєві флешмоби, віртуальні «круглі столи», цифрові дидактичні ігри, проєктна діяльність) сприяє підвищенню рівня мовленнєвої активності учнів, покращенню якості їхніх усних і письмових висловлювань, формуванню навичок діалогічного й монологічного мовлення, розвитку впевненості у спілкуванні.

Отримані результати дають змогу дійти висновку, що формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах дистанційного навчання є можливим за умови систематичної, методично обґрунтованої та педагогічно виваженої роботи вчителя, який володіє сучасними цифровими інструментами та інтерактивними технологіями навчання. Запропоновані в роботі методичні рекомендації можуть бути використані вчителями початкових класів для підвищення ефективності онлайн-навчання та розвитку комунікативних умінь молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ : Освіта, 2019.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://surl.lt/pupzqr> (дата звернення – 1.11.2025).
3. Zenchenko T. Ф. Підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника у початкових класах на компетентнісних засадах. Diss. КУ ім. Б. Грінченка, 2016. URL: <https://surl.li/beustr> (дата звернення – 1.11.2025).
4. Mamchych, O., Kolbina, L., Honcharova, O., Mochan, T., Zenchenko, T., & Yakymenko, P. (2025). Digital interactive technologies in the aspect of primary

school teacher training. Revista Conrado, 21(105), e4413. URL: <https://surl.lt/uxxnyj>
(дата звернення - 1.11.2025).

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ

Костікова Олександра В`ячеславівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** віддалене навчання, організація освітнього процесу, психологічна підтримка, цифрові платформи*

Сучасна система освіти України переживає надзвичайно складний і відповідальний період. Повномасштабна війна спричинила серйозні виклики для освітньої галузі, які вимагають швидкої адаптації до нових реалій. В умовах воєнного стану постає завдання забезпечення безперервності освітнього процесу, збереження його якості та безпеки всіх учасників освітнього середовища. Віддалене навчання стало не лише вимушеним кроком, а й поштовхом до розвитку цифрової грамотності, упровадження новітніх освітніх технологій та переосмислення педагогічних підходів.

Війна докорінно змінила звичний освітній простір. Значна частина учнів і педагогів була змушена змінити місце проживання, пошкоджено або зруйновано матеріально-технічну базу багатьох навчальних закладів, існує постійна небезпека повітряних тривог, відключень електроенергії та інтернету. Перед освітянами постало головне завдання – забезпечити безперервність

навчання та психологічну підтримку учасників освітнього процесу. У цих умовах Міністерство освіти і науки України визначило основні пріоритети: гарантування права на освіту кожній дитині незалежно від місця перебування, гнучку організацію навчання (очна, дистанційна, змішана форма), забезпечення безпеки освітнього середовища, підтримку педагогічних працівників і розвиток їхніх цифрових компетентностей.

Організація освітнього процесу під час воєнного стану передбачає гнучке планування розкладу з урахуванням повітряних тривог та технічних обмежень, впровадження змішаного формату навчання, поєднання онлайн– і офлайн-форм роботи залежно від можливостей регіону. Важливу роль відіграє використання цифрових платформ – Google Classroom, Zoom, Meet та інших ресурсів, що забезпечують ефективну комунікацію між учителем і учнями. Педагоги активно застосовують інтерактивні інструменти, зокрема Padlet, Kahoot, LearningApps, Canva, що сприяють розвитку пізнавальної активності й мотивації учнів. Навчальні матеріали адаптуються до коротких, зручних форматів – відеоінструкцій, презентацій, інтерактивних вправ, що дає змогу працювати навіть за умов обмеженого часу або нестабільного інтернет-з'єднання. Водночас важливим аспектом залишається психолого–педагогічний супровід: учителі мають враховувати емоційний стан дітей, створювати дружню атмосферу, підтримувати відчуття стабільності та безпеки.

Дистанційне навчання у воєнний час стало інструментом збереження єдності освітнього простору. Його ефективна організація базується на принципах доступності, безперервності, гнучкості та інтерактивності. Воно дає змогу продовжувати навчання незалежно від місця перебування учня, забезпечує індивідуальний темп засвоєння матеріалу та підтримує постійний зворотний зв'язок між учителем і здобувачами освіти. Віддалене навчання сприяє розвитку таких важливих навичок, як самоорганізація, відповідальність, цифрова грамотність та медіакультура. У цих умовах роль учителя змінюється – він стає не лише джерелом знань, а й фасилітатором освітнього процесу, який

допомагає учням планувати власне навчання, здійснювати пошук, аналіз і критичну оцінку інформації.

Для підвищення ефективності дистанційного навчання педагоги використовують широкий спектр інноваційних технологій і цифрових ресурсів. Серед них онлайн-дошки Jamboard і Miro для спільної роботи, цифрові освітні середовища Google Workspace for Education, Microsoft Teams, платформи для інтерактивного навчання Wordwall, Genially, Quizizz. Популярними стали хмарні сервіси для зберігання й обміну матеріалами, освітні YouTube-канали, подкасти, електронні бібліотеки. Такі ресурси не лише замінюють традиційні форми навчання, а й відкривають нові можливості для творчої самореалізації учнів, формують навички командної роботи та критичного мислення.

Педагог в умовах війни виконує надзвичайно важливу місію. Він є не лише носієм знань, а й ментором, психологом, мотиватором, координатором. Сучасний учитель має підтримувати емоційний баланс учнів, формувати гуманістичні цінності – повагу, співчуття, взаємодопомогу, а також розвивати навички стійкості й адаптації до стресових ситуацій. Не менш важливою є постійна самоосвіта вчителя, підвищення рівня цифрової компетентності, участь у вебінарах, тренінгах і професійних спільнотах, що дає змогу ефективно використовувати технології в освітньому процесі.

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу є невід'ємним складником сучасної шкільної діяльності. Школа має створювати умови для емоційної стабільності дітей, забезпечувати постійну комунікацію з батьками, налагоджувати співпрацю з психологами та волонтерами. Важливим напрямом є проведення занять, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції, взаємопідтримки. Збереження психічного здоров'я дитини – це основа її навчальної мотивації, розвитку особистості та здатності долати труднощі.

Попри всі випробування, українська освіта демонструє стійкість і здатність до інновацій. У перспективі розвитку важливими завданнями залишаються вдосконалення цифрової інфраструктури закладів освіти, розвиток гібридних

моделей навчання, упровадження курсів із медіаграмотності, психологічної стійкості та громадянської освіти. Необхідною є підтримка професійного зростання педагогів і створення мереж взаємодії освітніх лідерів, які обмінюються досвідом і кращими практиками.

Організація освітньої діяльності в умовах воєнного стану – це випробування на гнучкість, людяність і професіоналізм педагогів. Попри труднощі, українська школа продовжує виконувати своє головне завдання – навчати, виховувати та підтримувати дітей, формуючи покоління, здатне до мислення, співпереживання і відповідальності. Віддалене навчання стало не лише вимушеною формою, а й важливим складником модернізації освіти, що сприятиме її подальшому розвитку та інтеграції у світовий освітній простір.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://surli.cc/qksuvw> (дата звернення: 04.11.2025).

2. Концепція «Нова українська школа»: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://surl.li/prnmmp> (дата звернення: 03.11.2025).

3. Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Київ: МОН України, 2023. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 04.11.2025).

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДІАГНОСТУВАННЯ ПОЧАТКОВОГО (ВИХІДНОГО) РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Кмець Дмитро Ігорович, здобувач
третього (освітньо-наукового) рівня вищої

освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Науковий керівник – **Коренева Інна Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *еколого-правова грамотність, молодший шкільний вік, діагностичний комплекс, критеріально-рівневий підхід, екологічна свідомість.*

В умовах сьогодення, коли екологічна безпека стає складовою національної безпеки, актуалізується проблема формування еколого-правової грамотності підростаючого покоління. Особливої ваги цей процес набуває у початковій школі, адже згідно з Державним стандартом початкової освіти [1], саме в цьому віці закладається фундамент світогляду, формуються первинні ціннісні орієнтації та моделі поведінки у правовому полі. Еколого-правова грамотність розглядається нами як інтегративна якість особистості, що поєднує знання екологічних норм і правил, усвідомлення їхньої імперативності, ціннісне ставлення до довкілля та готовність діяти відповідно до вимог природоохоронного законодавства.

Ефективність педагогічного експерименту з формування зазначеної якості значною мірою залежить від об'єктивності діагностування її вихідного стану.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури, зокрема праць Г. Пустовіта та О. Пруцакової, нами виокремлено структуру еколого-правової грамотності, яка включає чотири взаємопов'язані компоненти. Для кожного з них визначено критерії, показники та дібрано валідний діагностичний інструментарій.

1. Когнітивний компонент (інформаційно-пізнавальний) – сукупність усвідомлених уявлень про єдність системи «людина – суспільство – природа», знання основних екологічних понять та відповідних правових норм, що

регулюють взаємодію з довкіллям. *Критерій*: повнота, системність та усвідомленість знань про еколого-правові норми. *Показники*: володіння категоріальним апаратом; розуміння причинно-наслідкових зв'язків між діями людини та станом природи; знання своїх екологічних прав (на чисте довкілля) та обов'язків. *Інструментарій*: діагностична методика «Еко-Правовий Ерудит» (тестування). Тестові завдання розроблено таким чином, щоб перевірити не лише механічне запам'ятовування фактів, а й розуміння суті правових заборон.

2. Мотиваційно-ціннісний компонент (аксіологічний) – система внутрішніх спонукань, інтересів та переконань, що визначають особистісне ставлення учня до природи як до найвищої цінності, а також повагу до закону як інструменту її захисту. *Критерій*: сформованість екологічної свідомості екоцентричного типу та емпатії до живих істот. *Показники*: емоційна чутливість (емпатія) до об'єктів природи, здатність співпереживати; домінування пізнавального та естетичного інтересу до природи над прагматичним (споживацьким); внутрішнє неприйняття фактів порушення екологічних норм, засудження протиправних дій. *Інструментарій*: анкетування за методикою «Моє ставлення до природи». Використовуються проєктивні запитання та судження, з якими учень має погодитись або ні. Це дає змогу виявити рівень інтеріоризації (привласнення) екологічних цінностей.

3. Діяльнісно-поведінковий компонент (праксеологічний) – реалізація еколого-правових знань та переконань у практичній площині; здатність до самоконтролю та вольової регуляції поведінки у природному середовищі. *Критерій*: ступінь відповідності реальної поведінки учня встановленим еколого-правовим нормам. *Показники*: неухильне дотримання правил природокористування у повсякденному житті; участь у посильній природоохоронній діяльності; здатність прогнозувати наслідки власних вчинків та утримуватися від дій, що шкодять природі. *Інструментарій*: метод кейс-стаді (аналіз педагогічних ситуацій). Використання інтерактивних технологій дозволяє занурити учнів у ситуації морально-правового вибору. Аналіз відповідей дозволяє оцінити стійкість правової позиції дитини під тиском

зовнішніх обставин.

4. Комунікативний компонент – здатність вербалізувати свою екологічну позицію, вступати в діалог щодо екологічних проблем, аргументувати необхідність дотримання екологічних прав та обов'язків. *Критерій:* сформованість комунікативних умінь щодо відстоювання еколого-правових норм. *Показники:* уміння логічно обґрунтувати власну точку зору з посиланням на моральні та правові норми; активність в обговоренні екологічних проблем; здатність переконувати однолітків у неприпустимості екологічних правопорушень. *Інструментарій:* методика «Проблемні запитання / Дискусія». Цей метод спирається на принципи інтерактивного навчання та використовує питання відкритого типу, що вимагають розгорнутого міркування.

Для узагальнення результатів діагностики розроблено критеріально-рівневу шкалу. На основі кількісної та якісної обробки даних визначаються чотири рівні сформованості досліджуваної якості: високий, достатній, середній, низький. Запропонований діагностичний інструментарій дозволяє комплексно оцінити стан сформованості еколого-правової грамотності та слугує підґрунтям для подальшої експериментальної роботи.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 38 від 23.02.2018 р.
2. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. 2002. № 7. С. 3–23.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЧИННИК НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Кравцова Катерина Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня

вищої освіти Навчально – наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: Полілуєва Інга Володимирівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: тривожність, шкільна тривожність, навчальна діяльність, молодший шкільний вік, навчальна успішність, пізнавальна мотивація, емоційна сфера.

У сучасних соціальних умовах, позначених воєнним станом і постійними кризовими процесами, питання емоційного благополуччя дітей набуває особливої ваги. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування самооцінки, навчальної мотивації та соціальної адаптації, тому переживання тривожності може суттєво впливати на успішність і розвиток особистості. Тривожність як емоційний стан дитини часто залишається непоміченою педагогами, проте її наслідки відображаються на її навчальних досягненнях, комунікативній активності та внутрішній мотивації.

Метою дослідження було передбачено теоретичне й емпіричне вивчення специфіки тривожності як чинника навчальних досягнень у молодшому шкільному віці та визначення напрямів її психологічної корекції.

Об'єктом визначили тривожність молодших школярів, а предметом — особливості її впливу на навчальні досягнення та пізнавальну мотивацію учнів початкових класів. Методологічну основу роботи становлять положення вікової, педагогічної та емоційної психології. У дослідженні застосовано комплекс емпіричних методик: шкалу тривожності Кондаша, тест шкільної тривожності Філіпса, методику визначення спрямованості дитини на набуття знань. Вибірку становили 70 учнів 3–4 класів віком 9–10 років.

Отримані результати свідчать, що у більшості молодших школярів зафіксовано підвищений і високий рівень самооцінної тривожності, а також помірні прояви соціальної тривоги, пов'язані зі спілкуванням з учителями та однолітками. Зафіксовано, що страх перевірки знань та емоційна напруга під час оцінювання мають зворотний зв'язок із навчальною успішністю. Натомість учні зі зниженим рівнем тривожності демонструють більш високу мотивацію до навчання, кращу увагу та наполегливість у досягненні результату.

Під час аналізу встановлено, що чинниками підвищеної тривожності виступають гіперопіка з боку батьків, авторитарний стиль педагогічного спілкування, страх помилки, емоційна нестабільність сімейного середовища, а також недосконалість системи шкільного оцінювання. У більшості дітей тривожність проявляється через соматичні скарги, порушення сну, зниження концентрації уваги, уникнення труднощів та зниження самооцінки.

З метою зниження рівня тривожності молодших школярів розроблено авторську *корекційну програму*, спрямовану на розвиток навичок саморегуляції, емоційної стійкості, підвищення самооцінки та формування позитивного ставлення до навчальної діяльності. Програма передбачає використання ігрових, арттерапевтичних, казкотерапевтичних і когнітивно-поведінкових технік. Практична реалізація засвідчила ефективність запропонованої системи: у дітей спостерігалось зниження показників тривожності, зростання довіри до вчителя, активізація пізнавальної мотивації та впевненості у власних силах.

Рекомендації педагогам і батькам полягають у необхідності створення позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі, формуванні атмосфери прийняття та підтримки, орієнтації на успіх. Особливу увагу слід приділяти м'якому оцінюванню, вербальному схваленню, зниженню змагального тиску та формуванню навичок конструктивного подолання труднощів.

Отже, тривожність молодших школярів є складним психологічним феноменом, що впливає на всі компоненти навчальної діяльності. Вчасне виявлення тривожних проявів і використання психологічної корекції

забезпечують підвищення рівня успішності, розвиток емоційної стійкості й адаптаційних можливостей дитини.

Список використаних джерел

1. Власова О. І. *Педагогічна психологія* Київ: Либідь, 2005. 400 с.
2. Зобенько Н. Психологічні особливості шкільної тривожності дітей молодшого віку. Київ: Освіта України, 2019. 172 с.
3. Казаннікова О. *Проблема тривожності у дітей молодшого шкільного віку*. Харків: ХНПУ, 2020. 138 с.
4. Павелків В. Р. *Психологія розвитку дитини*. Рівне: О. Зень, 2015. 222 с.
5. Хом'як А. М. *Психологічні механізми емоційного розвитку школярів*. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 196 с.
6. Чумак Ю. О. *Емоційна сфера молодшого школяра в освітньому процесі*. Дніпро: АРТ-ПРЕС, 2021. 210 с.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Креніда Анна Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського

національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина
Вікторівна**, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** початкова школа, освітній процес, молодші школярі, учні
початкових класів, ставлення до природи, екологічна компетентність, засоби
навчання, інтегрований курс «Я досліджую світ».*

Сучасна початкова школа спрямована на виховання компетентної, екологічно свідомої особистості, здатної усвідомлювати взаємозв'язок людини і природи. Одним із провідних завдань інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є формування в учнів відповідального ставлення до навколишнього середовища, розуміння цінності природи як джерела життя та розвитку [1].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» у початкових класах займає ключове місце у формуванні цілісного уявлення учнів про навколишню дійсність, поєднуючи знання з природознавства, соціальної та громадянської освіти, технологій і здоров'язберезувальних компетентностей. Він виконує роль основного інструмента для розвитку пізнавальної активності, критичного мислення та екологічної свідомості молодших школярів, сприяє формуванню відповідального ставлення до природи та соціального оточення. Значення курсу полягає у створенні умов для практичного застосування знань через спостереження, досліді, ігрові та проєктні завдання, що забезпечує інтеграцію навчальної, виховної та розвивальної функцій освіти [4].

Формування відповідального ставлення до природи – це цілісний процес, що передбачає розвиток у дітей пізнавальних, емоційно-ціннісних та поведінкових компонентів екологічної культури. Молодші школярі повинні не лише здобувати знання про природні об'єкти і явища, а й навчатися дбайливо ставитися до них у повсякденній діяльності [2].

Ефективними засобами цього процесу виступають:

- спостереження в природі, що формують уміння аналізувати, робити висновки, розвивають екологічне мислення;
- екскурсії та природничі дослід, які допомагають дитині через безпосередній досвід зрозуміти закони природи;
- ігрові технології, що активізують емоційну сферу учнів і сприяють усвідомленню правил екологічно відповідальної поведінки;
- проєктна діяльність, у процесі якої діти вчаться планувати природоохоронні дії (наприклад, «Чисте довкілля», «День без сміття», «Годівничка для пташки»);
- інтегровані уроки, на яких поєднуються знання з природознавства, мови, мистецтва, технологій, що допомагає сформувати цілісну картину світу та гармонійне ставлення до природи [5].

Особливу роль відіграє виховне середовище школи – екологічні куточки, участь у всеукраїнських акціях («Посади дерево», «Збережи ялинку», «День Землі»). Співпраця з родиною також має велике значення: спільні сімейні екопроекти, догляд за кімнатними рослинами чи домашніми тваринами формують сталі поведінкові звички [3].

Отже, курс «Я досліджую світ» відкриває широкі можливості для реалізації природоохоронної та виховної роботи з учнями. Формування відповідального ставлення до природи у молодших школярів – це не лише важливий компонент екологічної компетентності, а й запорука сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Богачова М. Екологічне виховання школярів – актуальна проблема сьогодення. *Сучасна школа України*. 2009. № 11 (листопад). С. 16–18.
2. Божко К. Р. Формування екологічної свідомості молодших школярів засобами гри. *Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науковопрактичної конференції «Психологія та педагогіка сучасності:*

проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні». Львів, 2019. С. 134–137.

3. Вахняк Н., Негрій О. Сучасні ігрові форми в екологічному вихованні дітей. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького. Серія Педагогіка*. 2015. Вип. 2 (15). С. 107–112.

4. Власенко О. М. Проблема екологічного виховання школярів – основна складова навчально-виховної роботи. *Проблеми формування екологічної свідомості особистості. Збірник наукових праць: Житомирський держ. пед. ун-т*. 2003. С. 25–28.

5. Гончарова С. М. Екологічне виховання – один з аспектів виховання самосвідомості в контексті гуманізації навчально-виховного процесу. *Екологічний вісник*. 2003. № 3. С. 13–14.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Креніда Анна Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології Глухівського

національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Шейко Галина
Дмитрівна**, асистент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** психологічні чинники, стрес і резильєнтність, мотивація, саморегуляція, соціальна підтримка, дистанційне навчання.*

Сучасна соціально-політична ситуація накладає особливі виклики на систему вищої освіти. Воєнні дії спричинюють масові переміщення, постійний інформаційний тиск, нерідко — пряму загрозу життю й майну студентів. Одночасно дистанційне (онлайн) навчання, яке стало масовим у періоди кризи, вимагало від студентів і викладачів нових навичок самоорганізації, цифрової компетентності та адаптації до зміненого режиму комунікацій.

Ефективність освітньої діяльності студентів у кризових умовах варто розглядати як результат динамічної взаємодії внутрішніх (психологічних) ресурсів і зовнішніх контекстуальних умов. У цій моделі психологічні чинники (рівень стресу й тривоги; мотивація; здатність до саморегуляції; резильєнтність) виступають як внутрішні детермінанти продуктивності, водночас зовнішні чинники (доступ до технічних ресурсів; якість соціальної підтримки; організаційні практики навчального закладу) формують середовище, яке або підсилює, або послаблює дію внутрішніх ресурсів. Такий підхід узгоджується із сучасними українськими дослідженнями адаптації студентів під час війни та переходу на дистанційне навчання [3].

Психологічні чинники успішного навчання класично пов'язують із мотивацією, когнітивними стратегіями, саморегуляцією та соціальною підтримкою. Теорії самоефективності, самовизначення й концепції стресоподібних реакцій дають основу для аналізу впливу кризи на навчальну поведінку. Охарактеризуємо основні психологічні чинники, що визначають

ефективність освітньої діяльності студентів в умовах воєнного стану та дистанційного навчання [3]:

1. *Стрес і посттравматичні реакції.* Хронічний та гострий стрес, спричинений війною, істотно знижує когнітивні ресурси (увагу, робочу пам'ять), що ускладнює процес засвоєння матеріалу й виконання навчальних завдань. У студентів під дією тривоги й невизначеності зростає частота пропусків занять і знижується концентрація уваги. Це потребує компенсаційних механізмів. Наприклад, доступ до асинхронних матеріалів, гнучкі дедлайни й технічна підтримка можуть частково компенсувати погіршення когнітивних функцій у студентів підвищеного стресу. Українські дослідження показують, що без технічної й організаційної підтримки негативний вплив стресу на успішність зростає.

2. *Мотивація та внутрішня стимуляція.* Підтримка інтересу до навчання й внутрішньої мотивації стає критичною. В умовах невизначеності зовнішні мотиваційні чинники (оцінювання, формальні вимоги) втрачають силу, тоді як внутрішня мотивація (усвідомлена цінність навчання, відчуття компетентності) стає стійкішою опорою для навчальної активності. Організаційні практики ЗВО (наприклад, створення умов для вибору форм завдань, зворотного зв'язку, підтримки автономії) можуть сприяти збереженню внутрішньої мотивації. Цю динаміку підтверджують аналізи ефективності дистанційного навчання в українських закладах.

3. *Саморегуляція і навчальні стратегії.* Дистанційна форма навчання значно підвищує вимогу до самодисципліни: планування, тайм-менеджмент, встановлення пріоритетів, метакогнітивний контроль, що дає можливість ефективніше використовувати зовнішні ресурси (онлайн-курси, бібліотеки, консультації) і знижувати вплив стресу на виконання завдань. Студенти з розвиненими навичками саморегуляції демонструють вищу продуктивність у дистанційному середовищі.

4. *Соціальна підтримка та зв'язки.* Соціальна підтримка від одногрупників, викладачів і сім'ї пом'якшує наслідки стресу та підсилює

мотивацію. Відчуття «належності» до навчальної спільноти підтримує активну участь в освітньому процесі.

5. *Цифрова компетентність і доступ до технічних ресурсів.* Технічні проблеми, недоступність інтернету чи пристроїв безпосередньо знижують можливість участі в заняттях. Психологічний вплив цифрової нерівності полягає не лише у відсутності техніки, а й у витраті енергії на її здобуття/організацію, що зменшує ресурси для навчання. Це, в свою чергу, виснажує психологічні ресурси студента й може призвести до зниження мотивації та академічної продуктивності. У контексті воєнних дій проблема цифрового доступу набуває додаткових аспектів (евакуація, тимчасове проживання, енергетичні обмеження).

6. *Особистісні ресурси: гнучкість, стійкість, особистісна стійкість (резильєнтність).* Резильєнтність розглядається як багатовимірний ресурс (особистісні риси, соціальна підтримка, адаптивні механізми), що пом'якшує негативний вплив травмувальних подій на навчальну діяльність. Студенти з вищим рівнем психологічної стійкості краще адаптуються до змін, швидше відновлюються після невдач та зберігають мотивацію.

На основі теоретичного аналізу проблеми можна запропонувати такі рекомендації: а) психологічна підтримка та просвітницька робота (організація доступних онлайн-консультацій психологів; проведення тренінгів з емоційної регуляції та технік зниження тривоги; б) педагогічні адаптації (гнучкі терміни виконання завдань, але з чіткими дедлайнами; модульність контенту, використання асинхронних матеріалів для тих, у кого обмежений доступ до інтернету); в) розвиток саморегуляції і мотивації (інтеграція навчальних стратегій у курси навчання плануванню, тайм-менеджменту); г) технічна й організаційна підтримка (створення «резервних» каналів комунікації: месенджери, електронна пошта, платформи з мінімальним трафіком); д) підтримка соціальної спільноти (заохочення групової роботи й проєктів, де нематеріальні фактори підтримують відчуття належності; регулярні «віртуальні кави-паузи» або неформальні зустрічі для підтримки соціальних зв'язків) [2].

Отже, ефективність освітньої діяльності студентів в умовах воєнного стану й дистанційного навчання визначається взаємодією психологічних (стрес, мотивація, саморегуляція, стійкість) та зовнішніх (технічний доступ, соціальна підтримка, організаційні практики) чинників. Для підтримки навчальної успішності необхідний комплекс заходів: психоемоційна підтримка, педагогічні адаптації, розвиток навичок саморегуляції та забезпечення технічної доступності. Практична реалізація таких заходів має базуватися на системному підході з урахуванням індивідуальних потреб студентів.

Список використаних джерел

1. Голярдик Н. Виклики та можливості для системи вищої освіти України в умовах війни. *Педагогічний збірник НАДПСУ*. 2023. Вип. (електрон.). С. 5–23.
2. Інноваційна педагогіка (збірник). Вплив війни на здобувачів вищої освіти: результати опитувань та рекомендації. *InnovPedagogy*. 2024. №71. С. 13–29.
3. Пракапас Р. Адаптація студентів до навчання в умовах воєнного стану: педагогічні підходи. *Habitus: педагогічні дослідження*. 2023. Вип. 51. С. 45–62
4. Федосюк С. Особливості механізмів саморегуляції у студентів в умовах дистанційного навчання. *Universum: наукові записки*. 2024. Вип. (онлайн). 10 с.

ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Кулик Світлана Ігорівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і

психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** початкова школа, навчання, освітній процес, молодші школярі, учні початкових класів, урок, курс «Я досліджую світ», активізація, мотивація, навчальна діяльність.*

В умовах реалізації концепції Нової української школи важливим завданням педагога є формування в молодших школярів активного, свідомого ставлення до навчальної діяльності, розвиток здатності самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці. Зміни у змісті й методах початкової освіти зумовлюють необхідність пошуку ефективних шляхів активізації навчальної діяльності учнів, особливо на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який формує цілісне уявлення про природу, суспільство, людину та їх взаємозв'язок [4].

Активізація навчальної діяльності передбачає створення таких педагогічних умов, за яких учень не лише виконує завдання, а й виявляє ініціативу, прагне до пошуку нової інформації, ставить запитання, робить висновки. На думку В. Сухомлинського, навчання має бути «радістю пізнання», тобто процесом, що викликає внутрішню зацікавленість.

Серед основних шляхів активізації навчальної діяльності молодших школярів можна виокремити такі:

1. мотиваційний – створення ситуацій успіху, підтримка пізнавального інтересу через запитання, загадки, інтригу, використання цікавих життєвих прикладів, мультимедійних ресурсів.

2. Ігровий – застосування дидактичних, рольових, сюжетних ігор, які стимулюють емоційно-ціннісне ставлення до навчання. Ігрова діяльність є природною для дітей молодшого шкільного віку і водночас ефективним засобом формування компетентностей.

3. Дослідницький – організація спостережень, експериментів, міні-проектів. Наприклад, під час теми «Вода на Землі» учні можуть проводити спостереження за станом води в природі, робити висновки, що сприяє розвитку дослідницьких умінь.

4. Інтерактивний – використання методів «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Асоціативний куш», «Коло ідей», які забезпечують співпрацю, комунікацію та взаємодію учнів.

5. Інтегрований – поєднання елементів мистецтва, математики, мовлення, природознавства в одному уроці. Такий підхід сприяє формуванню цілісного бачення світу, міжпредметних зв'язків і практичного застосування знань [1].

Важливим засобом активізації навчання є застосування сучасних технологій — цифрових освітніх платформ, інтерактивних презентацій, відеоекспериментів. Наприклад, під час вивчення теми «Рослини і тварини навколо нас» учні можуть використовувати онлайн-карти або створювати власні міні-енциклопедії у вигляді інтерактивних плакатів.

Окрім того, значний ефект має проєктна діяльність, у процесі якої діти самостійно обирають тему дослідження, планують роботу, збирають інформацію, презентують результати. Проєкти «Моє місто в екологічному майбутньому», «Вода — джерело життя» сприяють розвитку комунікативної, природничої, соціальної та громадянської компетентностей.

Ефективність активізації навчальної діяльності забезпечується також створенням позитивного психологічного клімату на уроці, довірчих стосунків між учителем і учнями, підтримкою індивідуальних досягнень, використанням формувального оцінювання [5].

Отже, активізація навчальної діяльності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є важливою умовою реалізації

компетентнісного підходу. Умотивований, зацікавлений учень здатен не лише сприймати інформацію, а й активно діяти, пізнавати, аналізувати, робити висновки — тобто навчатися із задоволенням і користю.

Активізація навчальної діяльності молодших школярів потребує системного підходу, який поєднує ігрові, дослідницькі, інтерактивні, проєктні та інформаційно-комунікаційні методи. Застосування таких способів забезпечує розвиток ключових компетентностей, формує пізнавальний інтерес і внутрішню мотивацію до навчання. Учитель стає не лише джерелом знань, а й організатором творчого, особистісно значущого пізнання світу кожною дитиною.

Список використаних джерел

1. Головіна Л. М. Активізація пізнавальної діяльності учнів. Київ : Проспект, 2003. 242 с.
2. Гузь К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу. Полтава : Довкілля-К., 2004. 472 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. Міністерство освіти і Науки України: офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.li/mnxgru> (Дата звернення: 08.11.2025)
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. <https://surl.li/ximfwm> (Дата звернення: 08.11.2025)
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Луценко Максим Миколайович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня

вищої Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** розвиток, творчі здібності, формування ключових і предметних компетентностей, здобувачі початкової освіти, цифрові освітні сервіси компетентісний підхід, НУШ (Нова українська школа).*

Сучасна система початкової освіти зазнає трансформацій під впливом цифровізації суспільства. Це спричиняє необхідність в формуванні в дітей ключових і предметних компетентностей, творчого мислення та вміння пристосовуватися до змін. Саме тому в контексті Нової української школи особливої значущості набуває проблема формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів за допомогою цифрових технологій.

Оскільки технологічна освітня галузь передбачає розвиток творчого мислення, конструкторських вмінь, практичних навичок і здатності до самостійної діяльності, вона має неабиякий потенціал для інтеграції цифрових інструментів в освітній процес. Використання сучасних цифрових застосунків та сервісів дає можливість урізноманітнити процес навчання, зробити його більш цікавим і ефективним, а також сприяє розвитку творчості, креативного мислення, командної роботи та адаптивності.

Метою публікації є обґрунтування можливостей використання цифрових інструментів та сервісів як ефективного засобу розвитку ключових і предметних компетентностей молодших школярів під час уроків технологічної освітньої галузі.

Сучасна система початкової освіти активно впроваджує цифрові технології як ефективний засіб розвитку ключових і предметних компетентностей молодших школярів. Цифрові інструменти в сучасній школі – це не тільки комп'ютери, планшети чи інтерактивні дошки, а й спеціалізовані освітні платформи, інтерактивні середовища, онлайн-конструктори, 3D-моделювання тощо.

У контексті уроків технологічної освітньої галузі цифрові інструменти можуть виступати не лише допоміжним засобом навчання, а й потужним інструментом формування навичок співпраці, самостійності, просторового, творчого й критичного мислення дітей. Як зазначає Н. Морзе, «Використання цифрових ресурсів у початковій школі створює умови для розвитку інформаційно-цифрової компетентності та формування в учнів умінь навчатися самостійно» [1].

Зміст технологічної освіти у початковій школі передбачає формування в учнів практичних умінь, логічного мислення, навичок розв'язання проблем і створення власних проєктів. Використання цифрових інструментів, зокрема: Canva, Google Slides [4; 5] для створення інтерактивних презентацій, освітні платформи (LearningApps, Kahoot [6; 7]), застосунки для 3д-моделювання (Tinkercad) [8], або для створення колажів чи схем (MindMeister) [9] – сприяє підвищенню пізнавальної активності школярів і забезпечує інтерактивність навчання.

Важливою перевагою цифрових інструментів є можливість візуалізації технологічних процесів. Наприклад, за допомогою відео-уроків, інтерактивних моделей або анімованих презентацій учні можуть спостерігати за поетапним виконанням роботи, що робить навчання більш доступним і зрозумілим. Як підкреслює О. Спірін, «інтерактивні цифрові середовища є важливим елементом розвитку практичних компетентностей учнів, адже забезпечують зв'язок між теорією та практикою» [2].

Окрім того, цифрові інструменти допомагають реалізувати диференційований підхід до навчання, бо вчитель може адаптувати завдання за

рівнем складності, темпом виконання, індивідуальними особливостями учнів. Наприклад, у Google Classroom [10] можна організувати індивідуальні чи групові проекти, де кожен учень виконує свою частину завдання. Такий підхід формує вміння працювати в команді, планувати діяльність і брати відповідальність за результат.

Використання цифрових технологій також сприяє формуванню у школярів інформаційно-цифрової компетентності, яка є однією з ключових у концепції НУШ. Вони навчаються орієнтуватися в цифровому середовищі, безпечно користуватися інтернетом, шукати, аналізувати, систематизувати та застосовувати інформацію для розв'язання навчально-практичних завдань.

Уроки технологічної галузі з використанням цифрових інструментів перетворюються на простір дослідження, експериментування та самовираження. Учні не лише дотримуються готової інструкції, а й розробляють власні ідеї та показують результати своєї роботи у цифровій формі (презентації, інтерактивні плакати тощо). Це допомагає розвивати комунікативні, творчі та проєктно-конструкторські компетентності.

Як відзначала в своїй праці Л. Ляхоцька, «технологічна освітня галузь у поєднанні з цифровими інструментами сприяє становленню сучасного учня як активного творця, а не пасивного споживача інформації» [3].

Звичайно, ефективність використання цифрових інструментів значною мірою залежить від педагогічної майстерності вчителя. Оскільки педагог має вміння інтегрувати цифрові технології в навчальний процес з урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх освітніх потреб і можливостей. Також, не менш важливим є дотримання балансу між цифровими та традиційними методами навчання, щоб забезпечити гармонійний розвиток дитини.

Отже, цифрові інструменти є ефективним засобом розвитку компетентностей молодших школярів на уроках технологічної галузі. Вони забезпечують активну участь дітей в освітньому процесі, сприяють формуванню критичного та креативного мислення та стимулюють інтерес до пізнання. Використання цифрових технологій допомагає реалізувати

особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентісний підходи до навчання. Інтеграція цифрових інструментів у технологічну освіту сприяє розвитку в учнів таких ключових компетентностей, як комунікаційна, інформаційно-цифрова, інноваційна та соціальна компетентності та уміння вчитися впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Морзе Н. В. Цифрова компетентність учителя нової української школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. №2 (76). С. 1–15.
2. Спірін О. М. Цифрова освіта. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 1096.
3. Ляхоцька Л. Л. Використання цифрових інструментів у початковій освіті: методичні аспекти. *Початкова освіта*. 2022. №4. С. 25–29.
4. Canva. URL: <https://www.canva.com/> (дата звернення: 06.11.2025).
5. Google Slides. URL: <https://workspace.google.com/products/slides/> (дата звернення: 06.11.2025).
6. LearningApps. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 05.11.2025).
7. Kahoot. URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення: 05.11.2025).
8. Tinkercad. URL: <https://www.tinkercad.com/> (дата звернення: 05.11.2025).
9. MindMeister. URL: <https://www.mindmeister.com/> (дата звернення: 05.11.2025).
10. Google Classroom. URL: <https://paint.js.org/> (дата звернення: 06.11.2025).

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПРАЦЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Мазур Ольга Андріївна, здобувачка
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *українська народна казка, молодший школяр, літературне читання, методика, читацька компетентність, сюжетно-образний аналіз, початкова освіта.*

Українська народна казка посідає важливе місце у формуванні духовного світу молодшого школяра. Її образність, універсальні моральні норми, символічність та поетичність забезпечують глибокий виховний вплив, сприяють розвитку емоційного інтелекту, фантазії та етико-поведінкових орієнтацій дитини. Державний стандарт початкової освіти визначає читання і розуміння текстів як важливий складник мовно-літературної компетентності.

Опрацювання казки на уроках літературного читання є цілісним педагогічним процесом, у якому поєднуються елементи морального виховання, мовленнєвого розвитку, критичного та образного мислення. Українська народна казка є унікальним феноменом усної творчості, у якому поєднуються елементи реального й фантастичного, традиційна народна символіка, моделі соціальної поведінки та узагальнені моральні уявлення. Казка здійснює потужний вплив на внутрішній світ дитини: формує здатність співпереживати, аналізувати вчинки персонажів, розрізняти добро і зло, робити висновки з життєвих ситуацій.

Дослідження (А. Богуш, В. Вітківська, Н. Ігнатенко, І. Корнійчук, С. Литвиненко, Г. Олійник, Т. Качак, І. Данильченко та ін.) доводять, що молодші школярі особливо чутливі до казкових образів, адже мислять конкретно-образно та емоційно реагують на вчинки персонажів. Саме тому вибір казки та

способів її подання має ґрунтуватися на урахуванні вікових особливостей читачів. Різні аспекти розвивально-виховної функції казок, навчальна їх спрямованість відображені в творчості українських письменників і педагогів (Н. Забіла, О. Іваненко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, І. Франко та ін.).

У системі літературного читання початкової школи казка виконує низку функцій:

- розвивальну (активізація уваги, уяви, творчого мислення);
- морально-виховну (усвідомлення норм поведінки, цінностей, культурних традицій);
- пізнавальну (знайомство зі світом української символіки, історичних уявлень, образів);
- мовленнєву (збагачення словникового запасу, формування навичок аналізу тексту).

У сучасних підручниках з читання українська народна казка представлена у трьох основних різновидах: казки про тварин, чарівні, соціально-побутові. Така жанрова палітра розширює можливості для аналізу, порівняння, інтерпретації та творчого опрацювання текстів.

Сучасні методики особливо підкреслюють значення інтерактивних форм навчання. Робота з казкою на основі діалогу, групової взаємодії, творчого моделювання та рольових ігор сприяє формуванню низки компетентностей, а саме:

- читацької — уміння встановлювати смисли, аналізувати текст;
- соціальної і громадянської — розуміння моральних норм, співпраця в групі;
- ініціативності та творчості — створення альтернативних кінцівок, інсценізацій;
- комунікативної — уміння висловлювати власні думки.

Казка також є ефективним засобом розвитку емоційної компетентності: діти вчаться визначати емоційний стан героїв, співпереживати, розпізнавати емоційні сигнали та співвідносити їх із власним досвідом.

Методика вивчення народної казки має базуватися на системі етапів, кожен з яких спрямований на активізацію мислення дитини та емоційне проживання сюжету:

1. Підготовка до сприймання тексту. Цей етап передбачає емоційне налаштування учнів на сприймання твору, актуалізацію досвіду та створення ситуації зацікавленості.

Ефективними є такі прийоми: використання предметів-символів із казки; короткі розповіді або бесіди; демонстрація ілюстрацій або казкових атрибутів; словникова робота зі словами, що потребують пояснення.

2. Первинне читання казкового тексту. Основною метою є формування загального уявлення про сюжет. Доцільно застосовувати: читання вчителя та учнів «ланцюжком»; слухання з подальшим обговоренням; виразне читання з передбаченням розвитку подій; формулювання запитань, які допоможуть учням звернути увагу на ключові елементи тексту: ознаки фантастичності, головних персонажів, основну ситуацію.

3. Перевірка первинного розуміння. На цьому етапі учні висловлюють свої враження, визначають дійових осіб, описують основні події. Запитання мають спонукати до коротких висновків і перших оцінок.

4. Повторне читання та поглиблений аналіз. Уважному аналізу сприяє повторне мовчазне або вибіркоче читання. Результативним є сюжетно-образний аналіз, який передбачає: визначення місця і часу подій; характеристику персонажів на основі їхніх учинків; з'ясування ролі казкових предметів і деталей; встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

5. Робота над характером персонажів. Характеристика героїв у парах або групах розвиває вміння аргументувати власну думку. Таблиці, схеми та порівняльні діаграми допомагають структурувати інформацію.

6. Узагальнення змісту казки. Учні визначають головну думку, працюють із прислів'ями, добирають моральні висновки, співвідносять поведінку персонажів із життєвими ситуаціями. Корисними є запитання: «Які риси героїв схвалюються?»; «Що б ви зробили в подібній ситуації?»; кросворди, ігрові завдання, символічні асоціації.

7. Підсумок та рефлексія, які мають забезпечити усвідомлення учнями освітньої і моральної цінності казки.

Отже, українська народна казка має унікальний виховний і навчальний потенціал, який можна реалізувати за умови використання продуманої методики. Важливо залучати інтерактивні методи, що сприяють розвитку читацької, мовленнєвої, етичної та емоційно-соціальної компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Упровадження сучасних методичних прийомів дає змогу зробити вивчення казки глибоким, змістовним і водночас цікавим для учнів, перетворюючи урок читання на простір дитячого читання, моральних виборів та творчого розвитку.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ : Педагогічна думка, 2007. 255 с.
2. Пасічник А. Казка як засіб розвитку словесної творчості. *Дошкільне виховання*. 2009. №10. С. 11.
3. Роль казки у розвитку дитини. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100cz4f-9dce.docx.html> (дата звернення 30.09.2025).

ВПЛИВ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОГО ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Маковський Владислав Васильович, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: проєктно-технологічна діяльність, емоційний стан, молодші школярі, емоційний інтелект, позитивне навчальне середовище, мотивація, творчість.

Сучасна початкова освіта зорієнтована на гармонійний розвиток особистості дитини, зокрема на формування її емоційного благополуччя, стресостійкості та внутрішньої мотивації до навчання. Одним із ефективних засобів цього є проєктно-технологічна діяльність, яка поєднує творчу, практичну й пізнавальну активність учнів. Вона сприяє розвитку емоційної сфери, самовираженню, комунікативним умінням і формуванню позитивного ставлення до навчального процесу.

Питання впливу діяльності на емоційний розвиток дітей досліджували Дж. Блок, Х. Вейсінгер, Д. Гоулман, Д. Карузо, Дж. Мейер, Г. Орме, П. Селовей, Д. Слайтер, Р. Стернберг, які підкреслювали роль активної дії в емоційному становленні дитини. Особливості емоційного розвитку молодших школярів в освітньому процесі висвітлено у працях І. Андрєвої, Е. Носенко, В. Зарицької, С. Дерев'янка, Л. Колісник. Значення проєктних технологій у формуванні позитивного досвіду навчання розглядали В. Сухомлинський, С.

Сисоєва, Н. Підбуцька. У контексті НУШ важливість поєднання творчих і технологічних підходів підкреслюють О. Онопрієнко, Н. Бібік.

Теоретичні основи проєктної діяльності детально висвітлені у працях Н. Борисової, В. Гузеєва, Т. Качеровської, О. Коваленко, О. Пехоти, С. Сисоєвої та інших дослідників. Питання впровадження проєктно-технологічного підходу в освітній процес є предметом наукового аналізу Т. Бербець, І. Веремійчик, Л. Денисенко, О. Коберник, Н. Котелянець та ін.

Носенко Е. трактує поняття емоційного інтелекту, як соціально важливу інтегральну особистісну властивість, яка є відображенням відношення особистості до навколишнього середовища та розуміння, усвідомлення, сприйняття власної особистості [1].

Проєктно-технологічна діяльність є видом навчально-творчої активності, у якій учні проходять усі етапи створення продукту – від задуму до реалізації. Цей процес викликає у дітей емоційне задоволення від результатів власної праці, стимулює внутрішню мотивацію, розвиває самостійність і впевненість у собі.

Завдяки роботі в групах і парах формується позитивна соціальна взаємодія, що знижує рівень тривожності й сприяє емоційній стабільності. Елементи гри, творчості та ручної праці активізують сенсорне сприймання, фантазію, здатність до емпатії. Учні отримують позитивний досвід успіху, який підвищує самооцінку та розвиває оптимістичне ставлення до навчання.

Ефективність впливу проєктної діяльності посилюється через інтеграцію з іншими освітніми галузями – мовно-літературною, мистецькою, математичною, природничою. Виконання спільних проєктів (створення виробів, макетів, екооб'єктів, аплікацій, конструкцій) сприяє розвитку емоційного інтелекту, адже діти вчаться співпереживати, ділитися враженнями, оцінювати свої та чужі емоції.

Проєктна діяльність забезпечує можливості для використання ігрових форм організації навчання та праці школярів, сприяє збереженню емоційного і фізичного благополуччя дітей [3].

Організуючи проєктну діяльність у початковій школі, вчитель має враховувати вікові і психолого-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Забезпечити мотивацію включення молодших школярів в самостійну роботу над проєктом можна за умови, коли проблема проєкту відповідає пізнавальним інтересам учнів і знаходиться в зоні їхнього найближчого розвитку [2].

Проєктно-технологічна діяльність має потужний потенціал у формуванні позитивного емоційного стану молодших школярів. Вона забезпечує умови для самовираження, успіху, творчого задоволення, соціальної взаємодії та розвитку емоційної компетентності. Упровадження цієї діяльності в освітній процес початкової школи сприяє гармонізації психоемоційної сфери дитини та створенню комфортного навчального середовища.

Список використаних джерел

1. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. Психологія і суспільство, 2004. № 4. С. 95–109.
2. Михайлишин Р. (2016). Метод проєктів у початковій школі як педагогічна технологія. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 30. С. 43– 53.
3. Степанова Л.В. Методика трудового навчання в початкових класах: Навчально-методичні матеріали для ступеневої підготовки вчителів початкових класів у вищих педагогічних закладах освіти. ОКР – бакалавр, спеціаліст: «Технологія». Методика початкового навчання. Модуль 1. Івано-Франківськ, 2008. 124 с.

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ.

Пальгуй Інна Вікторівна, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Полілуєва Інга Володимирівна**, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: психологічна компетентність, майбутні педагоги, педагогічні умови, професійна підготовка, розвиток особистості, освітній процес, професійна діяльність, інноваційні підходи, мотивація, рефлексія, професійна ідентичність, самоосвіта, самовиховання, педагогічна діяльність, вдосконалення освіти.

Розвиток психологічної компетентності майбутніх педагогів сьогодні виступає одним із пріоритетних напрямів у сфері педагогіки та психології вищої освіти. Це зумовлено зростанням кількості психологічних труднощів, які виникають у всіх учасників освітнього процесу. У зв'язку з цим викладачам необхідно володіти знаннями про психологічні закономірності розвитку особистості в умовах освітнього процесу, розуміти типові психологічні проблеми школярів, а також усвідомлювати власні труднощі у цій сфері.

Успішна професійна діяльність педагога значною мірою залежить від рівня сформованості його психологічної компетентності, що підтверджується результатом численних наукових досліджень.

З метою подолання окреслених проблем доцільно звернутися до пошуку інноваційних підходів у вдосконаленні професійної підготовки майбутніх вчителів. Одним із ефективних засобів у цьому напрямі може стати

впровадження педагогічних умов, спрямованих на формування їхньої психологічної компетентності.

Передусім розглянемо теоретичні підходи до визначення понять «умова» («умови»), «педагогічні умови».

Семантичний аналіз категорії «умова» засвідчує її різнопланове тлумачення у словниковій літературі, що охоплює обставини, від яких щось залежить, правила діяльності, а також реальні умови, що сприяють або забезпечують здійснення певних процесів [1, с.11].

Водночас «педагогічні умови» спеціально створені педагогами обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу [6,с.95]. В. Семиченко розглядає умови як складник педагогічної діяльності, що входить до її структури через «сукупність емоцій і психічному стані, які вони породжують» [4,с.315-316].

Педагогічні умови для студентського віку характерною є навчально-професійна активність. Саме в її межах формується ключові новоутворення: професійна ідентичність, рефлексія, мислення, готовність до здійснення професійної діяльності. Разом з цим зростає значущість професійно орієнтованих мотивів самоосвіти та самовиховання, які виступають визначальними чинниками розкриття особистісного потенціалу студента [3, с.76-77].

Варто зазначити, що М. Фіцула трактує педагогічні умови як самостійний елемент педагогічного процесу, що об'єднує комплекс дій, орієнтованих на реалізацію поставленої мети в межах функціонування певного середовища [5,с.398].

Дослідниця Н. Кошелева запропонувала такі педагогічні умови: формування мотивацій майбутніх викладачів до підвищення рівня власної психологічної компетентності; модернізація цілей, змісту та технологій викладання з урахуванням педагогічної та психологічної компетентності; формування психолого-педагогічної рефлексії [2,с.47-49].

Отже, актуалізоване питання формування психологічної компетентності майбутніх учителів у контексті педагогічних умов не лише ґрунтується на минулому досвіді, але й обумовлене потребами суспільства та їх втілення у системі освіти.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення ефективної технології формування відповідної компетентності, а також на уточнення критеріїв і показників, що дають можливість об'єктивно оцінити рівень її сформованості.

Список використаних джерел

1. Гермак О.Л. Комплексний підхід до визначення суті поняття «педагогічні умови використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх електромонтерів». *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2017. Вип. 13. С. 11-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2017_13_4 (дата звернення 1.11.2025).

2. Кошелева Н.Г. Педагогічні умови формування психологічної компетентності майбутніх викладачів української мови та літератури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школах*. 2019. Вип. 67. С.46-50.

3. Подоляк Л., Юрченко В. Психологія вищої школи : підручник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 352 с.

4. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб./В.А. Семиченко.К. : Вища шк., 2004. 335 с.

5. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посібник /М.М. Фіцула. К. : Академвидав, 2006. 560с.

6. Хриков Є. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : ТОВ «Діса-плюс», 2018. 298с.

ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МЕДІА НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Панченко Анна Сергіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *усне мовлення, початкова школа, уроки читання, медіаосвіта, медіа-текст, комунікативна компетентність, мовленнєвий розвиток, інтерактивні технології, критичне мислення, діалогічне мовлення, творча діяльність, медіакомпетентність, Нова українська школа, педагогічні умови, методика навчання читання.*

Розвиток усного мовлення є однією з провідних складників мовно-літературної освіти в початковій школі. У процесі навчання читання діти передусім навчаються усвідомлювати його зміст, висловлювати власні думки, оцінювати дії персонажів, формулювати моральні висновки. Сучасна школа, орієнтована на компетентнісний підхід, передбачає активне залучення учнів до мовленнєвої діяльності, у якій слово стає засобом комунікації, пізнання й самовираження. Одним із важливих засобів удосконалення усного мовлення під час уроків читання є використання медіа.

Поняття «медіа» у педагогіці охоплює різні засоби подання інформації — відео, аудіо, зображення, мультимедійні презентації, інтерактивні плакати, а також цифрові платформи, що забезпечують доступ до текстів та ілюстративного матеріалу. Введення медіа в освітній процес сприяє формуванню медіакомпетентності, вмінню аналізувати інформаційні

повідомлення, критично оцінювати їх зміст і форму. На уроках читання використання медіа забезпечує створення умов для активного мовленнєвого спілкування, адже кожен фрагмент відео- або аудіоматеріал стимулює учнів до створення асоціацій і вражень, висловлення власних думок.

Формування усного мовлення засобами медіа відбувається через цілеспрямовану педагогічну діяльність, що охоплює кілька етапів. На підготовчому етапі учитель активізує пізнавальний інтерес, пропонує учням передбачити зміст майбутнього твору, сформулювати запитання до теми, обговорити назву або ілюстрацію. Цей етап сприяє актуалізації попереднього досвіду й словникового запасу. Під час сприймання медіа-тексту діти слухають, переглядають або читають інформаційний матеріал, спостерігають за розвитком сюжету, інтонацією, вираженням емоцій героїв. Після сприймання проводиться колективне або групове обговорення, яке стимулює розвиток діалогічного і монологічного мовлення, навичок аргументації, вміння висловлювати власну позицію.

Використання медіа на уроках читання має велике значення для розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Зображення, аудіозаписи та відеофрагменти допомагають створити образне уявлення про зміст твору, викликають емоційний відгук, що, у свою чергу, спонукає дітей до висловлювань. Так, після перегляду уривка мультфільму або прослуховування казки учням можна запропонувати висловити власну думку щодо поведінки героїв, переказати побачене від імені персонажа, придумати інше завершення історії. Такі завдання активізують мовленнєву діяльність, розвивають творчість і вміння структурувати висловлювання.

Особливо важливо, щоб учитель забезпечував умовно-комунікативний характер мовленнєвих вправ. Це означає, що завдання мають наближати учнів до реальних ситуацій спілкування: інтерв'ю з героєм, обговорення події, спільне створення продовження історії. У процесі виконання таких завдань формуються не лише мовні вміння, а й соціально-комунікативні навички —

уміння слухати співрозмовника, ставити уточнювальні запитання, висловлювати згоду чи заперечення у ввічливій формі.

Важливим чинником розвитку усного мовлення є робота в парах і групах, яка сприяє формуванню діалогічної компетентності. Обговорення прочитаного чи переглянутого у групах стимулює взаємодію, спонукає дітей формулювати короткі і зрозумілі репліки, реагувати на думки однокласників. Учитель виступає модератором, підтримує ініціативу дітей, спрямовує спілкування у русло змістового обговорення, заохочує до використання багатого словника та правильних мовних конструкцій.

Значне місце у формуванні усного мовлення займають творчі завдання: інсценізація уривків, підготовка коротких усних повідомлень, складання опису персонажа чи події за медіаілюстрацією. Такі форми роботи поєднують мовленнєвий розвиток із розвитком уяви, емоційного інтелекту, логічного мислення. Учні вчаться не лише говорити, а й виражати власне ставлення до змісту твору, що є важливим складником формування особистості молодшого школяра.

Контроль сформованості усного мовлення у процесі використання медіа здійснюється переважно у формі спостереження, самооцінювання та практичних мовленнєвих завдань. Учитель оцінює, наскільки учень уміє зв'язно висловлюватися, добирає слова відповідно до ситуації спілкування, виразно інтонувати, логічно будувати висловлювання. Важливо, щоб оцінювання не обмежувалося фіксацією помилок, а слугувало засобом зворотного зв'язку й стимулювало подальший розвиток мовлення.

Спостереження за уроками, які проводяться в дистанційному та форматі засвідчує, що використання медіа на уроках читання у початковій школі має ще одну важливу функцію — воно сприяє інтеграції різних видів діяльності: слухання, говоріння, читання, спостереження, творчої роботи. Зазначимо кореляцію засад концепції Нової української школи, яка забезпечує поєднання навчання з дослідницькою діяльністю. Водночас медіа дають змогу зробити

урок живим, інтерактивним, сповненим співпереживань і відкриттів, а відтак — створюють природне середовище для розвитку усного мовлення.

Отже, формування усного мовлення учнів у процесі вивчення медіа на уроках читання є складним, багатогранним процесом, який передбачає інтеграцію словесного, зорового й емоційного досвіду дитини. Медіа виступають не лише ілюстрацією до тексту, а й засобом активізації мовленнєвих умінь, розвитку мислення, пізнавальної активності й творчої самореалізації. Ефективне використання медіа потребує від учителя методичної майстерності, здатності добирати якісні ресурси, організовувати конструктивне спілкування та створювати умови для мовленнєвого розвитку кожного учня, що сприяє формуванню повноцінної комунікативної компетентності молодших школярів із використанням сучасних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: поради для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018.
2. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ : Освіта, 2019.
3. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ : Педагогічна думка, 2007. 255 с.
4. Онопрієнко О. В. Розвиток критичного мислення молодших школярів у процесі читання медіатекстів. *Початкова школа*. 2023. № 4. С. 12–17.
5. Крамаренко Т. П. Використання медіа-ресурсів у формуванні мовленнєвої компетентності молодших школярів. *Початкова освіта*. 2024. № 3. С. 25–31.
6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2020.
7. Кравченко Л. О. Роль уроків читання у розвитку комунікативних умінь молодших школярів. *Українська мова і література в школі*. 2020. № 5. С. 34–39.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ЕМОЦІЙНОГО МОДЕРАТОРА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Півовар Сергій Петрович, здобувач третього рівня (освітньо-наукового) вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** дистанційне навчання, емоційний модератор, початкова школа, емоційний інтелект, психологічна підтримка, мотивація, учитель.*

Сучасні трансформації в освітньому процесі, спричинені поширенням дистанційного та змішаного навчання, створюють нові вимоги до професійної діяльності педагога. Учні початкових класів потребують постійної емоційної взаємодії з учителем, підтримки, схвалення й живого спілкування. В умовах онлайн-навчання ці потреби задовольняються неповною мірою, що призводить до появи тривожності, зниження мотивації та труднощів у засвоєнні знань. У зв'язку з цим роль учителя істотно змінюється: він має стати емоційним модератором, який супроводжує психологічний стан дитини, допомагає їй адаптуватися до нових умов освітнього середовища [4].

У контексті сучасних освітніх змін важливо визначити конкретні педагогічні дії, що забезпечують ефективну реалізацію емоційно-модераторської ролі вчителя початкових класів під час дистанційного навчання.

Дистанційне та змішане навчання потребують переформатування взаємодії між учителем і учнями, зокрема через використання інноваційних засобів та форм комунікації [1]. Учитель повинен створити атмосферу довіри та

психологічного комфорту, яка зменшує рівень тривожності дітей і сприяє їхній навчальній активності.

До основних функцій учителя спрямованих на емоційну підтримку в дистанційному навчанні належать:

- організація позитивного мікроклімату онлайн-уроку;
- вияв емпатії та педагогічного такту;
- заохочення взаємодії між учнями для зменшення почуття ізоляції;
- використання інструментів емоційного зворотного зв'язку (жести, міміка, реакції в чаті);
- залучення ігрових елементів для підтримки інтересу школярів.

Важливою умовою є також психолого-педагогічний супровід батьків, адже саме вони виконують значну частину контролю під час дистанційного навчання [3]. Учитель має координувати співпрацю з родиною, бути партнером у створенні комфортних умов для розвитку дитини.

Підходи побудовані на принципах гуманізму та особистісного підходу, на яких ґрунтується сучасна педагогіка, залишаються визначальними у формуванні готовності учня до подолання труднощів, розвитку саморегуляції, творчості й моральних якостей [2]. Саме емоційна підтримка від учителя сприяє формуванню в дитини впевненості та позитивного ставлення до навчання.

Отже, учитель виступає посередником між навчальним матеріалом і внутрішнім станом учня, сприяючи його гармонійному розвитку навіть в умовах цифрової взаємодії.

Висновки. Функція емоційного модератора є ключовою у діяльності вчителя початкових класів в умовах дистанційного навчання, оскільки від сформованості педагогічної чуйності, рівня емоційного інтелекту та уміння вибудувати позитивну комунікацію залежить психологічне благополуччя учнів та ефективність освітнього процесу. Емоційна підтримка допомагає зберегти інтерес до навчання, сприяє залученості дітей та формує сприятливе освітнє середовище. Отже, роль учителя виходить за межі традиційної: він

забезпечує розвиток особистості, емоційну стабільність і соціальне благополуччя кожного школяра.

Список використаних джерел:

1. Барановська О. В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75, № 1. С. 120–132.
2. Бех І. Д. Сучасна освіта на шляху досконалості. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 3. С. 5–12.
3. Саган О. В. Трансформація функцій учителя початкових класів в умовах змішаного та дистанційного навчання. *Початкова школа*. 2021. № 7. С. 15–20.
4. Коваленко Є. К. Особливості організації освітнього процесу учнів молодшого шкільного віку в умовах дистанційного навчання. *Молодий вчений*. 2022. № 1 (101). С. 98–102.

РИТОРИЧНИЙ І КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Покотило Альона Михайлівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти Національного університету
«Острозька академія»

Науковий керівник: **Карповець
Христина Миколаївна**, кандидатка
педагогічних наук, старша викладачка
кафедри педагогіки та методики початкового
навчання Національного університету
«Острозька академія»

Ключові слова: компетентнісний підхід, риторичний підхід, українська мова, початкова освіта, усне мовлення.

У Концепції Нової української школи зазначено, що мета сучасної освіти полягає у формуванні «компетентної особистості, здатної критично мислити,

спілкуватися, працювати в команді, формулювати власну думку й відповідально приймати рішення» [3, с.12]. Це визначає пріоритет у розвитку комунікативної компетентності, адже саме вона забезпечує успішну взаємодію учнів у соціальному середовищі. Важливим є положення Концепції, у якому наголошено, що школа має виховувати учня, який «вміє висловлювати власну позицію, чути інших та будувати ефективну комунікацію» [3, с.4]. Риторична компетентність об'єднує мовну грамотність, культуру ведення діалогу, етичні й емоційно-комунікативні навички, а також уміння адаптувати мовлення до ситуації спілкування. Саме тому її формують у контексті вироблення мовленнєвої, комунікативної, соціальної, громадянської та емоційно-ціннісної компетентностей. Риторичні уміння є необхідним елементом у реалізації компетентнісного навчання. Відповідно, кооперація компетентнісного та риторичного підходів є вкрай важливою у процесі формування мовленнєвої, комунікативної, соціальної, громадянської та емоційно-ціннісної компетентностей.

Розгляд наукових підходів до визначення риторичної компетентності показує її багатовимірність:

- *лінгвістичний підхід* акцентує на правильності, логічності та стилістичній доречності висловлювання;
- *комунікативно-психологічний* підкреслює важливість етичного спілкування, емпатії, емоційної чутливості;
- *педагогічний* трактує риторіку як уміння впливати словом і будувати довірливе освітнє середовище;
- *інтегративний (soft skills)* поєднує мовленнєві, аргументативні, презентаційні та творчі вміння [2, с. 123].

Компетентнісний підхід визначає стратегічний напрям розвитку мовленнєвих умінь та навичок, згідно з яким учень має не лише знати мовні норми та правила, а й уміти правильно застосовувати їх у реальних ситуаціях соціальної взаємодії. Риторичний підхід чітко описує механізми такого навчання – через систематичне моделювання комунікативних ситуацій,

створення відповідних умов для діалогу, дискусії, аргументації чи рольової взаємодії. Риторика постає як практичний інструмент реалізації компетентнісного підходу, вона охоплює уміння висловлювати власні думки, володіти навичками аргументації та критичного мислення, здатність вести діалог, домовлятися й уникати конфліктів. Риторичний підхід сприяє розвитку мовленнєвої етики, емпатії та культури взаємодії, а також формує готовність до публічних виступів. Ефективними методичними засобами розвитку риторичних умінь є інтерактивні технології («Мікрофон», «Акваріум», робота в парах і групах, рольові ігри, проблемно-мовленнєві ситуації), які стимулюють мовленнєву активність, критичне мислення та комунікацію між однолітками. Вони дають змогу учневі відчувати себе учасником реального спілкування, навчитися домовлятися, аргументувати й презентувати думки, дотримуючись соціальних норм взаємодії.

Важливим компонентом розвитку комунікативної компетентності в межах риторичного підходу є впровадження арттерапевтичних практик у процес формування мовленнєвих навичок (казкотерапії, драматерапії, малювання, пантоміми, колажування). Арттерапія допомагає у підтримці внутрішньої мотивації дитини до мовлення, сприяє розвитку інтонаційної гнучкості та образного мислення, що вдосконалює риторичні вміння.

Інноваційні технології (відеосторителінг, дитячий подкастинг, мультимедійні вправи, цифрові портфоліо, онлайн-діалоги) розширюють можливості для тренування комунікативних навичок у форматах, близьких до сучасної медіакультури. Вони допомагають формувати медіаграмотність, мовленнєву впевненість, уміння адаптувати мовлення до контексту цифрового середовища. М. Баліка підкреслює, що накопичений в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить: інтерактивні методи значно активізують і покращують навчальний процес, сприяючи глибшому засвоєнню знань, розвитку аналітичного й творчого мислення, умінню аргументувати власну позицію, працювати в групі та знаходити конструктивні рішення. [1, с. 356]

Отже, поєднання компетентнісного й риторичного підходів у навчанні

української мови в початковій школі забезпечує формування в учнів цілісного комплексу мовленнєвих, соціальних та емоційно-комунікативних умінь. Це повністю відповідає стратегічним орієнтирам Нової української школи – розвитку гармонійної, компетентної, соціально активної особистості, здатної до усного самовираження та конструктивної комунікації.

Список використаних джерел

1. Баліка М. В. Методичні аспекти використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (73). С. 355–358. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-76> (дата звернення: 07.11.2025).
2. Гудима Н. Риторична компетентність в умовах Нової української школи: нові вимоги до вчителя. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. Вип. 38. С. 120–132. URL: <https://surl.lu/teniwh> (дата звернення: 06.11.2025).
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. Київ: МОН України, 2016. 40 с. URL: <https://surl.li/uziqfp> (дата звернення: 06.11.2025).

ПРОБЛЕМНИЙ ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Редька Катерина Володимирівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** початкова школа, освітній процес, молодші школярі, учні початкових класів, проблемне навчання, проблемний виклад, урок, інтегрований курс «Я досліджую світ».*

Одним із ефективних шляхів активізації пізнавальної діяльності молодших школярів є проблемний виклад навчального матеріалу. Він сприяє розвитку мислення, творчості, самостійності учнів, формуванню стійкого пізнавального інтересу та ключових компетентностей, що відповідає вимогам Нової української школи. Проблемний виклад полягає у створенні педагогом проблемної ситуації, у якій учні стикаються з пізнавальним утрудненням і прагнуть самостійно знайти шлях до розв'язання. Учитель при цьому не повідомляє готових знань, а спрямовує дітей до їх відкриття через запитання, припущення, спостереження, дослідницькі дії [3].

У курсі «Я досліджую світ» проблемний виклад особливо ефективний, оскільки його зміст побудовано на реальних життєвих ситуаціях і природних явищах. Наприклад, замість пояснення теми «Повітря необхідне для життя» вчитель може запитати: «Чому без води людина може прожити кілька днів, а без повітря – лише кілька хвилин?» Таке запитання викликає інтерес, спонукає

здобувачів початкової освіти до роздумів і формує потребу знайти відповідь через експеримент або обговорення [2].

Основні етапи проблемного викладу матеріалу:

- 1) створення проблемної ситуації – учитель формулює питання, суперечність або завдання, що виходить за межі наявних знань дітей;
- 2) аналіз і формулювання проблеми – учні разом з учителем визначають, що саме треба з'ясувати;
- 3) висування гіпотез і пошук шляхів розв'язання – діти висловлюють припущення, спостерігають, порівнюють, експериментують;
- 4) формулювання висновку і закріплення нового знання – учні самі «роблять відкриття», що посилює мотивацію до навчання [4].

Проблемний виклад матеріалу має значний потенціал для інтеграції знань з різних освітніх галузей. Наприклад, під час вивчення теми «Чому потрібно берегти воду?» поєднуються природничі, громадянські та здоров'язбережувальні аспекти: властивості води, екологічні наслідки забруднення, культура споживання. Застосування проблемного підходу допомагає розвивати критичне мислення, допитливість, уміння аргументувати, працювати в групі. Учень стає активним учасником освітнього процесу, дослідником, який самостійно відкриває знання, а не пасивним слухачем [1].

Отже, проблемний виклад матеріалу на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є дієвим засобом розвитку пізнавальної активності молодших школярів. Він формує вміння мислити, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, а також виховує інтерес до пізнання світу, що відповідає основним засадам компетентнісного навчання в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Грицишина Т. І. Інтегроване навчання в початковій школі: теоретичні основи та практична реалізація. *Наукові записки Вінницького державного*

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2022. № 65. С. 112–119.

3. Коваленко Л. А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2020. № 2. С. 134–139.*

4. Лозова О. М. Дидактичні умови ефективного використання проблемного навчання в початковій школі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія. 2023. № 3. С. 88–94.*

5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЕФЕКТИВНА ФОРМА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сай Марія Ігорівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Мозуль Ірина Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *початкова школа, навчання, освітній процес, молодші школярі, учні початкових класів, розвиток, пізнавальна активність, мотивація, ігрові технології, гра.*

Сучасна початкова школа функціонує в умовах реформи Нової української школи, де ключовим завданням є формування в учнів активної позиції в навчанні, розвиток їхніх пізнавальних інтересів і самостійності. Одним із

найефективніших шляхів реалізації цього завдання виступає використання ігрових технологій. Гра є природним для дитини видом діяльності, через який вона пізнає навколишній світ, виявляє ініціативу, формує досвід співпраці, спілкування й творчості [4].

Ігрові технології у педагогіці розглядаються як система прийомів, методів і засобів організації навчальної діяльності на основі гри. Вони передбачають створення навчальних ситуацій, у яких учень активно залучений до пізнавального процесу через ігрову взаємодію. Гра у навчанні є особливою формою діяльності, що поєднує емоційне переживання з інтелектуальними зусиллями. Ігрова діяльність стимулює увагу, мислення, уяву, пам'ять, допомагає засвоювати складний навчальний матеріал у доступній і захопливій формі. Учні навчаються планувати свої дії, рішення, аналізувати результати [2].

На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» гра може виконувати роль як мотиваційного етапу (вступна гра, загадка, квест-завдання), так і способу закріплення матеріалу (дидактична гра, змагання, рольова ситуація).

До найпоширеніших видів ігрової діяльності у початковій школі належать:

- дидактичні ігри (ігри-загадки, «Вірю – Не вірю», «Ланцюжок понять»);
- рольові ігри («Мандрівники в природі», «Юні дослідники»);
- сюжетно-рольові ігри (інсценування життєвих ситуацій, екологічних казок);
- ігри-змагання та квести («Подорож планетою Знань», «Екологічний марафон»);
- дидактичні настільні та рухливі ігри («Що? Де? Коли?», «Впіймай правильну відповідь»).

Використання таких форм дозволяє урізноманітнити освітній процес, зробити його динамічним і наближеним до природних потреб дитини у грі та спілкуванні.

Педагогічні умови ефективного застосування ігрових технологій:

- чітке визначення дидактичної мети гри;
- добір ігрових завдань відповідно до вікових особливостей учнів;

- забезпечення атмосфери емоційного комфорту, співпраці й взаємопідтримки;
- поєднання ігрових моментів із самостійною діяльністю дітей;
- рефлексія після гри, що передбачає обговорення результатів, висновки, самооцінку [6].

Ігрові технології є ефективним засобом розвитку пізнавальної активності молодших школярів, оскільки вони створюють умови для активної участі дитини у навчальному процесі, стимулюють інтерес до пізнання, забезпечують позитивний емоційний фон і сприяють формуванню ключових компетентностей.

Використання гри на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє поєднати навчання з дослідженням, творчістю, емоційним переживанням, що робить процес засвоєння знань більш усвідомленим і результативним.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: монографія. Київ: КМПУ, 2003. 272 с.
3. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник / за ред. А.С. Нісімчук. Київ: Вид. центр «Просвіта», 2000. 368 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 06.11.2025).
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Свірнюк Катерина Олегівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Бірюк Людмила
Яківна**, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології
початкової освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, початкова школа,
розвиток мовлення, педагогічні умови, освітній процес.

Результати проведеного дослідження підтверджують, що системне та цілеспрямоване використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є дієвим чинником підвищення рівня мовленнєвого розвитку учнів початкової школи. Проте ефективність цього процесу значною мірою залежить від дотримання певних педагогічних умов, які спираються на сучасні науково-методичні підходи та практичні напрацювання.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема використання ІКТ у початковій освіті перебуває в центрі уваги багатьох дослідників. Зокрема, питання цифрової трансформації освіти, дидактичних можливостей мультимедійних засобів та гейміфікації в навчанні активно розробляли О. Гайова, Л. Шевченко, Н. Морзе, О. Спіріна, а також інші вітчизняні та зарубіжні науковці [1].

У процесі реалізації практичного компонента дослідження нами було укладено пам'ятку для вчителів щодо ефективного використання ІКТ на уроках української мови. Вона містить такі ключові педагогічні рекомендації [2]:

- використання ІКТ має бути не епізодичним, а органічно інтегрованим у структуру уроку. Наприклад, презентації – на етапі пояснення нового матеріалу, інтерактивні вправи – для закріплення, онлайн-ресурси – для розвитку творчих здібностей;

- електронні ресурси повинні доповнювати, а не замінювати класичні форми навчання. Оптимальним є комбінування: 10–15 хвилин цифрової активності чергується з усним мовленням чи традиційними вправами [3, с. 43];

- урахування вікових особливостей: для учнів молодшого шкільного віку ефективними є засоби, що поєднують звук, зображення і рух, наприклад, анімаційні вправи, ребуси, інтерактивні картки;

- активна діяльність учнів: завдання повинні спонукати дітей до мовленнєвої активності – створення речень, текстів, асоціативних «хмаринок слів» тощо;

- індивідуалізація навчального процесу: цифрові платформи дозволяють варіювати рівень складності вправ відповідно до мовленнєвого розвитку кожного учня, що сприяє диференціації навчання;

- гейміфікація як мотиваційний чинник: використання ігор, мовленнєвих квестів, вікторин сприяє формуванню комунікативної компетентності у формі, що відповідає провідній діяльності дитини – грі;

- розвиток рефлексивних умінь: важливо включати елементи рефлексії після виконання цифрових вправ, обговорюючи з учнями труднощі та досягнення [4, с. 187];

- дотримання гігієнічних норм і безпечного використання ІКТ: тривалість роботи з технікою не повинна перевищувати вікові нормативи; необхідне чергування з фізичними вправами.

Отже, ефективне застосування ІКТ у початковій школі передбачає інтеграцію цифрових інструментів на всіх етапах уроку, забезпечення активності й самостійності учнів, урахування їхніх вікових та індивідуальних особливостей, поєднання традиційних і сучасних підходів до навчання. За умови дотримання цих принципів ІКТ є засобом візуалізації матеріалу і потужним інструментом формування мовленнєвої компетентності молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Кондратюк Т. В. Використання ІКТ на уроках у початковій школі. *Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи*, 2024. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/41333/1/> (дата звернення 25.10.2025)
2. Костюкович О. О. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник. Зарічне, 2021. URL: <https://surl.li/pwzlf1> (дата звернення 25.10.2025)
3. Романова А., Паламар С. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках літературного читання. *Молодий вчений*, № 7 (119), 2023, с. 42-47.
4. Старченко П., Мазурок Т., Рубанська О. Дослідження ефективності застосування сучасних засобів ІКТ для підтримки виконання учнівських проєктів в початковій школі. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*, № 7 (119), 2023, с. 186–194.

ОПАНУВАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ НОРМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Сергєєнко Діана Ігорівна, здобувачка фахової передвищої освіти Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»

Науковий керівник: **Холявко Ірина Вікторівна**, кандидат філологічних наук, доцент, викладач української мови та літератури Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»

***Ключові слова:** компетентнісний підхід, стилістика, стилістична норма, початкова школа.*

Реалії сучасного життя зумовили становлення в освітній практиці компетентнісного підходу. Його засади обґрунтовано в розвідках Н. Бібик, О. Овчарук, О. Пометун та ін. Компетентнісний підхід суттєво відрізняється від знаннєвого, який передував йому. Згідно з принципами компетентнісного підходу знання, що їх здобувають учасники освітнього процесу, мають стати для них засобом для визначення векторів власної діяльності, самореалізації, засобом засвоєння нової інформації. Визначальною стає не наявність

внутрішньої організації знань, а здатність застосовувати компетентності в житті й навчанні.

В аспекті мовної освіти переорієнтування на засади компетентнісного підходу акцентує увагу на її прикладному аспекті, за умов якого теоретичні знання використовуються як практичний засіб розв'язання проблем. У сучасній українській лінгводидактиці питання методики стилістики розробляють І. Кучеренко, А. Нікітіна, М. Пентилюк, А. Попович, Н. Янко та ін. Робота зі стилістики й культури мовлення є тим підґрунтям, на якому формується комунікативна компетентність здобувачів освіти. Учені-методисти стверджують, що потрібно поетапно формувати стилістичні вміння учнів, починаючи з початкових класів.

Проаналізувавши навчальні програми з української мови для 1–4 класів [1; 2], можемо констатувати, що робота зі стилістики полягає в розвитку мовлення молодших школярів на функціонально-стилістичній основі. Програми орієнтують молодших школярів на засвоєння елементарних відомостей про текст, його ознаки, будову, стилі й типи, що закладає підґрунтя для вироблення вмінь сприймати, відтворювати й продукувати елементарні стилістично диференційовані висловлювання в усній і письмовій формах.

У 1-му класі зміст навчання передбачає такі види діяльності, як аналіз та інтерпретація почутого, практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування, створення усних монологічних висловлень, створення власних письмових висловлень, дослідження тексту [1].

На другому році навчання робота зі стилістики і культури мовлення зорієнтована на створення усних і письмових висловлень; на сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів; перевірку й редагування текстів [1].

У 3-му класі розвиток мовлення молодших школярів спрямований на те, щоб створювати усні монологічні висловлення (розповідь, опис, міркування, есе); використовувати виражальні засоби мови; знаходити й виправляти у власному тексті помилки, зокрема й стилістичні; письмово переказувати текст розповідного змісту [2].

У 4-му класі відповідно до вимог програми школярі повинні набути таких умінь зі стилістики та культури мовлення: дотримуватися орфоепічних вимог у власному мовленні; використовувати у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми тощо для досягнення мети спілкування; уживати іменники у власному мовленні в правильних граматичних формах; уживати прикметники у власному мовленні як засіб виразності; використовувати займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті; добирати дієслова, що найбільше відповідають мовленнєвій ситуації; використовувати різні за структурою і метою висловлювання речення для вираження власних думок і почуттів; будувати розповіді, описи, міркування, есе; розрізняти і будувати тексти художнього і науково-популярного стилів [2].

Отже, сучасна мовна освіта в початковій школі є практично спрямованою й орієнтованою на різнобічний розвиток мовлення молодших школярів. Важливе місце в ній належить роботі зі стилістики й культури мовлення. У початкових класах ця робота має на меті сформувати в учнів уміння «комунікативно виправдано, стилістично доцільно користуватися засобами мови в усіх доступних для них видах і сферах мовленнєвої діяльності» [3, с. 7].

Список використаних джерел

1. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1–2 клас. URL: <https://surl.lu/ocyowg> (дата звернення 06.11.2025).
2. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 клас. URL: <https://surl.lu/fbfbld> (дата звернення 06.11.2025).
3. Янко Н. Формування стилістичних умінь учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів. *Українська мова та література в школі*. 2014. № 4. С. 7–12.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Сердюк Валерія Олексіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: інтеграційний підхід, арттерапевтичні методи, кольоротерапія, символотерапія, музикотерапія, емоційна рефлексія, цифрові інструменти, 3D-моделювання, онлайн-дошки, технологічна освіта.

Сучасна початкова школа потребує оновлення змісту та форм організації технологічної освіти. На перший план виходить завдання не лише сформувати практичні вміння учнів, а і створити емоційно комфортне освітнє середовище, у якому реалізуються індивідуальні потреби, творчий потенціал та соціально-емоційні навички [1; 2]. Саме тому доцільним є впровадження інтеграційного підходу, що об'єднує арттерапевтичні методи і цифрові інструменти у змісті та технологіях викладання [3; 4].

Арттерапевтичні методи є ефективним засобом емоційного самовираження дитини, гармонізації внутрішнього стану та розвитку креативності [3]. В умовах інтеграції в освітній процес технологічної галузі вони грають важливу роль у збереженні психологічного комфорту, стимулювання інтересу до навчання і формування особистісно значущого досвіду [2; 3].

Основні напрями використання [1; 2; 3]:

1. Кольоротерапія у творчій діяльності. Мета – розвиток емоційної обізнаності, естетичного сприйняття, зниження тривожності. Підходи: палітра настрою – підбір кольорів відповідно до емоцій; кольорові асоціації – обговорення «кольору настрою»; тематичний вибір палітри – відповідно до змісту роботи.

2. Казкотерапія та символотерапія. Мета – розвиток емоційного інтелекту, уяви, самопізнання. Підходи: створення казкових сюжетів перед творчим завданням; передавання емоцій через персонаж («радісний зайчик», «сумна хмаринка»); використання символіки кольору, форми, фактури.

3. Музикотерапія. Використання спокійної інструментальної музики або звуків природи як фону для роботи сприяє концентрації, гармонізації внутрішнього стану, зниженню тривожності.

4. Релаксаційні вправи та емоційні розминки: пальчикова гімнастика з казковим сюжетом; вправа «Емоційна палітра» – вибір кольору чи символу, що відображає настрій.

Рекомендації для вчителя:

– використовуйте неоцінювальні підходи: важливо не «правильно» виконати завдання, а передати свій внутрішній світ;

– проводьте короткі емоційні рефлексії наприкінці заняття (за допомогою малюнків, «емоційних сніжинок», смайликів);

– створюйте доброзичливу атмосферу прийняття: кожен учнівський виріб – унікальний та цінний;

– враховуйте індивідуальні особливості: не всі діти одразу готові до емоційного самовираження, але поступове залучення допомагає розкритися;

- починайте кожен творчий урок із короткої емоційної розминки;
- підбирайте фонову музику відповідно до цілей і теми заняття;
- Давайте дітям право вибору: «Хочеш працювати з музикою чи без?», «Який звук тебе надихає?»;
- поєднуйте арт-техніки: наприклад, кольоротерапію + музикотерапію + символотерапію в одній діяльності (створення листівки з улюбленою музикою на фоні та обраною палітрою настрою).

Цифрові технології відкривають нові можливості для організації візуально-орієнтованого, інклюзивного та мотивувального навчання, особливо у творчій діяльності, характерній урокам технологій [4; 5]. Інтеграція таких засобів, як інтерактивні презентації, цифрові галереї та платформи з 3D-моделями, дає змогу поєднати елементи візуального мистецтва, дизайну та пізнавального моделювання [5].

1. Інтерактивні презентації та галереї (Google Slides, Canva, Genially). Використовуються для демонстрації виробів, створення каталогів натхнення, спільної рефлексії через фото робіт.

2. 3D-моделі (Mozaik3D). Дають можливість розглядати об'єкти у просторі, що сприяє розвитку просторового мислення та інженерних навичок.

3. Відеопрезентації й скрайбінг (PowToon, Animoto, Canva Video).

– покрокові інструкції до робіт;

– короткі тематичні історії;

– створення учнями власних відео як творчого підсумку.

4. Цифрові колажі й аплікації (Pixlr, FotoJet, Canva). Допомагають планувати дизайн, підбирати кольори й елементи перед виготовленням виробу.

5. Онлайн-дошки для співпраці (Padlet, Jamboard). Використовуються для колективного створення «емоційних мап», обміну зображеннями, рефлексії.

Рекомендації з організації інтегрованого підходу:

1. Поєднуйте цифрові та практичні види діяльності.

2. Давайте учням свободу творчості без обмежень шаблонами.

3. Упроваджуйте цифрові інструменти поступово – від простих до складних.

4. Проводьте емоційну рефлексію після завдань («Який колір сьогодні у твого настрою?»).

Отже, інтеграція арттерапевтичних методик і цифрових технологій у процес навчання технологічної освітньої галузі є ефективним засобом формування в молодших школярів творчих, соціально-емоційних та практичних компетентностей. Запропоновані методичні підходи сприяють не лише засвоєнню програмового матеріалу, а й гармонійному розвитку особистості здобувача початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. *Виховання особистості: підручник для вищих навчальних закладів*. Київ: Либідь, 2003. 424 с.

2. Кононко О. Л. *Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного і молодшого шкільного віку*. Київ: Шкільний світ, 2010. 96 с.

3. Міщенко О. І. *Арттерапия в освітньому процесі: теорія і практика*. Київ: Освіта України, 2019. 120 с.

4. НУШ: Методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованого навчання в початковій школі. Міністерство освіти і науки України, 2021.

5. Прокопенко І. Ф., Руденко Л. Г. *Цифрові технології в початковій школі: методичний посібник*. Харків: Основа, 2022. 112 с.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Скрипка Олександр Леонідович,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти факультету дошкільної освіти
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: культура поведінки, моральне виховання, художня література, дошкільний вік, педагогіка дитинства, соціально-моральний розвиток.

Сучасна парадигма дошкільної освіти в Україні спрямована на формування соціально компетентної, морально зрілої та особистісно активної дитини. Важливим аспектом цього процесу є виховання культури поведінки, що охоплює моральні норми, правила етикету, навички соціальної взаємодії й здатність регулювати власні емоції та вчинки.

Одним із найефективніших засобів морального впливу на дошкільників дослідники вважають художню літературу, адже саме вона створює емоційно насичене середовище для усвідомлення моральних понять, розвиток емпатії, соціальних почуттів та поведінкових моделей.

Науковці (А. Богуш, Н. Гавриш, Г. Беленька, О. Кононко) наголошують, що літературний текст впливає на емоційно-ціннісну сферу дитини значно сильніше, ніж будь-які словесні інструкції, тому його використання у вихованні культури поведінки є педагогічно доцільним і психолого обґрунтованим [8].

Старший дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком моральної свідомості, здатністю до самооцінки, саморегуляції та розуміння соціально прийнятних норм. Психологи відзначають, що саме у цьому віці виникає внутрішня позиція дитини, формується мотивація до прийнятої поведінки, зростає роль сюжетно-рольової й мовленнєвої діяльності, яка допомагає засвоювати моральні правила.

Культура поведінки дітей дошкільного віку ґрунтується на сформованості в них морально-ціннісних якостей. Тому становлення основ культурної поведінки має здійснюватися через цілеспрямований розвиток у дошкільників свідомого ставлення до власних учинків, уміння відповідати за них, виявляти повагу до інших та засвоювати інші важливі моральні риси. Культура поведінки охоплює такі компоненти: когнітивний (усвідомлення правил, норм, понять добра і зла); емоційний (співпереживання, емпатія, моральні почуття);

поведінковий (уміння регулювати вчинки, діяти відповідно до правил).

Психологи (І. Бех, В. Моляко, О. Киричук) доводять, що без емоційного компонента моральні знання залишаються формальними. Художня література забезпечує потрібний емоційний вплив, оскільки діти засвоюють мораль через образи, переживання, співчуття персонажам.

До проблеми значення художньої літератури у вихованні дітей зверталися у своїх наукових доробках В. Сухомлинський, який стверджував, що через художнє слово дитина «проходить школу серця»; К. Ушинський, який наголошував, що казка – перший моральний учитель дитини; С. Русова, яка трактувала дитячу літературу як «джерело моральних сил людини».

Сучасні науковці (А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Зданевич, О. Савченко) визначають педагогічні можливості художньої літератури як емоційно-моральне підґрунтя для усвідомлення культурних норм, що формує моральні почуття, такі як: доброзичливість, емпатію, відповідальність, а це забезпечує моделювання ситуацій морального вибору. Саме художня література сприяє формуванню мовленнєвої та поведінкової культури та активізує здатність дитини до самооцінки та самоконтролю.

Завдяки казці, оповіданню, легенді дитина не просто запам'ятовує правила поведінки – вона переживає їх, що стає основою стійкої моральної поведінки.

Так психологи й педагоги виділяють кілька психолого-педагогічних механізмів впливу художньої літератури на поведінку дитини, зокрема Ж. Піаже виокремлює ідентифікацію з персонажем, тобто дитина наслідує вчинки, переймає моделі поведінки. Про емоційне співпереживання дитини зазначають І. Бех, О. Запорожець, а саме про моральні почуття, які активізують прагнення діяти гуманно [4]. Л. Коменський, О. Кононко наголошують про моральне узагальнення, тобто дитина здатна узагальнити поведінкові висновки з твору [5]. Аналізуючи вчинки персонажів, дитина оцінює й власну поведінку, тобто відбувається рефлексія поведінки (О. Пометун, Г. Костюк).

Ефективними формами роботи є: читання та обговорення текстів; морально-етичні бесіди; рольові й театралізовані ігри; інсценізації казок;

моделювання проблемних ситуацій; мовленнєві тренінги ввічливої поведінки; літературно-творчі проєкти.

Дослідники (Т. Піроженко, Н. Лисенко, Л. Артемова) доводять, що саме комбінування емоційних, мовленнєвих і діяльнісних методів забезпечує найкращий результат у формуванні культури поведінки [1].

Вихователь виконує функції, як морального взірця, демонструючи культуру мовлення та етикету; медіатора, який допомагає дитині зрозуміти мотиви поведінки героїв; організатора моральних ситуацій, що активізують моральний вибір; керівника емоційного розвитку, який підтримує дитячу чутливість, емпатію.

Як зазначає О. Савченко, моральне виховання стає успішним лише тоді, коли вихователь поєднує літературний матеріал з реальними ситуаціями життя дитини.

Отже, що культура поведінки старших дошкільників є важливим складником їх соціально-громадянської компетентності та формується через поєднання когнітивного, емоційного й поведінкового компонентів. Саме художня література виступає ефективним засобом морального виховання, оскільки забезпечує глибокий емоційний вплив, моделює ситуації вибору та сприяє формуванню адекватних поведінкових моделей. Психолого-педагогічний потенціал літературних творів дозволяє формувати емпатію, моральні почуття, навички ввічливості, правила соціальної взаємодії. Ефективність процесу залежить від педагогічної майстерності вихователя, його здатності організовувати діалог, емоційне обговорення, рефлексію та практичне застосування моральних норм. Систематичне використання художньої літератури сприяє усвідомленню дітьми соціальних норм, формує позитивну самооцінку, культуру мовлення та культуру поведінки.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Моральне виховання дошкільників: навч. посіб. Київ: Радянська школа, 1974. 74 с.

2. Артемова Л. Основи виховання культури поведінки у дошкільників. Київ. Вища школа, 2012. 150 с.
3. Беленька Г.В., Богінч О.Л., Вертугіна В.М. та ін. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 440 с.
4. Бех І. Д. Як формувати особистісну зрілість дошкільника. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. С. 4–5.
5. Гавриш Н. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології. *Дошкільне виховання*. 2011. №2. С. 4–9.
6. Желан А.В. Формування культури поведінки дітей дошкільного віку. *Науковий вісник МДУ*. 2014. №45. С. 20–24.
7. Кононко О. Л. Психологічний комфорт як умова морального становлення особистості. *Дошкільне виховання*. 1996. № 5. С. 4–5.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Струтінська Дар'я Сергіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *інклюзивна освіта, соціально–психологічна адаптація, дитиноцентризм.*

Інклюзивна освіта сьогодні вважається основним компонентом державної освітньої політики України. Для успішної реалізації інклюзії важливим є не тільки впровадження нормативно-правової бази, але й раціональне розуміння внутрішніх психологічних процесів, що супроводжують розвиток дитини в навчальному простоті.

Соціально–психологічна адаптація дітей початкової школи відіграє важливу роль, адже саме вона сприяє формуванню в дитини навичок взаємодії, позитивної самооцінки та соціальної інтегрованості.

У молодшому віці дітям важче дається цей процес, адже вони потрапляють в соціалізацію, де починають спілкуватися з однолітками, учителями, іншими дорослими, визначаючи їхній подальший соціально–психологічний розвиток.

На думку А. М. Грись [1], соціально-психологічна адаптація є багатовимірним процесом пристосування особистості до нових соціальних і освітніх умов, що забезпечує успішне включення дитини в освітнє середовище.

Як зазначає Швед М. у підручнику «Основи інклюзивної освіти» [4], ефективність інклюзивного навчання безпосередньо залежить від здатності педагогів створювати сприятливе психологічне середовище, у якому кожна дитина відчуває себе прийнятою та значущою.

У навчальному просторі інклюзія має два аспекти: дитина повинна вміти пристосуватися до освітнього процесу, шкільного режиму та налагоджувати конструктивні стосунки, взаємодію з однокласниками, незважаючи на те, що в їхній соціалізації можуть бути й діти з особливими освітніми потребами.

Для деяких дітей процес адаптації становить певне соціальне випробування, яке потребує втручання психологічного супроводу.

Для багатьох науковців в наш час, саме адаптація дитини до школи є вкрай важливим аспектом. На думку вчених (Г. Коберник, І. Дичківська, С. Максименко, В. Кремінь) основним принципом, що реалізує всі умови адаптації є домінуювальний принцип Нової української школи дитиноцентризм. «Дитиноцентризм — максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів».

Зосереджу увагу над актуальними в наш час ідеями Нової української школи щодо дитиноцентризму:

1. Це можливість творчої самореалізації в освітньому процесі.
2. Учителі повинні бути зосереджені на досвіді учнів.
3. Залучення особистого досвіду дитини до освітнього процесу.
4. Урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей.
5. Виховання в учнях гуманістичних і демократичних ідей та світогляду,

що необхідні в сучасному суспільстві [2].

Серед ключових чинників, що сприяють ефективній адаптації учнів у шкільному середовищі, можна виокремити створення доброзичливої психологічної атмосфери в колективі, налагодження партнерських взаємин між учителем і дітьми, надання постійної психологічної підтримки, активну взаємодію з родинами учнів та впровадження інтерактивних методів навчання.

Практичні аспекти адаптації в інклюзивному класі. У процесі адаптації важливо забезпечити поетапність і поступовість.

Перший етап – ознайомлювальний, коли діти знайомляться з новими умовами, однолітками, педагогами. На цьому етапі ключове значення має емоційна підтримка та створення атмосфери прийняття.

Другий етап – стабілізаційний, коли дитина починає відчувати себе частиною колективу, проявляє ініціативу в спілкуванні, бере участь у спільній діяльності.

Третій етап – активний, що характеризується повною інтеграцією, розвитком почуття впевненості, відповідальності, здатності до саморегуляції [3].

У цьому процесі педагог відіграє важливу роль. Саме задля допомоги педагога в учнів може сформуватися позитивна мотивація, розвиваються навички взаємодії між однолітками. Асистент учителя забезпечує диференційований підхід, допомагає адаптувати навчальний матеріал, а шкільний психолог проводить психопрофілактичну роботу, спрямовану на зменшення тривожності та формування позитивного ставлення до навчання.

Отже, соціально-психологічна адаптація дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання є багатоаспектним процесом, який потребує узгоджених дій усіх учасників освітнього середовища. Вона базується на принципах прийняття, підтримки, довіри та співпраці. Ефективна адаптація забезпечує не лише комфортне перебування дитини в школі, а й формування стійких позитивних установок на навчання, розвиток соціальної компетентності, емпатії та толерантності.

Список використаних джерел

1. Грись А. М. Соціально-психологічна адаптація : навчальний посібник. Київ : Геопринт, 2020. 180 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za red. N. M. Bibik. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Етапи адаптації дитини до школи (за Г. Чуткіною). Сайт для батьків. URL: <https://surl.li/mnpsqv> (дата звернення: 05.11.2025).
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Київ : Логос, 2019. 320 с.

АРТТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Таран Валерія Віталіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського

Ключові слова: арттерапія, творчий потенціал, психологічна допомога.

У сучасній психології й педагогіці арттерапія є одним актуальним напрямом і методологічним підходом психологічної допомоги, що сприяє формуванню цілісної й гармонійної особистості. Це інструмент розвитку й трансформації свідомих і несвідомих аспектів психіки шляхом використання форм і видів мистецтва. Арттерапія реалізується у різних сферах життя, стимулюючи розкриття креативного потенціалу та здатність до розв'язання психологічних життєвих проблем.

Н. Буркало зазначає, що основними рисами арттерапії є:

- 1) метафоричність – використання метафори як лікувального, навчального і соціалізаційного інструменту;
- 2) тріадичність – здійснення процесу терапії у системі «терапевт – продукт мистецтва – клієнт», що дозволяє клієнту ефективно і емоційно м'яко розв'язати актуальну проблемну ситуацію;
- 3) ресурсність – активізація внутрішнього, креативного ресурсу особистості [2].

Практично кожен член суспільства незалежно від віку, життєвого досвіду, соціального статусу може бути учасником в арттерапевтичних сесій, що не вимагають виражених здібностей до мистецьких видів діяльності. Тобто не обов'язково потрібно вміти малювати, співати чи грати на музичних інструментах, щоб брати участь в арттерапії – достатньо мати базові навички малювання, ліплення дитячого рівня. Також відсутні чіткі протипоказання до участі певних соціальних категорій в арттерапевтичному процесі. Досліджуваний метод є інструментом активізації невербального спілкування, що підвищує його цінність у використанні з людьми, які мають виражені комунікативні бар'єри у спілкуванні. Символічна знакова система є основою мистецтва, що дозволяє людям більш точно виявити власні переживання, по-

новому оцінити життєву ситуацію та швидше знайти шлях розв'язання наявної проблеми. Ю. Бريدніков зазначає, що основною перевагою арттерапії є ефективність у роботі з делікатними і складними особистими питаннями, що можуть дестабілізувати самоповагу особистості й вимагають від клієнта значної довіри й відвертості, оскільки під час сеансу опосередковано формується атмосфера, що стимулює самопізнання, толерантність, концентрацію на власному внутрішньому світі [1].

Продукти образотворчої діяльності є показником настроїв і уявлень людини, що дозволяє реалізувати адекватну оцінку психологічного стану. Арттерапія спрямована на активізацію творчого потенціалу людини, стимулювання позитивних емоцій, допомогу у подоланні байдужості, формує, таким чином, більш активну, усвідомлену життєву позицію. У творчості втілюються емоції, прагнення, страхи, експектації, сумніви, конфлікти, розчарування, вибачення й прощення. Творчі можливості, що відображаються у процесі арттерапії активізують механізми пізнавального, емоційного, соціального розвитку. Переживання миті творення дає ресурси для подолання перешкод і розв'язання зовнішніх і внутрішніх конфліктів.

А. Тимченко виокремлює такі базові цілі арттерапії: 1) розширення індивідуального досвіду; 2) активізація самопізнання; 3) внутрішня інтеграція особистості; 4) гармонізація взаємодії з навколишнім середовищем [3].

Слід пам'ятати, що у процесі арттерапії спонтанна творчість (наприклад, малювання) є проявом активності уяви, а не відображенням художнього таланту. У цьому контексті, важливим феноменом арттерапії є сублімація – вияв інстинктів і потягів несвідомого поля шляхом їх перетворення у продукти мистецтва. Арттерапія – це реалізація образотворчого мистецтва, спрямована на психологічну допомогу, що передбачає взаємодію між автором роботи, продуктом мистецтва і фахівцем. Створення художніх образів трактується як актуальний інструмент міжособистісної комунікації і форма інтелектуальної діяльності клієнта, що дає можливість виразити актуальні переживання у невербальному контексті. Основний психологічно-процедурний аспект

досліджуваного методу – це активізація уяви, що відкриває можливості для самореалізації в продуктах творчості при пізнанні власного «Я». Викликаючи образи уяви, людина закріплює їх у символічній формі як засоби подолання негативного емоційного стану та розв'язання життєвих задач.

Отже, арттерапія – це організація психотерапевтичного процесу з використанням інструментів мистецтва, що сприяє формуванню цілісної та творчої особистості, забезпечує можливості для самоактуалізації та соціалізації людини. Арттерапія активізує креативність, а також механізми саморегуляції та зміцнення. До специфічних рис арттерапевтичного впливу відносять метафоричність, тріадичність та ресурсність.

Список використаних джерел

1. Бриндіков Ю. Л. Арт-терапія у реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2018. № 1. С. 106-110.

Буркало Н. Арт-терапія в сучасній психології. *Психологічний журнал Інституту психології ім. Г.С. Костюка*. 2019. Вип. 5 (9). С. 189 – 204.

2. Тимченко А.П. Арт-терапія як спосіб допомоги дітям при психологічних травмах. *Соціально-психологічні аспекти розвитку суб'єктів освітнього процесу: матеріали II Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (07– 12 грудня 2020 року, м. Суми)*. Суми: НВВ КЗ СОШПО, 2020. Ч. 2. С.175-178.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Терещенко Юрій Миколайович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** комунікативна компетентність, інтерактивне навчання, початкова освіта, НУШ, мовленнєвий розвиток.*

Інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів, оскільки забезпечують активну взаємодію учнів, створюють умови для використання мовлення в природних і навчальних ситуаціях та сприяють розвитку навичок усного і писемного спілкування. У межах сучасних реформ початкової освіти, зокрема реалізації концепції НУШ, зростає потреба у таких методах, які дають можливість будувати освітній процес на основі партнерської взаємодії між учителем і учнем, створювати мовленнєве середовище та стимулювати активне залучення дітей до навчання.

Комунікативна компетентність молодшого школяра визначається як здатність вести діалог, слухати співрозмовника, висловлювати власні думки, розуміти різні комунікативні ситуації, обирати відповідні мовленнєві форми та дотримуватися правил мовленнєвої культури. Науковці Т. Костенко та К. Довгопола, підкреслюють, що формування комунікативної компетентності в молодшому шкільному віці має охоплювати як мовні, так і соціальні уміння, що

забезпечують дитині успішну участь у міжособистісній взаємодії. Доведено, що найбільш ефективним механізмом розвитку цих умінь є інтерактивні форми роботи — діалог, рольова гра, групова взаємодія, моделювання ситуацій [3].

Ефективність інтерактивних методів у початковій школі підтверджують і дослідження українських педагогів. Зокрема, у роботі Н. Коломієць подано наукове обґрунтування дидактичних засад використання інтерактивних методів, підкреслено їхній вплив на розвиток комунікативної активності учнів і формування стійкої навчальної мотивації. Дослідниця зазначає, що інтерактивні методи забезпечують залучення кожного учня до мовленнєвої діяльності, сприяють природному використанню мовних структур і навчають дітей працювати в групі, домовлятися, аргументувати власну позицію [2].

Підхід, який базується на інтерактивності, передбачає активну позицію кожного учасника освітнього процесу. Учні не пасивно сприймають інформацію, а діють, обговорюють, пропонують рішення, висловлюють думки, аналізують різні ситуації. У матеріалах, присвячених формуванню мовленнєвої компетентності молодших школярів, зазначено, що саме активна мовленнєва практика є ключовим чинником розвитку комунікативної компетентності, і забезпечити її вдається найбільше саме через інтерактивні прийоми — дискусію, імітаційні вправи, роботу в парах і групах [1].

У молодшому шкільному віці інтерактивні методи набувають особливого значення через потребу дітей у рухливій, образній, діяльній формі навчання. Психологічні особливості цього віку передбачають високу потребу у взаємодії, ігрових формах, соціальному контакті з однолітками та дорослими. Тому застосування інтерактивних методів дозволяє створити емоційно сприятливе середовище, у якому дитина природно включається у мовленнєву активність і має змогу тренувати висловлення думок у ситуаціях, максимально наближених до реальних.

Застосування інтерактивних методів змінює і роль учителя. Він переходить від позиції домінування до ролі фасилітатора, який організовує комунікацію, допомагає дітям оволодівати мовленнєвими діями, підтримує діалогову

взаємодію та мотивує до висловлення власної позиції. Дослідження з методики мовленнєвого розвитку підтверджують, що саме така модель взаємодії дає можливість створювати продуктивне мовленнєве середовище, у якому учні отримують не лише знання, а й досвід реального мовлення [4].

Наукові матеріали зазначають, що інтерактивні методи потребують системного підходу: вони мають бути продуманими, цілеспрямованими та впровадженими у структуру уроку. Спорадичне використання окремих інтерактивних вправ не дає стійкого ефекту, адже розвиток комунікативної компетентності потребує регулярної практики, підтримки діалогічної взаємодії та створення комфортного мовленнєвого середовища. Динаміка розвитку комунікативних умінь найкраще простежується в умовах системного застосування інтерактивних технологій — рольових ігор, дискусійних вправ, роботи в групах, навчальних ситуацій [2].

Отже, інтерактивні методи навчання виступають дієвим сучасним інструментом розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Вони забезпечують активну участь кожної дитини у мовленнєвій діяльності, формують навички діалогу, публічного висловлення власних думок, уміння працювати в команді та сприймати позицію інших. Інтерактивні методи дають змогу вчителю створювати партнерську модель навчання, зосереджену на розвитку особистості та забезпеченні комунікативної діяльності учня. Саме тому їх застосування є одним із ключових напрямів удосконалення сучасної початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Акопян А.А. Інтерактивні засоби навчання для формування комунікативної компетентності у говорінні англійською учнів початкової школи. 2021. URL: <https://surl.li/gfswaj> (дата звернення 30.10.2025).

2. Коломієць Н. А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів: автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.09 теорія навчання. Київ. 2009. 21 с.

3. Костенко Т. М. Нова українська школа: формування у молодших школярів навичок конструктивного спілкування: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 176 с.

4. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ, 2020. 88 с.

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ НА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ткачов Олег Іванович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** цифрові платформи, критичне мислення, молодші школярі, медіаграмотність, інтерактивне навчання.*

Сучасна початкова освіта активно інтегрує цифрові освітні платформи, що створює нове навчальне середовище та сприяє розвитку критичного мислення молодших школярів. Учені відзначають: «Критичне мислення молодших школярів формується через цілеспрямовану роботу з проблемними завданнями та інтерактивними технологіями» [3]. Цифрові інструменти дозволяють учням активно взаємодіяти з інформацією, самостійно оцінювати її достовірність та формувати власну позицію. Саме така робота підвищує не лише аналітичні навички, а й мотивацію до навчання.

Особливе значення має створення педагогічних умов, що стимулюють розвиток самостійності та уміння аргументувати власну думку. «Педагогічні умови розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти включають організацію дослідницької діяльності та роботу з відкритими питаннями» [4]. Використання цифрових платформ у поєднанні з цими методами дозволяє створити динамічну та інтерактивну навчальну атмосферу.

Значну роль у розвитку критичного мислення відіграє технологія RWCT. «Технологія RWCT дозволяє учням усвідомлювати процес мислення, критично оцінювати інформацію та формувати власну позицію» [1]. Упровадження цієї технології передбачає роботу з текстами, групові дискусії, інтерактивні вправи та рефлексію. Учні навчаються порівнювати інформацію, аналізувати альтернативні точки зору та обґрунтовувати власні рішення. Цей підхід особливо ефективний у поєднанні з цифровими платформами, які надають різноманітні сценарії для розвитку аналітичних навичок.

Не менш важливою є медіаграмотність у цифровому середовищі, адже сучасні учні стикаються з величезним потоком інформації з різних джерел. «Медіаграмотність у початковій школі сприяє розвитку навичок критичного мислення та обережного ставлення до джерел інформації» [2]. Завдання вчителя – навчити учнів не лише знаходити інформацію, але й оцінювати її достовірність, порівнювати дані та робити власні висновки. Цифрові платформи, вебквести, інтерактивні модулі дозволяють виконувати ці завдання в цікавій та доступній формі.

Окрім того, важливо враховувати психологічні особливості молодших школярів. Діти цього віку ще формують навички самоконтролю та планування, тому інтерактивні та мультимедійні інструменти повинні супроводжуватися педагогічним поясненням та підтримкою. «Системне поєднання інтерактивних методів з наставництвом учителя забезпечує оптимальні умови для розвитку критичного мислення» [3]. Використання цифрових платформ у комплексі з наставництвом допомагає уникнути поверхневого виконання завдань та формує відповідальне ставлення до результату.

Варто зосередитися на груповій праці та обговореннях. Платформи, де можна обговорювати результати в малих групах або в класі, допомагають розвивати вміння аргументувати та висловлювати власні думки. «Організація дискусій та спільних обговорень на цифрових платформах сприяє розвитку навичок критичного мислення та колективного аналізу інформації» [4]. Участь у таких заняттях допомагає учням вчитися слухати інших, порівнювати погляди та формувати власну позицію на основі аналізу.

Отже, цифрові освітні платформи можуть бути корисним інструментом для розвитку критичного мислення в учнів молодших класів, якщо їх правильно використовувати в навчальному процесі. Вони створюють можливості для активного навчання, самостійного опрацювання інформації, а також для розвитку навичок аналізу, оцінювання даних і представлення аргументів. Застосування інтерактивних методів і технологій розвитку критичного мислення допомагає сформувати стійкі навички критичного мислення, які є важливою частиною сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Ліоненко М. Технологія RWCT: осмислення і впровадження. *Молодь і ринок*. 2023. № 8. С. 144-148. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2023_8_31 (дата звернення: 04.11.2025).

2. Попов М. Сучасні підходи до розвитку медіаграмотності в освітньому процесі. *Освітньо-науковий простір = Educational Scientific Space : науковий журнал* / Міністерство освіти і науки України, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; [гол. ред. Матвієнко О. В.]. Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. Вип. 7 (2-2024). Том 1. С. 131-139. URL: <https://surl.lt/erqkrb> (дата звернення: 03.11.2025).

3. Шквир О. Критичне мислення молодших школярів: сутність і особливості. *Молодь і ринок*. 2019. № 4. С. 27-32. URL: <https://surl.li/kwdiwz> (дата звернення: 04.11.2025).

4. Шквир О., Юнчик А. Педагогічні умови розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти. *Молодь і ринок*. 2023. № 5 (213) травень. С. 44-49. URL: <https://surl.li/aeapke> (дата звернення: 02.11.2025).

СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Толкачов Дмитро Вікторович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *штучний інтелект, освітній процес, початкова школа, дидактичний потенціал, персоналізація, автоматизація, інклюзивна освіта, машинне навчання, глибоке навчання.*

Стрімке поширення технологій штучного інтелекту (ШІ) з 2022 року ініціювало глобальну дискусію щодо їхнього місця в освіті. Попри масове знайомство з можливостями нейромереж, їх практичне впровадження в початковій школі залишається на початковому етапі, що зумовлено як упередженим ставленням, так і невизначеністю щодо реальних педагогічних переваг. Для подолання цих бар'єрів та формування науково обґрунтованих умов інтеграції ШІ, необхідно спершу проаналізувати теоретичні основи: понятійний апарат, класифікацію та дидактичні можливості технології в контексті початкової освіти.

У науковому дискурсі відсутнє єдине визначення ШІ, оскільки галузь стрімко еволюціонує. Узагальнюючи наявні підходи [1], штучний інтелект можна визначити як міждисциплінарну галузь або здатність цифрових систем, що поєднує комп'ютерні науки, математику та нейронауку з метою імітації чи виконання когнітивних завдань, які традиційно вважалися прерогативою людського інтелекту (наприклад, навчання, розпізнавання мови, прийняття рішень). Для глибокого розуміння дидактичного потенціалу ШІ, одного загального визначення недостатньо. Ключове значення має класифікація, яка поділяє системи ШІ за їхніми функціональними можливостями.

По-перше, це слабкий (вузький) ШІ – системи, розроблені та навчені для виконання одного конкретного завдання; фактично, усі дієві на сьогодні технології ШІ належать до цієї категорії.

По-друге, це сильний (загальний) ШІ – теоретична концепція гіпотетичної системи, інтелектуальні здібності якої еквівалентні людським. Технологічною основою сучасного (слабкого) ШІ є машинне навчання (МН) та глибоке навчання (ГН). Важливо розуміти їхню ієрархію: ШІ – це загальна галузь; МН – це її підрозділ, що надає системам здатність навчатися на даних без явного програмування; ГН – це спеціалізований метод МН, що базується на багатшарових штучних нейронних мережах, здатних вирішувати складні задачі [4]. Саме технології ГН є основою для найбільш інноваційних освітніх інструментів.

Аналіз досліджень та реальних дієвих інструментів дозволяє виділити три ключові напрями дидактичного потенціалу ШІ в освітньому процесі. Перший – це персоналізація та індивідуалізація навчання. Це одна з найбільш значущих переваг ШІ. Адаптивні освітні системи здатні аналізувати відповіді учнів у реальному часі, відстежуючи темп роботи та стиль навчання [2]. На основі цього аналізу ШІ формує персоналізовані навчальні маршрути (індивідуальні освітні траєкторії), добираючи завдання відповідного рівня складності. Прикладами реалізації є інтелектуальні тьютори та адаптивні платформи, як-от Duolingo або застосунок «Мрія».

Другий напрям – автоматизація роботи педагога та зворотний зв'язок. ШІ виступає як асистент, що звільняє час вчителя для творчої та стратегічної роботи [5]. Це досягається через автоматизацію рутинних завдань, зокрема оцінювання. Цей потенціал реалізується на кількох рівнях: від базової автоматизації у Google Forms та Microsoft Forms, що миттєво перевіряють тести, до більш складних платформ. Так, Kahoot! та Socrative використовують ШІ для гейміфікації та аналізу типових помилок, а інструменти на кшталт Grammarly демонструють потенціал ШІ в аналізі письмових робіт, надаючи деталізовані пояснення щодо граматики та стилю, що розвиває мовно-літературну компетентність [3].

Третій напрям – забезпечення інклюзивного освітнього середовища. ШІ пропонує потужні асистивні технології для учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Для учнів з дислексією інструменти на кшталт Microsoft Immersive Reader пропонують функції перетворення тексту на мову та візуальної адаптації. Для учнів з дисграфією технології Speech-to-Text (наприклад, у Google Docs) дають можливість «роз'єднати» когнітивний процес формулювання думки від механічного процесу письма.

Проведений аналіз демонструє, що штучний інтелект є складним, міждисциплінарним поняттям, технологічною основою якого є машинне та глибоке навчання. Для початкової школи ШІ несе значний дидактичний потенціал, що реалізується у трьох ключових напрямках: безпрецедентна персоналізація навчання, потужна автоматизація рутинних завдань педагога та забезпечення інклюзії. Отже, ШІ слід розглядати не як загрозу чи заміну вчителя, а як багатогранний дидактичний інструмент, здатний модернізувати освітній процес та підвищити його ефективність.

Список використаних джерел

1. Brown, A. I. The Impact of Artificial Intelligence on Language Learning. *International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching*, 9(2), 2019. P. 1-15.

2. Eric Klein. How Artificial Intelligence is Transforming Higher Education. 2025. URL: <https://surl.li/snhedh> (дата звернення 24.09.2025).

3. Li, Y. "The Impact of Artificial Intelligence on the Education System: A Review of Current Trends." Journal of Educational Technology Development and Exchange, vol. 13, no. 1, 2020, pp. 1–10.

4. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 2020. URL: <https://surl.li/bkjtws> (дата звернення 24.09.2025)

5. Terepyshchy S. Mediahramotnist v epokhu shtuchnoho intelektu: intehratsiia instrumentiv i metodiv shtuchnoho intelektu v suchasni pedahohichni pidkhody [Terepyshchy S. Media literacy in the era of artificial intelligence: integration of artificial intelligence tools and methods into modern pedagogical approaches]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of the humanities. 2023. №60 (4). С.195–202. doi.org/10.24919/2308-4863/60-4-31.

ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ

Федоренко Андрій Андрійович,
здобувач третього рівня (освітньо-наукового)
вищої освіти Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Пінчук Ірина
Олександрівна**, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри педагогіки і
психології початкової освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: *наскрізні вміння, молодші школярі, позашкільна освіта, воєнний стан, дистанційне навчання.*

Сучасна система освіти України функціонує в умовах надзвичайних викликів, спричинених воєнним станом, соціальною нестабільністю та

переходом на змішані чи дистанційні форми навчання [1]. Особливої актуальності набуває розвиток у молодших школярів так званих наскрізних умінь – умінь критично мислити, ефективно спілкуватися, працювати в команді, бути гнучкими до змін та психологічно стійкими [2]. Ці якості стають запорукою адаптації молодших школярів до нових умов життя, навчання і соціальної взаємодії.

Позашкільна освіта як гнучка система освіти має позитивний потенціал для збереження безперервності освітнього процесу, виховання емоційної рівноваги та соціальної активності учнів навіть у періоди кризових ситуацій.

Поняття «наскрізні вміння» охоплює широкий спектр універсальних навичок, що забезпечують успішну діяльність людини незалежно від професії чи предметної сфери [3]. До них належать: критичне мислення, креативність, комунікація, співпраця, емоційний інтелект, саморегуляція, здатність до прийняття рішень та лідерство [4].

Науковці підкреслюють, що формування soft skills у молодшому шкільному віці має особливе значення, адже цей період характеризується активним розвитком емоційно-вольової сфери, соціальної перцепції та навичок спільної діяльності [5]. Саме в цей час закладаються основи для формування життєвих компетентностей, необхідних у подальшому навчанні та соціальній адаптації.

Позашкільна освіта в Україні має значний потенціал у розвитку наскрізних умінь, адже її головна мета у створенні умов для самореалізації, розвитку творчих здібностей і соціальної активності дітей [6]. В умовах воєнного стану діяльність таких закладів не лише не втратила своєї актуальності, а й стала важливим фактором психологічної підтримки здобувачів початкової освіти.

Керівники гуртків позашкільних закладів використовують інтерактивні методи, проєктну діяльність, онлайн-квести, віртуальні гуртки, що сприяють розвитку креативності, комунікативних навичок, критичного мислення, а також відповідальності за спільний результат. Наприклад, участь дітей у дистанційних

екологічних або мистецьких конкурсах допомагає формувати командну взаємодію та цифрову компетентність.

В умовах воєнного стану багато педагогів зіштовхнулися з низкою проблем: обмежений доступ до інтернет-ресурсів, емоційна напруженість, відсутність стабільного зв'язку, перебої з електроенергією, застаріле обладнання і повітряні тривоги. Проте саме в цих умовах розвиток soft skills стає особливо важливим.

На основі проведеного дослідження можемо зазначити, що до ефективних педагогічних умов формування наскрізних умінь належать:

- створення безпечного психологічного середовища, де учень відчуває підтримку та довіру;
- інтерактивна взаємодія через цифрові платформи (Zoom, Google Classroom, Canva, Padlet тощо);
- застосування ігрових технологій та проектної діяльності, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту та співпраці;
- підтримка соціально значущих ініціатив учнів початкових класів – участь у волонтерських, патріотичних, екологічних проєктах [7].

Педагог позашкільного навчального закладу в умовах воєнного стану виконує роль не лише наставника, а й психолога, координатора, фасилітатора комунікації. Його завдання – підтримувати емоційний стан дітей, створювати атмосферу взаємоповаги, формувати позитивне мислення та стійкість до стресу [8].

Під час дистанційних занять ефективними є методи рефлексії. Наприклад, «Мій день у п'яти словах», «Коло друзів», групові творчі онлайн-завдання, відеопроекти та міжгурткова взаємодія дітей. Усе це формує у гуртківців впевненість у власних силах, почуття відповідальності й навички конструктивного спілкування.

Формування наскрізних умінь у молодших школярів у позашкільних навчальних закладах є одним із ключових чинників розвитку особистості в сучасних кризових ситуаціях. Воєнний стан та дистанційне навчання вимагають

від педагогів гнучких підходів, інноваційних методів взаємодії з молодшими школярами. Розвиток таких умінь, як комунікація, креативність, критичне мислення, співпраця, саморегуляція та емоційний інтелект, забезпечує не лише успішність навчання, а й стійкість дитини до життєвих викликів сьогодення. Позашкільна освіта виступає потужним центром підтримки, соціалізації та духовного зміцнення молодого покоління України.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2021.
2. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*, 2017, №38–39, ст. 380. URL:
3. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 №1841-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2000, №46.
4. Савченко О. Я. Розвиток критичного мислення молодших школярів у навчальному процесі. Київ, Педагогічна думка, 2019.
5. UNICEF. *Education under Attack in Ukraine: 2022 Report*. New York : UNICEF, 2023.
6. OECD. *The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass*. – Paris : OECD Publishing, 2020.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Флорія Іван Сергійович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Решетняк Віктор Федорович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: громадянська ідентичність, сучасні педагогічні підходи, цифрові й креативні технології, відповідальність, національна самоідентифікація, громадянська освіта.

Формування громадянської ідентичності в молодших школярів – складний і багатовимірний процес, що вимагає застосування сучасних педагогічних підходів. Цифрові й креативні технології дають можливість активізувати учнівську позицію, розвивати відповідальність, співпрацю та національну самоідентифікацію вже в початковій школі. Водночас дослідження показують необхідність системного впровадження цих технологій у зміст громадянської освіти.

Проблема використання інноваційних технологій у формуванні громадянської ідентичності учнів початкових класів набуває дедалі більшої уваги в сучасній педагогічній науці. У працях українських дослідників (К. Журба, Л. Ребуха, Т. Яковишина та ін.) висвітлено теоретико-методологічні

основи формування громадянської ідентичності як складника громадянського виховання молодших школярів. Активно розробляються підходи до застосування інноваційних освітніх технологій – інтерактивного, проєктного, ігрового, інформаційно-комунікаційного навчання – як засобів розвитку громадянських компетентностей. Разом із тим, бракує системних емпіричних досліджень ефективності цих технологій у реальних умовах початкової школи, а також методичних рекомендацій із чіткими критеріями оцінювання рівня сформованості громадянської ідентичності.

Метою дослідження було проаналізувати можливості та ефективність застосування інноваційних (інтерактивних, цифрових, креативних) технологій у формуванні громадянської ідентичності учнів початкових класів; запропонувати методичні підходи та практичні рішення для вчителя початкових класів.

Окреслено завдання:

1. Окреслити теоретико-методичні основи поняття «громадянська ідентичність» у контексті початкової освіти.
2. Систематизувати інноваційні технології, які застосовуються для формування громадянської позиції та ідентичності.
3. Оцінити практичну ефективність окремих технологій (віртуальні екскурсії, проєктна діяльність, інтерактивні дискусії, цифрові платформи).
4. Розробити рекомендації для уроків та позакласних форм роботи.

Під громадянською ідентичністю розуміємо інтеграцію знань, ціннісних установок та практичних навичок (громадянська відповідальність, повага до прав і обов'язків, національна свідомість), що формуються в процесі навчання й соціалізації. Теоретичні підходи підкреслюють роль активного навчання й міжпредметних зв'язків у початковій школі. Практичні дослідження демонструють, що креативні та інтерактивні методи підвищують мотивацію й сприяють глибшому засвоєнню громадянських цінностей.

Розглянемо інноваційні технології та їх роль у формуванні ідентичності учнів початкових класів.

1. Інтерактивні технології (онлайн-дискусії, віртуальні екскурсії, інтерактивні карти) забезпечують емоційне занурення в локальні й національні теми, розширюють уявлення про громадянські практики.

2. Креативні технології (дизайн-задачі, проєктна діяльність, творчі майстерні) сприяють формуванню проактивної позиції, розвитку компетентностей співпраці й лідерства.

3. Цифрові навчальні платформи та сервіси (мультимедіа-уроки, навчальні ігри, проєкти) дають індивідуалізацію навчання, можливість відстежувати прогрес і реалізовувати міжшкільні та міжнародні проєкти.

4. Гібридні моделі (поєднання офлайн-активностей і цифрових інструментів) забезпечують сталий вплив на формування ціннісних орієнтирів учня за рахунок практичних дій та рефлексії.

Аналіз сучасних досліджень та педагогічних практик показує: впровадження інтерактивних і креативних технологій у зміст громадянської освіти початкової школи підвищує активність учнів, формує навички громадянської взаємодії та посилює відчуття приналежності до спільноти (шкільної, локальної, національної). Успішними виявилися такі формати: короткі проєкти з локальної тематики, мультимедійні презентації власних досліджень, рольові ігри, і віртуальні екскурсії до історичних/державотворчих місць.

Методичні рекомендації для вчителя початкової школи:

1. Проєктна лінія «Моя громада — моя відповідальність»: короткі (1–3 уроки) міжпредметні проєкти, що поєднують місцевий контекст, інтерв'ювання мешканців, цифрові карти й презентації.

2. Використання віртуальних екскурсій і мультимедіа: інтегрувати 10–15-хвилинні віртуальні походи до музеїв або історичних місць з подальшою дискусією й рефлексією.

3. Креативні майстерні й рольові ігри: моделювання ситуацій громадянської взаємодії (уроки-судочин, міні-сесії місцевих рад) у безпечному класному середовищі.

4. Цифрові платформи для колективної роботи: використання освітніх сервісів для співпраці між класами (шкільні блоги, хмарні дошки, прості інструменти для створення мультимедіа).

5. Оцінювання сформованості громадянської ідентичності: поєднання рубрик для проєктів, рефлексивних щоденників учня і мікро-опитувань (анкетування) для відстеження змін у ціннісних орієнтирах.

Запропоновані підходи покладено в основу модульних планів для позакласних заходів і коротких міжпредметних проєктів (1–2 тижні). Вони дозволяють педагогам адаптувати технології під місцевий контекст, використовувати наявні цифрові ресурси, долучати батьків і місцеву громаду до освітнього процесу.

Отже, інноваційні технології (інтерактивні, креативні, цифрові) є ефективним засобом формування громадянської ідентичності в учнів початкових класів за умови їх послідовного методичного впровадження, міжпредметної інтеграції та активного партнерства школи з громадою. Використання поєднання практичних локальних проєктів та цифрових інструментів сприяє розвитку громадянської позиції, почуття відповідальності та національної самоідентифікації молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: *матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2024. 204 с.

2. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 312 с.

3. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія / І. Бех та ін.; за заг. ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ. «Компрінт». 2024. 232 с.

4. Яковишина Т. В. Роль інноваційних педагогічних технологій у процесі

формування громадянської компетентності учнів. *Науковий вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2024. Вип. 1. С. 115–122.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Цебринський Сергій Володимирович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Шейко Галина Дмитрівна**, асистент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: професійна спрямованість, мотивація, цінності, самопізнання, психологічна готовність, педагогічна діяльність

Формування професійної спрямованості є важливим завданням сучасної педагогічної освіти, адже саме вона визначає ставлення майбутнього педагога до обраної професії, рівень його самореалізації та здатність до ефективного виконання професійних функцій. Як зазначає Н. Г. Ничкало, професійна підготовка педагога має розглядатися не лише як процес засвоєння знань і вмінь, а як формування внутрішньої позиції щодо професії, тобто спрямованості особистості на педагогічну діяльність [2].

Проблема професійної спрямованості досліджується в українській психологічній науці у зв'язку з підготовкою майбутніх педагогів (Л. Карамушка, В. Рибалка, С. Сисоєва, О. Бондарчук). В умовах соціокультурних змін, зростання вимог до вчителя ця проблема набуває нового звучання — спрямованість повинна включати не лише професійні мотиви, а й ціннісно-гуманістичні орієнтири та внутрішню мотивацію до розвитку.

Професійна спрямованість — це інтегральна характеристика особистості, що виражає домінування системи мотивів, інтересів, установок, ціннісних орієнтацій, які забезпечують вибір, ставлення і активність людини у сфері професійної діяльності. В українській педагогічній психології О. Бандура, Л. Карамушка, В. Кузьмінський професійну спрямованість педагога трактують як стійку мотиваційну структуру, що визначає його готовність і бажання реалізувати себе в освітній сфері, впливає на рівень професійного самовизначення та педагогічну майстерність [1].

Професійна спрямованість має складну структуру, яка включає взаємопов'язані компоненти [3]:

1. *Мотиваційний компонент* — система мотивів, що зумовлює інтерес до педагогічної діяльності. Це як зовнішні стимули (статус, стабільність, соціальна значущість), так і внутрішні (прагнення допомагати дітям, інтерес до навчання, любов до спілкування). Згідно з дослідженнями Л. Карамушки, внутрішня мотивація до педагогічної діяльності є визначальним чинником успішної професійної адаптації вчителя.

2. *Когнітивний компонент* — усвідомлення змісту, мети та цінностей педагогічної діяльності, знання про себе як майбутнього вчителя. Розвиток цього компоненту тісно пов'язаний із процесом професійного самопізнання.

3. *Емоційно-вольовий компонент* — ставлення до професії, емоційна стійкість, саморегуляція, здатність до подолання труднощів. Як підкреслює В. Рибалка, позитивна емоційна спрямованість підсилює професійне «Я-образ» майбутнього педагога.

4. *Ціннісно-смысловий компонент* — включає систему професійних цінностей: гуманізм, відповідальність, толерантність, готовність до співпраці. У дослідженнях С. Сисоевої підкреслюється, що ціннісна спрямованість формує основу професійної культури педагога.

Формування професійної спрямованості майбутніх учителів зумовлене низкою внутрішніх і зовнішніх чинників. *Внутрішні чинники:* а) індивідуально-психологічні особливості (темперамент, характер, рівень емпатії, комунікативні

здібності); б) самооцінка та рівень домагань (О. Бондарчук наголошує, що адекватна самооцінка підсилює професійну мотивацію); в) професійна ідентичність, що формується через усвідомлення ролі педагога в суспільстві. *Зовнішні чинники:* а) педагогічне середовище ЗВО — стиль викладання, комунікативна культура викладачів, практична підготовка; б) соціальні очікування та престиж професії, які впливають на ставлення студентів до майбутньої роботи; в) освітні інновації — включення тренінгових технологій, практикоорієнтованих курсів, педагогічної практики, що стимулює розвиток спрямованості через діяльність [4].

Професійна спрямованість є ядром психологічної готовності до педагогічної діяльності. За О. Ковальчук, визначено мотиваційно-ціннісну основу професійної самореалізації, забезпечує цілісність особистості вчителя та його стійкість до професійних труднощів. Психологічна готовність передбачає не лише бажання, а й усвідомлення себе суб'єктом педагогічної взаємодії, здатним до саморозвитку й саморегуляції.

Визначають такі *психолого-педагогічні умови розвитку професійної спрямованості* [1] [3]:

1. Професійне самопізнання – важливо створювати умови для самоаналізу власних мотивів і очікувань через тренінги, рефлексивні щоденники, профорієнтаційні консультації.

2. Позитивне емоційне середовище навчання – підтримка здобувачів вищої освіти, розвиток доброзичливих взаємин у групі сприяє формуванню стійкої позитивної мотивації.

3. Моделювання педагогічних ситуацій – рольові ігри, педагогічні задачі та аналіз відео дозволяють здобувачам освіти усвідомити цінність педагогічної діяльності.

4. Наставництво та педагогічна практика – взаємодія з досвідченими вчителями формує професійну самоідентифікацію й підкріплює інтерес до професії.

Отже, професійна спрямованість майбутнього вчителя – це складне психологічне утворення, яке охоплює мотиваційну, когнітивну, емоційно-вольову та ціннісно-смыслову сфери особистості. Її формування потребує системного підходу у підготовці педагогів – поєднання теоретичних курсів, практичної діяльності, рефлексії та психологічного супроводу студентів.

Психологічними умовами розвитку професійної спрямованості є створення сприятливого емоційного клімату, залучення студентів до творчої педагогічної діяльності, розвиток професійної мотивації, формування позитивного образу «Я – педагог».

Результатом сформованої професійної спрямованості є усвідомлений вибір професії, задоволення від педагогічної діяльності та стійка готовність до саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О.І. Психологічні чинники професійного становлення особистості педагога : монографія. Київ: Ніка-Центр, 2012. 272 с.
2. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні основи професійного розвитку педагогічних кадрів : монографія. Київ: Педагогічна думка, 2014. 312 с.
3. Рибалка В.В. Психологія професійної спрямованості особистості: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2008. 256 с.
4. Сисоєва С.О. Професійна компетентність педагога: монографія. Київ: ЕКМО, 2011. 280 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Циганов Юрій Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій
Сергійович**, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** цифрові технології, цифрова компетентність, молодші школярі, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні освітні ресурси.*

Сьогодні цифрові технології стають невід'ємною частиною освітнього простору – вони суттєво впливають на те, які компетентності необхідні учням, як вони навчаються й взаємодіють із знаннями. У контексті початкової школи це особливо важливо, адже в цей період відбувається формування базових навичок і ставлення до навчання. Говорити про ключові компетентності означає враховувати не лише знання з предметів, але й уміння працювати з інформацією, співпрацювати, мислити критично, бути творчим – і цифрові інструменти можуть бути дуже потужним засобом для розвитку цих навичок.

У початковій школі діти набувають перші важливі навички – як працювати з інформацією, шукати, аналізувати, співпрацювати. Цифрові технології тут можуть виконувати роль каталізатора: вони дають можливість робити навчання інтерактивним, візуальним, мотивуючим. Наприклад, використання

мультимедійних платформ, освітніх ігрових модулів та інтерактивних вправ дозволяє дитині не просто засвоювати інформацію пасивно, а активно взаємодіяти з нею, досліджувати, творити.

Окрім того, цифрові технології створюють умови для формування цифрової компетентності учнів – тієї, що дає можливість не лише споживати інформацію, а й створювати її, аналізувати, критично оцінювати. Це надзвичайно важливо у світі, де інформації багато, і діти рано стикаються з медіа, рекламними меседжами, новинами. Школа може стати безпечним середовищем, де вони вчать користуватися гаджетами, робити це усвідомлено: дізнаватися, як перевірити джерело, як вирішити, чи інформація правдива, як захистити свою приватність.

Зазначимо, що цифрові технології не лише розвивають компетентність «цифрової грамотності». Вони також сприяють розвитку соціальних та комунікативних навичок. Наприклад, за допомогою спільних онлайн-платформ діти можуть працювати над груповими проектами, обмінюватися ідеями, співпрацювати над створенням презентацій або мультимедійних продуктів. Така взаємодія формує вміння домовлятися, обговорювати, підтримувати колег і брати на себе відповідальність за частину спільної роботи. У початковій школі це дуже цінно, бо діти лише вчать соціальної взаємодії у формі, яка виходить за межі класної дошки або групи дітей, сидячих поруч.

Ще один важливий аспект – це розвиток креативності та творчого мислення. Цифрові інструменти дають простір для експериментування: діти можуть створювати відео, анімації, цифрові історії, використовувати віртуальні сценарії. Такі види діяльності розвивають уяву, дають можливість реалізувати власні ідеї й бачити результат своєї творчості майже одразу. Крім того, цифрові ресурси підтримують адаптивне навчання: за допомогою освітніх сервісів можна підлаштовувати завдання під темп учнів, під їхній рівень знань, інтереси, що підвищує мотивацію до навчання.

Однак важливо розуміти, що самі технології без педагогічного сенсу не дають бажаних результатів. Для формування ключових компетентностей

необхідні продумані методики, педагогічні умови і підтримка вчителя. Педагог повинен не лише знати техніку, а бути фасилітатором: має навчити учнів використовувати технології як інструмент пізнання, розвитку, критичного мислення. Вчитель повинен впроваджувати технології таким чином, щоб вони органічно вписувалися в освітній процес, а не просто замінювали старі методи на нові.

Перед учителями стоїть кадрове завдання: не всі педагоги володіють достатньою цифровою компетентністю, і їх потрібно підтримувати. У наукових дослідженнях звертають увагу на те, що ефективне використання ІКТ у школі можливе лише за наявності системної підтримки – підвищення кваліфікації, методичні матеріали, час на планування уроків із технологіями. Наприклад, дослідниці з Київського університету Грінченка О. Шкуренко та О. Сакалюк докладно розглядали, як майбутні вчителі початкової школи набувають цифрових та технологічних компетентностей через години занять, на яких використовуються хмарні сервіси, Padlet, інфографіка, онлайн-тестування [2].

Не менш вагомим є те, що цифрові технології змінюють підхід до оцінювання компетентностей. Замість традиційних паперових контрольних робіт оцінювання може бути формувальним, інтерактивним, гнучким. Учителі можуть використовувати онлайн-тести, опитування, цифрові портфоліо, мультимедійні презентації, щоб відстежити розвиток компетентностей учнів у реальному часі. Таким чином, школа отримує інструменти не просто для оцінки знань, а для підтримки особистого розвитку, корекції процесу навчання, стимулювання самовираження та саморефлексії учнів.

У процесі впровадження цифрових технологій слід також враховувати виклики. Серед них – нерівний доступ до пристроїв або до швидкого інтернету, особливо в сільських або малозабезпечених регіонах. Без цього дискутуються принципи справедливості освіти: якщо деякі учні позбавлені можливості активно використовувати цифрові ресурси, це може підсилити освітні нерівності. Крім того, існує питання безпеки та етичного використання технологій: діти мають навчитися захищати свої дані, розуміти правила

безпечної поведінки в інтернеті, уникати кібербулінгу та фейкової інформації – це теж частина ключових компетентностей.

Інший виклик – педагогічне навантаження. Перехід до інтеграції цифрових технологій часто потребує значних зусиль від вчителів: вони мусять опанувати нові інструменти, розробляти інтерактивні уроки, адаптувати матеріали. Це забирає час і вимагає адміністративної підтримки, щоб вчителі мали ресурси та свободу спробувати нові підходи.

Однак дослідження показують: там, де цифрові технології впроваджено системно і зі стратегією, вони приносять вагомий ефект. Наприклад, цифровізація формує ключові компетентності – не лише інформаційну, але й комунікативну, критичного мислення, креативності [1]. Такі результати вказують на значний потенціал масштабування подібних підходів і на їхню ефективність у молодшій школі, якщо їм приділити достатньо методичної уваги.

Найкращим підходом до впровадження технологій у початковій школі є поетапність, гнучкість і орієнтація на компетентності. Наприклад, на першому етапі можна використовувати прості інтерактивні вправи, освітні ігри, мультимедіа, після чого переходити до більш складних проєктних форм діяльності, де учні створюють цифрові продукти, працюють у команді, аналізують інформацію. Вчителі повинні отримувати підтримку і час для планування таких уроків, а школам слід забезпечити відповідну інфраструктуру.

Отже, використання цифрових технологій у початковій школі має величезний потенціал для формування ключових компетентностей. Ці технології можуть трансформувати навчальний процес, зробити його інтерактивним, гнучким, орієнтованим на розвиток не лише академічних знань, а ціннісних, соціальних і інформаційних навичок. Але щоб цей потенціал реалізувався, потрібно системне впровадження, підтримка педагогів, усвідомлений підхід до методики та врахування викликів – від нерівного доступу до безпеки та етики. Лише так цифрові технології можуть стати

справжнім інструментом не просто навчання, а становлення компетентної, відповідальної й активної особистості вже з самого початку шкільного шляху.

Список використаних джерел

1. Кравченко Л., Шевченко Н. Цифровізація як технологія формування ключових компетентностей майбутніх фахівців фінансової сфери. *Витоки педагогічної майстерності*. 2025. Київ №35, С. 163–168. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2025.35.331129>

2. Шкуренко О. В., Сакалюк О. П. Формування цифрової та технологічної компетентностей у майбутніх вчителів початкової школи. *Open Educational Environment of modern university*. 2019. Київ. С. 300-313.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Чжан Фей, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів, фахова підготовка, практична підготовка, практика, особистість майбутнього вихователя.

Оновлення змісту дошкільної освіти потребує трансформації технологій викладання фахових методик, розроблення і впровадження інноваційних методів, спрямованих на формування високоосвіченого вихователя.

Питанню професійного розвитку, самореалізації особистості присвячені дослідження В. Андрющенка, І. Бега, С. Гончаренка, Р. Гуревич, І. Зязюна, Г. Локаревої, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, В. Рибалки, О. Шестопалюк та ін.

Проблема розвитку та становлення особистості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, формування їх творчого потенціалу висвітлено в працях А. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, С. Гаврилюк, Л. Зданевич, Н. Кічук.

Педагогічна практика виступає фундаментальним складником професійної підготовки майбутнього вихователя, адже забезпечує цілісний перехід від теоретичної обізнаності до реальної професійної діяльності. На думку українських учених (Л. Артемова [1], Н. Гавриш [3], О. Кононко), саме практика формує ядро професійної ідентичності, що охоплює педагогічні переконання, ставлення до дітей, усвідомлення ролі вихователя та власної професійної відповідальності.

У закладі вищої освіти студенти оволодівають психолого-педагогічними та методичними знаннями. Проте, як підкреслює О. Савченко, їх засвоєння стає дієвим лише тоді, коли студент має можливість застосувати їх у реальній взаємодії з дітьми та педагогічним середовищем [6]. Практика виступає «пусковим механізмом» професійної компетентності: знання перетворюються на вміння діяти; теоретичні положення стають засобами розв'язання реальних педагогічних ситуацій; формуються початкові професійні навички самостійного планування, організації та аналізу освітнього процесу.

Становлення особистості педагога є цілісним процесом розвитку його професійної свідомості. Під час практики студент усвідомлює цінності педагогічної діяльності; інтегрує у власну поведінку етичні норми, принципи гуманістичної педагогіки; набуває досвіду моральної відповідальності у взаємодії з дітьми, батьками та колективом.

Поступово формується педагогічна культура, яка включає педагогічну етику, гуманістичний стиль спілкування, педагогічний такт, професійну позицію.

Важливе місце у роботі вихователя належить емоційному складнику. Педагогічна практика сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти внутрішньої мотивації до роботи з дітьми, розвитку емоційної стійкості,

толерантності, емпатії та набуттю досвіду регуляції власних емоцій у стресових ситуаціях.

Позитивні переживання, взаємодія з дітьми, підтримка вихователя та керівника від бази практики підсилюють професійне самоприйняття. У студентів виникає впевненість: «Я можу бути вихователем», що є важливим для становлення їх професійної Я-концепції.

Під час проходження практики здобувачі вищої освіти набувають вміння спілкуватися з дітьми різного віку, навички партнерської взаємодії з батьками; здатності до конструктивної взаємодії в педагогічному колективі, уміння використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації. Л. Артемова [1], Т. Піроженко [4] наголошують на тому, що саме під час практики студенти засвоюють норми мовленнєвої культури та комунікативного етикету, що є обов'язковими для вихователя.

Як зазначає О. Пометун [5], рефлексія – важливий складник становлення особистості майбутнього педагога. Саме під час практики студенти мають можливість оцінити власні вміння та труднощі, проаналізувати педагогічні ситуації, порівняти власну діяльність з діяльністю досвідчених наставників; у них формуються власні педагогічні орієнтири.

Завдяки цьому у майбутніх вихователів виникає професійна ідентичність, тобто усвідомлення себе як педагога, що включає професійні мотиви, уявлення про роль вихователя, власні педагогічні цінності й стиль діяльності.

Педагогічна практика дає можливість студенту побачити власні сильні та слабкі сторони, здійснити корекцію професійних якостей і вибудувати реалістичне уявлення про майбутню професію.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посібник Київ: Кондор, 2008. 272 с.

2. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки: дис. докт. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2012. 493 с.

3. Інноваційні моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти : кол. моногр. / авт. кол.: О.Г. Брежнева, Н.В. Гавриш та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 372 с.

4. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 152 с.

5. Пометун О.І. Особливості використання інтерактивних технологій навчання у початковій школі. URL: <https://surl.li/qlfyqr>

6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. пед. ф-тів. Київ.: Генеза, 1999. 368 с.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Шакотько Анастасія Віталіївна,
здобувачка першого (бакалаврського рівня
вищої освіти Навчально-наукового інституту
філології та історії Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Чайка Олена
Миколаївна**, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри іноземних мов та
методики викладання Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: компетентнісний підхід в освіті, предметні компетентності, методичні прийоми, розвиток читацької культури, критичне мислення, естетичне сприйняття художнього тексту, самостійність і

творчість старшокласників.

Сучасна освіта орієнтована на компетентнісний підхід згідно з Концепцією Нової української школи, який полягає в цілеспрямованому формуванні ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти, а відтак передбачає не лише засвоєння ними знань, а й здатність застосовувати їх у практичних, життєвих і культурних контекстах. У цьому аспекті предметна компетентність із зарубіжної літератури виступає важливим складником формування світогляду старшокласників, їхнього духовного, морального та естетичного розвитку.

Шкільний курс зарубіжної літератури має потужний виховний потенціал: сприяє розумінню культурного розмаїття світу, формує емпатію, гуманістичні цінності, розвиває критичне мислення, емоційний інтелект здобувачів освіти, розкриває їхній творчий потенціал, ініціативність і самостійність [1].

Предметні компетентності, що формуються засобами зарубіжної літератури, – це інтегративні здібності та здатність старшокласників застосовувати набуті знання, читацький досвід, аналітичні й естетичні навички для інтерпретації та аналізу художніх творів, створення власних суджень про літературу різних народів світу, що є невіддільною частиною становлення та розвитку духовного світу здобувачів, їхніх морально-естетичних цінностей, світоглядних і громадянських якостей [3].

Предметні компетентності в контексті шкільного курсу зарубіжної літератури охоплюють такі компоненти:

- знаннєвий (знання про літературні напрями, жанри, авторів, історико-культурний контекст);
- діяльнісний (уміння аналізувати, інтерпретувати, порівнювати, висловлювати власну точку зору);
- ціннісний (ставлення до читання як до способу пізнання світу й себе).

Як зазначає О. Ісаєва, компетентність формується лише в активній діяльності, коли учень не просто сприймає текст, а взаємодіє з ним на особистісному рівні [1].

Читацька діяльність – це складний процес сприймання, усвідомлення, розуміння й оцінювання художнього тексту. У старшій школі вона набуває особливого значення, адже в цьому віці формується зріла творчо-критична читацька позиція.

Ефективними прийомами методу творчого читання в старших класах є читання з передбаченнями, створення читацьких щоденників, інтерактивні вправи, спрямовані на аналітичне прочитання тексту («Шість капелюхів мислення», «Діалог із автором»), а також проєктна діяльність, зокрема створення буктрейлерів, постерів, скрапбуків, презентацій про літературні епохи тощо.

У процесі читацької діяльності старшокласників особливо важливо формувати рефлексивні вміння: аналіз власного сприйняття, оцінювання позицій героїв, порівняння з власним досвідом, що забезпечує глибоке засвоєння змісту літературного твору та перетворює читання на особистісно значущу діяльність [1].

Нові можливості для читацької діяльності здобувачів відкривають сучасні освітні технології [2]: використання онлайн-бібліотек, інтерактивних хрестоматій, відеоаналізів творів, віртуальних екскурсій літературними місцями світу тощо. Інтерактивні платформи (Padlet, Canva, LearningApps, Mentimeter) дозволяють учням обмінюватися враженнями, створювати власний контент, що сприяє формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності паралельно з предметними.

Отже, зарубіжна література виступає не лише засобом пізнання різноманітних культур світу, а й інструментом розвитку особистості, її ціннісних і світоглядних орієнтирів, вміння мислити критично та творчо. За допомогою художньої книги та ефективно організованої читацької діяльності відбувається формування предметних компетентностей старшокласників, що є важливою умовою реалізації сучасної освітньої парадигми. Водночас поєднання традиційних методів із цифровими технологіями, а також рефлексивний підхід у навчанні забезпечують цілісність і глибину формування

читацької компетентності.

Список використаних джерел

1. Ісаєва О. Формування читача-інтерпретатора в сучасній українській школі. *Дивослово*. 2016 №2 (707). С. 25–27.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
3. Слоньовська О. В. Формування компетентностей учнів у процесі вивчення зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2021. №2. С. 5–9.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ І СЕРВІСІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Шакотько Євген Вікторович, здобувач
третього рівня (освітньо-наукового) вищої
освіти факультету технологічної і
професійної освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Курок Віра
Панасівна**, доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри технологічної і
професійної освіти Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: штучний інтелект, професійна освіта, підсумковий контроль, цифрові технології, підготовка здобувачів освіти.

Цифрова трансформація освіти відкриває нові можливості для ефективного навчання, змінюючи підходи до підготовки здобувачів професійної освіти. Стрімкий розвиток сучасних цифрових сервісів спонукає освітню галузь до

формування високого рівня цифрової компетентності здобувачів освіти, яка включає не лише базову цифрову грамотність, а й здатність ефективно використовувати інноваційні технології під час навчання, творчої діяльності та підготовки до підсумкового контролю.

У сучасному освітньому просторі України особливого значення набуває роль викладача, який поєднує професійні знання з вмінням застосовувати цифрові інструменти у навчальному процесі. Використання засобів штучного інтелекту та цифрових сервісів у підготовці до підсумкового контролю сприяє не лише розвитку пізнавальної активності студентів, а й формуванню їхніх аналітичних, комунікативних та критичних компетентностей.

Зупинімося детальніше на особливостях використання засобів і сервісів ШІ у підготовці здобувачів професійної освіти до підсумкового контролю. Сучасні цифрові інструменти аналізують успішність та навчальні потреби студентів, що дозволяє персоналізувати навчальні програми та інтегрувати інструменти генерації тексту й контенту на основі ШІ у процес підготовки майбутніх вчителів.

Інтеграція ШІ сприяє розвитку ключових компетентностей студентів, зокрема критичного мислення, аналітичних навичок та ефективної комунікації [3]. Завдяки автоматизованому оцінюванню викладач може оперативно отримувати результати, визначати прогалини у знаннях студентів та коригувати навчальний процес у реальному часі [2]. Системи на основі ШІ також здатні оцінювати творчі письмові роботи та здійснювати аналітику навчальних досягнень студентів.

Розглянемо кілька прикладів використання сервісів ШІ у навчальному процесі. Системи тестування адаптують завдання під рівень знань студента, а чат-боти та віртуальні асистенти забезпечують швидке отримання пояснень, тоді як сервіси генерації контенту дозволяють створювати інтерактивні навчальні матеріали [1].

Разом із тим, ефективність використання ШІ залежить від поєднання традиційних і цифрових методів навчання. Без урахування педагогічних

принципів цифрові інструменти можуть знизити мотивацію студентів і обмежити розвиток критичного мислення [1; 2]. Крім того, використання генеративних інструментів без контролю викладача створює ризики помилкового оцінювання та загрози академічної доброчесності. Таким чином, інтеграція ШІ повинна бути продумана, а педагогічна майстерність викладача залишається ключовим чинником успішного навчального процесу [2].

Отже, використання засобів і сервісів штучного інтелекту у підготовці здобувачів професійної освіти до підсумкового контролю є ефективним інструментом підвищення якості навчання. Без сумніву, ШІ дозволяє реалізувати індивідуальний підхід, стимулює розвиток аналітичного та критичного мислення, допомагає студентам опановувати навчальний матеріал самостійно та ефективно.

Водночас, результати аналізу засвідчують, що ефективність цих технологій залежить від поєднання традиційних педагогічних методів і цифрових інструментів. Педагогічна майстерність викладача залишається ключовою для формування професійних компетентностей студентів і забезпечення високого рівня підготовки до підсумкового контролю. Отже, інтеграція ШІ у навчальний процес відкриває нові горизонти розвитку професійної освіти та вдосконалення освітньої практики.

Список використаних джерел

1. Гриценчук О. Використання штучного інтелекту в освіті: тенденції та перспективи в Україні та за кордоном. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО Неперервна професійна освіта XXI століття*. 2024. № 2(10), С. 152-161. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(10\).2024.0012](https://doi.org/10.35387/ucj.2(10).2024.0012).

2. Коваленко В., Мар'єнко М., Шишкіна М., Яцишин А. Використання засобів штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів. *Освітологічний дискурс*. 2025. № 49. С. 24–34. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829/2025.2.3>.

3. Ситняківська С. М., Куліш О. В. Штучний інтелект в освіті: потенційний вплив та проблеми. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* 2024. Вип. 3 (118). С. 200-206
URL: <https://surl.li/xerjwn> (дата звернення 05.11.2025).

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ

Швяцкус Олександр Євгенович, здобувач першого бакалаврського рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова:** емоційна компетентність, психологічний добробут, артпедагогіка, індивідуальний підхід, емоційна стійкість.*

У сфері дитячого розвитку, психічне здоров'я відіграє центральну роль, оскільки воно тісно пов'язане з формуванням особистості, особливо в період початкової освіти. Цей етап є вирішальним для закладення емоційної стійкості, адекватної самооцінки та навичок ефективної взаємодії з навколишнім світом. Діти, які починають свій шлях у шкільному житті, стикаються з новими вимогами, соціальними нормами та навчальними викликами, що може призвести до стресу та емоційної напруги.

Створення сприятливого психологічного клімату стає першорядним завданням, де кожна дитина відчуває себе в безпеці, прийнятою та впевненою у своїх можливостях. Серед різноманітних підходів до підтримки психічного здоров'я молодших школярів, артпедагогіка виділяється як багатообіцяючий напрямок. Артпедагогіка поєднує освітній процес з різними формами мистецтва, сприяючи не лише стимулюванню пізнавальної діяльності, але й полегшенню емоційного вираження, розвитку творчої уяви та здатності до самовираження.

Психологічний добробут дитини охоплює її здатність адаптуватися до змін, долати перешкоди та почуватися впевнено в соціальних умовах. У контексті початкової школи, цей аспект набуває особливого значення, оскільки діти вперше переживають тривале перебування в колективі однолітків, виконують завдання та оцінюють свої досягнення.

Дослідження М. Й. Варія [1] вказують на те, що психологічне благополуччя тісно пов'язане з формуванням емоційної самосвідомості, яка дозволяє дитині розпізнавати та регулювати власні емоції. Розвиток цих навичок сприяє зниженню тривожності та підвищенню самооцінки. К. С. Дрозденко [2] підкреслює, що емоційна стійкість і здатність до адаптації є важливими для гармонійного розвитку особистості. Тому створення психологічно безпечного освітнього середовища є важливим пріоритетом для педагогів.

Артпедагогіка поєднує педагогічні методи з практикою мистецтва, надаючи безліч можливостей для підтримки психоемоційного розвитку дитини. Завдяки творчості діти можуть виражати свої почуття, емоції та переживання в безпечній та природній формі.

В. Вітрук стверджує, що психологічне благополуччя дітей відіграє ключову роль у формуванні їхньої особистості. Активний інтелектуальний та емоційний розвиток, саморозвиток і формування особистих якостей у процесі спілкування та діяльності сприяють досягненню психологічного благополуччя. На думку дослідниці, арт-терапевтичні засоби є ефективним інструментом для

розвитку психологічного благополуччя дітей, оскільки вони дозволяють знизити рівень стресу, зміцнити внутрішню рівновагу та стимулювати позитивне самосприйняття [3].

А. Кошель підкреслює, що застосування арттерапевтичних технологій у навчання спрямоване на корекцію психоемоційного стану, зниження напруження та тривожності, а також подолання невпевненості в собі. Заняття мистецтвом створюють простір, де дитина може експериментувати, відкривати нові аспекти себе та вчитися довіряти своїм відчуттям [4].

Артпедагогіка є корисним засобом навчання та підтримки емоційного благополуччя дитини, сприяючи її соціалізації та гармонійному розвитку особистості.

Результативне навчання можливе лише за психологічного комфорту. З. В. Огороднійчук зазначає, що позитивний емоційний стан учня є обов'язковою умовою для продуктивного засвоєння знань. Коли дитина відчуває підтримку та позитивне ставлення, вона виявляє більшу ініціативу, зацікавленість та впевненість у своїх силах [6].

Відповідальність вчителя дуже важлива у цьому контексті. Д. Дубравська підкреслює, що вчитель повинен приділяти увагу емоційному стану учнів, реагувати на їхні потреби та створювати атмосферу довіри. В артпедагогіці це означає організацію умов, у яких діти можуть повноцінно розкритися, не боячись критики [7].

Згідно з підходом А. Кошель, творчі методи допомагають дітям стати більш емоційно стабільними та краще взаємодіяти з іншими, особливо під час адаптації до нового періоду навчання [4].

Індивідуальний підхід є надзвичайно цінним принципом артпедагогіки. Кожна дитина має унікальний емоційний досвід, темперамент і способи самовираження, тому вчитель має вміти враховувати ці особисті особливості. С. Максименко вважає, що ефективність навчання великою мірою залежить від здатності вчителя спостерігати та розуміти емоційний стан дитини, а також адаптувати методи роботи до індивідуальних потреб кожної дитини [5].

Мистецтво створює умови для реалізації такого підходу, дозволяючи дитині виявити власні таланти, отримати досвід успіху та зміцнити довіру до себе. Завдяки мистецтву діти знаходять внутрішню гармонію, яка є основою їхнього психологічного благополуччя.

Психологічне благополуччя учнів початкової школи є необхідною умовою їхнього всебічного розвитку. Артпедагогіка, як освітній метод, що поєднує мистецтво з навчанням, сприяє розвитку емоційної стійкості, самосвідомості та позитивного ставлення до навчання у дітей.

Отже, мистецтво є важливим для самовираження, а також для збереження психічного здоров'я дітей, а використання терапевтичного мистецтва в школі допомагає створити атмосферу довіри, підтримки та прийняття, забезпечуючи гармонійне поєднання інтелектуального та емоційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. Київ : «Центр учбової літератури», 2007. 968 с.
2. Дрозденко К. С. Загальна психологія в практичному вимірі: Підручник. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 608 с.
3. Вітрук В. Я., Шугай М. А. Розвиток психологічного благополуччя дітей з особливими потребами засобами арт-терапії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія.* 2018. Вип. 6. С. 91-96.
4. Кошель А. П., Кульбако Н. П. Використання елементів арт-терапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2020. 90 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. Видання друге, переробл. та доповнене. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. 272 с.

6. Огороднійчук З. В. Загальна психологія [Текст] : практикум: Навч. посібник. Київ : [б.в.], 2004. 195 с.

7. Дубравська Д. М. Основи психології : навч. Посібник. Львів: Світ, 2001. 296 с.

Електронне видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»**

(за матеріалами III Всеукраїнського науково-методичного семінару
«Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика»)

ВИПУСК 4

Частина 1 (здобувачі освіти)

Підп. до розповсюдження 17.11.2025.
Формат 60x84/8. Умов. друк. арк. 20,34. Зам. №3533
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року